

ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในพุทธปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

พระมหาสุพร สันติกโร/พริ้วเอียด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในหุติยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

AN ANALYSIS OF THE MAIN PRINCIPLES OF LEGAL PHILOSOPHY
APPEARING IN THE DUTIYAPARAJIKA FROM
THE SAMANTAPASADIKĀ SCRIPTURES

PHRAMAHA SUPHON PHRAO-IAT

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES FOR DEVELOPMENT
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2025

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในพุทธปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา
ชื่อนักศึกษา	พระมหาสุพร สนั่นโร/พริ้วเอียด
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระเมธีวชิราภิจิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

(พระอุดมวิชัยเมธี, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(พระราชสุทิวาวิชัยเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(พระเมธีวชิราภิจิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาศรี)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคดาสาร)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ศึกษาวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในหุติยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา
ชื่อนักศึกษา	พระมหาสุพร สอนติกโร/พริ้วเอียด
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระเมธีวชิราภีรต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีด้านนิติปรัชญา 2) ศึกษาเนื้อหาและสาระสำคัญของหุติยปาราชิกตามที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา และ 3) วิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่สะท้อนอยู่ในหุติยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาเอกสาร (Documentary Research) จากพระไตรปิฎก อรรถกถา งานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า นิติปรัชญา หมายถึง องค์ความรู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักกฎหมาย และธรรมชาติของกฎหมาย โดยเน้นการตีความบนพื้นฐานของคุณธรรมและความถูกต้องชอบธรรม หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในหุติยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา แสดงให้เห็นชัดเจนว่ากฎเกณฑ์ของพระวินัยไม่ได้มุ่งรักษาความบริสุทธิ์ของสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับหลักความยุติธรรมในสังคมโลกอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะประเด็นการลักทรัพย์ที่มีลักษณะสอดคล้องกับกฎหมายอาญาทางโลก ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระธรรมวินัยกับหลักกฎหมายที่ใช้ควบคุมสังคมโดยทั่วไป

ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการตีความและปฏิบัติตามพระวินัยในบริบทที่สังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาที่มีต่อการรักษาและสืบทอดหลักพระธรรมวินัยอย่างมีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: นิติปรัชญา, หุติยปาราชิก, คัมภีร์สมันตปาสาทิกา, พระวินัยปิฎก, หลักกฎหมาย
ธรรมชาติ

ABSTRACT

Thesis Topic	AN ANALYSIS OF THE MAIN PRINCIPLES OF LEGAL PHILOSOPHY APPEARING IN THE DUTIYAPARAJIKA FROM THE SAMANTAPASADIKI SCRIPTURES
Student's Name	Phramaha Suphon Phrao-iat
Degree Sought	Master of Arts
Program	Buddhist Studies for Development
Anno Domini	2025
Advisor	Phrametheevachirapirat, Asst. Prof. Dr.

This thesis aimed to: 1) study theoretical concepts of legal philosophy, 2) examine the content and key principles of the Dutiyaparajika as presented in the Samantapasadika scripture, and 3) analyze the principles of legal philosophy reflected in the Dutiyaparajika according to the Samantapasadika commentary. This research was qualitative, employing documentary research through content analysis of the Tripitaka, Buddhist commentaries, academic literature, and related research studies.

The findings revealed that legal philosophy refers to the body of knowledge concerned with the nature and foundations of law, emphasizing interpretations grounded in morality and justice. The principles of legal philosophy appearing in the Dutiyaparajika of the Samantapasadika demonstrate that the disciplinary rules of Buddhism (Vinaya) serve not only to maintain the purity and orderliness of the monastic community but also connect significantly to principles of justice and societal laws, particularly regarding the act of theft. The Dutiyaparajika clearly parallels secular criminal law, illustrating the interrelationship between Buddhist discipline and general legal principles governing society.

The results of this study provide valuable insights for interpreting and applying Buddhist disciplinary rules in contemporary contexts characterized by increased complexity. Furthermore, the research highlights the significance of the Samantapasadika commentary in preserving and transmitting the Buddhist Vinaya effectively within the modern era.

Keywords: Legal Philosophy, Dutiyaparajika, Samantapasadika, Vinaya Pitaka,
Natural Law Principles

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคลากรหลายรูปหลายท่าน ผู้วิจัยขอสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงเมตตาอนุเคราะห์ทุนเล่าเรียนหลวง ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา. ขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ผู้บริหาร รวมทั้งคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทุกรูปทุกท่าน ที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอนให้ความรู้ในการศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่สำคัญยิ่งในการสำเร็จการศึกษาครั้งนี้.

ขอกราบขอบพระคุณพระราชสุทธวิชิรเมธี, ผศ.ดร. ที่เป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์และเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลักอีกรูปหนึ่งที่ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือสนับสนุนตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้กำลังใจเสมอมา ขอขอบพระคุณพระเมธีวชิราภิจิต, ผศ.ดร. อย่างสูงที่เมตตาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือสนับสนุนตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดในขณะที่ดำเนินการวิจัย อีกทั้งยังกรุณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในการทำวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณพระครูบวรชัยวัฒน์ ดร. , ผศ.ดร.อาจารย์ ปณณพงศ์ วงศ์นาศรี และ รศ. ดร. อำพล บุตดาสาร ที่รับเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณ ดร.วิชาญ กำเนิดกลับ ผู้ชักชวนเข้ามาศึกษาหาความรู้ทางคดีโลกวิสัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ช่วยอำนวยความสะดวก ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาทุกรูปทุกท่านที่น่ารักและคอยให้กำลังใจเสมอมา ขอขอบคุณ พ่อ แม่ อุปัชฌาย์ อาจารย์ทุก ๆ รูป ทุก ๆ ท่าน ที่สนับสนุนและให้กำลังใจ และขอขอบใจญาติโยมและศิษย์ทุก ๆ คน ที่สนับสนุนและช่วยเหลือทุก ๆ เรื่องที่มีปัญหา ทั้งสนับสนุนเรื่องปัจจัย 4 เสมอมาจนจบจบการศึกษา.

อานิสงค์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ขอพ่อแม่ อุปัชฌาย์ อาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนญาติโยม พี่น้องและกัลยาณมิตร ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ช่วยเหลือในทุกด้านจนกระทั่งประสบความสำเร็จในทุกวันนี้ ขอให้ทุกรูป ทุกท่าน จงประสบแต่ความสุขความเจริญ เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ตลอดกาลนาน

พระมหาสุพร สนั่นโร/พร้าวเอียด

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	จ
ABSTRACT	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ฌ
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2. คำถามวิจัย	3
1.4. ขอบเขตการวิจัย	3
1.5. วิธีการดำเนินการวิจัย	4
1.6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
1.7. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	9
1.8. กรอบแนวคิดการวิจัย	10
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนิติปรัชญา	11
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนิติปรัชญา	11
2.1.1 ความหมายและนิยามของนิติปรัชญา	11
2.1.2 ขอบเขตของนิติปรัชญา	13
2.1.3 ประเภทของนิติปรัชญา	13
2.1.4 ความสำคัญและผลของนิติปรัชญาต่อการพัฒนานิติศาสตร์	18
2.2 ทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญา	24
2.2.1 ทฤษฎีกฎหมายกับนิติปรัชญา	25
2.2.2 แนวคิดทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ	25
2.2.3 แนวคิดทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง	28
2.2.4 ทศนะเชิงวิพากษ์ในทางนิติปรัชญา	29
2.3 กฎหมายเกี่ยวกับการถือเอาทรัพย์สินที่เจ้าของไม่ได้ให้	35
2.3.1 ป่อเกิดและพัฒนาการของกฎหมายทรัพย์สิน	36

2.3.2 การครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตน.....	37
2.3.3 แนวทางการตีความทางนิติปรัชญา.....	39
2.4 สรุป.....	41
บทที่ 3 ทูตยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา.....	43
3.1 ความเป็นมาของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา.....	43
3.2 บ่อเกิดและที่มาของทูตยปาราชิก.....	45
3.2.1 ทูตยปาราชิกว่าด้วยการลักทรัพย์.....	46
3.2.2 นิยามความหมายของศัพท์ในสิกขาบทนี้ว่า.....	46
3.2.3 ประเด็นสำคัญในสิกขาบทนี้.....	47
3.2.4 องค์แห่งอาบัติ.....	50
3.2.5 อนาปัตติวาร.....	51
3.3 บ่อเกิดและที่มาของทูตยปาราชิก.....	55
3.3.1 หลักการและเหตุผล กระบวนการในการบัญญัติทูตยปาราชิก.....	55
3.3.2 การใช้และการตีความทูตยปาราชิก.....	57
3.3.3 การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิด.....	58
3.4 การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิด.....	60
3.4.1 บทลงโทษในทูตยปาราชิก.....	60
3.4.2 การลงโทษทูตยปาราชิกตามคัมภีร์สมันตปาสาทิกา.....	61
3.5 ทักษะเชิงจริยศาสตร์ของทูตยปาราชิก.....	62
3.6 สรุป.....	64
บทที่ 4 วิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในทูตยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา.....	66
4.1 วิเคราะห์ตามแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law).....	66
4.1.1 ศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของกฎหมายธรรมชาติ.....	66
4.1.2 ความยุติธรรมในการพิจารณาความผิดทูตยปาราชิก.....	67
4.1.3 เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการบัญญัติทูตยปาราชิก.....	69
4.2 วิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง(Positive Law).....	72
4.3 วิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีทักษะเชิงวิพากษ์วิพากษ์ (Critical Legal Theory).....	77
4.4 สรุป.....	81
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	83
5.1 สรุปผล.....	83

5.2 อภิปรายผลการวิจัย	85
บรรณานุกรม.....	88
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	92

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 สรุปสาระสำคัญของแนวคิดนิติปรัชญา	23
ตารางที่ 2.2 สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญา.....	35
ตารางที่ 2.3 การเปรียบเทียบมิติทางกฎหมายและมิติทางอาบัตินิติยปราชิก	48

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระวินัยถือเป็นพุทธบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติ ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม และการปฏิบัติของพระภิกษุและภิกษุณีพร้อมทั้งเหตุการณ์และมูลเหตุการบัญญัติสิกขาบทต่าง ๆ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ 10 ประการคือ 1. สงฆ์สุญฺจตาย เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ เป็นเพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ 2. สงฆ์ผาสุตาย เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ 3. ทุมมกฺกนํ ปุคฺคลานํ นิคฺคหาย เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก 4. เปสฺสานํ ภิกฺขุนํ ผาสฺวหาราย เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าพระภิกษุผู้มีศีลดีงาม 5. ทิฏฐธมฺมิกานํ อาสวานํ สํวราย เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน คือ เพื่อระงับปิดทางความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อน ที่จะมีในปัจจุบัน 6. สมปฺรายิกานํ อาสวานํ ปฏิฆาตาย เพื่อบำบัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต 7. อปฺป- สนนานํ ปสาทาย เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 8. ปสนฺนानํ ภิชฺยโภกายาย เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 9. สทฺธมฺมกฺขัตติยา เพื่อความตั้งมั่นแห่งศีลธรรม 10. วินยานุคฺคหาย เพื่ออนุเคราะห์วินัย (วิ. มหา. 2/20/369) การบัญญัติพระวินัยสิกขาบทย่อมทรงบัญญัติต่อเมื่อมีเหตุปรากฏเกิดขึ้นก่อนทุกสิกขาบท จนนำไปสู่การประชุมสงฆ์เพื่อบัญญัติสิกขาบทขึ้น ป้องกันความประพฤติที่ไม่เหมาะสม บรรดาสิกขาบทในพระวินัย อาบัติปาราชิกถือเป็นอาบัติหนักที่สุด เมื่อพระภิกษุต้องอาบัตินี้แล้วย่อมขาดจากความเป็นภิกษุทันที โดยเฉพาะหตุยปาราชิก ที่ว่าด้วยการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ มีความซับซ้อนในการวินิจฉัยองค์ประกอบความผิดมากกว่าสิกขาบทอื่น ๆ ในการวินิจฉัยอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว พระวินัยธรผู้ฉลาดพึงตรวจสอบฐานะ 5 ประการคือ วัตถุ กาล ประเทศ ราคาและการใช้สอย (วิ. มหา. 2/175/109) ส่วนบ่อเกิดอทินนาทานมาแล้วในอัครคัมภีร์สูตรใน (ที. ปา.(11/111/140) ตอนหนึ่งว่า ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้งนั้นแลสัตว์ผู้หนึ่งเป็นคนโลก สงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้ มาบริโภค สัตว์ทั้งหลายจึงช่วยกันจับสัตว์ผู้นั้น ครั้นจับแล้ว ได้ตักเตือนอย่างนี้ว่า แน่ะสัตว์ผู้เจริญ ก็ท่านกระทำความชั่วช้านัก ที่สงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้ มาบริโภค ท่านอย่าได้กระทำความชั่วซ้ำเห็นปานนี้อีกเลย ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ สัตว์ผู้นั้นแล รับคำของสัตว์เหล่านั้นแล้ว ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3

ในปัจจุบัน การศึกษาวิเคราะห์หตุยปาราชิกในเชิงนิติปรัชญายังมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งที่การศึกษาในแง่นี้จะช่วยให้เข้าใจเหตุผลเบื้องหลังการบัญญัติสิกขาบท หลักการตีความ และการวินิจฉัยอาบัติได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (อภิโชค เกิดผล, 2565) นอกจากนี้ การศึกษาหตุยปาราชิกในเชิงนิติปรัชญายังมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายทางโลกและพระวินัยทางธรรม โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการลักทรัพย์ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับศีลข้อที่ 2 ของคฤหัสถ์

(พระมหาเสรีชน นริสโร และคณะ, 2558) การศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นนี้จะช่วยให้เห็นความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างหลักกฎหมายและหลักพระวินัย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจและการปฏิบัติตามทั้งสองระบบได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในการอธิบายทฤษฎีปาราชิกของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักการและเหตุผลของการบัญญัติและการตีความพระวินัย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

การวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาในทฤษฎีปาราชิกมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นสาขาบทที่มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับระบบกฎหมายทางโลก โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการกำหนดมูลค่าทรัพย์สินที่จะถือว่าเป็นความผิดถึงขั้นปาราชิก ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงอาศัยหลักเกณฑ์จากกฎหมายบ้านเมืองในสมัยนั้นมาเป็นบรรทัดฐาน (พระมหาสุพัตร วชิราวุโธ และ เสฐียร ทังทองมะดัน, 2558) สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและพระวินัยในการกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบันที่สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น การตีความและวินิจฉัยอาบัติปาราชิกข้อที่ 2 จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจทั้งในแง่หลักพระวินัยและหลักกฎหมาย โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินรูปแบบใหม่ เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา หรือสินทรัพย์ดิจิทัล ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์เชิงนิติปรัชญาเพื่อปรับใช้หลักการดั้งเดิมให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ นอกจากนี้ การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีปาราชิกในมิติของนิติปรัชญายังช่วยให้เข้าใจถึงหลักการสำคัญในการบัญญัติพระวินัยที่มุ่งเน้นทั้งการป้องกันความเสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนาและการคุ้มครองสิทธิของประชาชน สะท้อนให้เห็นว่า พระวินัยไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อควบคุมความประพฤติของพระภิกษุเท่านั้นแต่ยังคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมโดยรวมด้วย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในทฤษฎีปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักการและเหตุผลของการบัญญัติและการตีความพระวินัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการรักษาพระธรรมวินัยให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงสืบไป นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้ยังมีความสำคัญในการช่วยตีความและประยุกต์ใช้หลักพระวินัยให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและรูปแบบทรัพย์สินมีความซับซ้อนมากขึ้น การเข้าใจหลักนิติปรัชญาที่แฝงอยู่ในทฤษฎีปาราชิกจะช่วยให้สามารถวินิจฉัยกรณีปัญหาใหม่ ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม คัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้แสดงให้เห็นถึงความละเอียดลึกซึ้งในการวินิจฉัยองค์ประกอบความผิดของทฤษฎีปาราชิก

ดังนั้น เพื่อต้องการที่จะศึกษาถึงหลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในทฤษฎีปาราชิก ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นต่อการศึกษาประมวลมาซึ่งองค์ความรู้สาขาบทว่าด้วยทฤษฎีปาราชิกในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เพื่อศึกษาถึงการจัดหัวข้อ จัดหมวดหมู่ เนื้อหาสาระสำคัญในคัมภีร์นั้น ว่ามีส่วนสำคัญต่อการศึกษาพระไตรปิฎกอย่างไร การตีความทางนิติปรัชญาที่เกี่ยวกับการครอบครองทรัพย์สินไม่ใช่ของตนนั้นมักมีความสัมพันธ์กับแนวคิดพื้นฐานทางนิติปรัชญา คือ แนวคิดกฎหมายธรรมชาติ แนวคิดกฎหมายบ้านเมือง และทัศนะเชิงวิพากษ์ และสามารถวิเคราะห์ตีความระหว่างกฎหมายและ

การบัญญัติพระวินัย เหตุผลสนับสนุนการใช้และการตีความทศตียปาราชิก การวินิจฉัยและการลงโทษ พระภิกษุผู้กระทำความผิด รวมทั้งวิเคราะห์ทัศนะเชิงจริยศาสตร์รวมทั้งปรากฏการณ์สังคมของกฎหมาย และทศตียปาราชิกซึ่งผลการวิจัยที่ค้นพบนี้ จะช่วยในการทำความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับทศตียปาราชิก กัณฑ์ให้เกิดความกระจ่างชัดและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น รวมทั้งจะทำให้พุทธบริษัทรู้จักคัมภีร์สำคัญ ในทางพระพุทธศาสนา คือคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เพื่อจะได้นำไปเป็นคู่มือในการศึกษาเรียนรู้ในหลัก พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และนำไปประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม เพื่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

1.2. คำถามวิจัย

1.2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญในด้านนิติปรัชญามีลักษณะและสาระสำคัญอย่างไร

1.2.2 ทศตียปาราชิกที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา มีที่มา โครงสร้าง และสาระสำคัญอย่างไร

1.2.3 หลักนิติปรัชญาที่สะท้อนอยู่ในการบัญญัติและการตีความทศตียปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกามีลักษณะเด่นและเชื่อมโยงกับหลักกฎหมายทางโลกอย่างไร

1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีหลักนิติปรัชญา

1.3.2 เพื่อศึกษาทศตียปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

1.3.3 เพื่อวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในทศตียปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

1.4.1.1 ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ผู้วิจัยศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่มาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับแปลภาษาไทย

1.4.1.2 ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ด้านขอบเขตทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์อรรถกถาสมันตปาสาทิกา รวมถึงคัมภีร์ฎีกาพระวินัย อนุฎีกาพระวินัย นวโกวาท วินัยมุข บุพสิกขาวรรณนา เอกสารงานเขียนของผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา หนังสือตำรา บทความ หนังสือ ตำรา บทความ บทสัมภาษณ์ เอกสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และบทความวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดประเด็นเนื้อหาในการศึกษาวิเคราะห์ไว้ 3 ประเด็น คือ

1.4.2.1 ประเด็นนิติปรัชญา บ่อเกิดและที่มาของปทัสถานเชิงนิติปรัชญา การใช้และการตีความปทัสถาน เชิงนิติปรัชญา ทศนะเชิงจริยศาสตร์ของนิติปรัชญา

1.4.2.2 ประเด็นกฎหมายเกี่ยวกับการถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ บ่อเกิดและที่มาของกฎหมายอาญา การใช้และการตีความกฎหมาย การวินิจฉัยและการลงโทษผู้ทำผิด เหตุผลเชิงจริยศาสตร์ของกฎหมาย

1.4.2.3 ประเด็นทฤษฎีปาราชิก เกี่ยวกับ บ่อเกิดและที่มาของทฤษฎีปาราชิก การใช้และการตีความทฤษฎีปาราชิก การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิด ทศนะเชิงจริยศาสตร์ของทฤษฎีปาราชิก

1.5. วิธีการดำเนินการวิจัย

1.5.1 **ขั้นรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า สืบค้น และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิคือคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถาสมันตปาสาทิกฉบับภาษาไทย และเอกสารทุติยภูมิต่าง ๆ เช่น ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร บทความวารสาร และงานเขียนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.5.2 **ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาทำการแยกแยะและจัดประเภทตามความเหมาะสมของเนื้อหาแต่ละบท โดยใช้หัวข้อและประเด็นสำคัญมาทำการวิเคราะห์ (Content analysis) เพื่ออธิบาย ตีความ จัดหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาในแต่ละบทตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.5.3 **ขั้นนำเสนอผลการศึกษาวิจัย** เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วผู้วิจัยจึงได้เรียบเรียงเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำเสนอคณะกรรมการตรวจสอบต่อไป

1.6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2543) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องนิติศาสตร์แนวพุทธว่า ในพระพุทธศาสนา คำที่ใกล้เคียงกับคำวาจกหมายตรงที่สุด ก็คือคำว่า วินัย แต่จะเห็นได้ชัดว่า คำว่าวินัยไม่ใช่จำกัดเฉพาะแต่กิจการของรัฐเท่านั้น ถ้าจะมองเห็นนิติศาสตร์แนวพุทธจะต้องเข้าใจเรื่องวินัยให้ชัดเจน ถ้าไม่เข้าใจเรื่องวินัยก็ไม่สามารถที่จะมองเห็นนิติศาสตร์แนวพุทธได้ เช่น วินัย คืออะไร แน่นนอนว่าวินัยไม่ได้มีความหมายแคบ ๆ อย่างในภาษาไทย วินัย ในภาษาไทยมีความหมายแคบ เป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติกิจหน้าที่ และการเป็นอยู่ แต่วินัยในความหมายของพระพุทธศาสนา ในขั้นแรกนี้จะให้ความหมายไว้เพื่อเป็นจุดตั้งต้นในการทำ ความเข้าใจว่า วินัย แปลง่าย ๆ ว่า การจัดตั้งวางระบบแบบแผน วินัยเกิดขึ้นมาได้อย่างไร พระพุทธศาสนาเมืองคัมภีร์ประกอบใหญ่อยู่เพียง 2 อย่างเท่านั้น และ 2 อย่างนี้รวมกันเป็นชื่อของพระพุทธศาสนา. ส่วนคำว่า พระพุทธศาสนา ที่เราเรียกกันปัจจุบันนี้ เป็นคำใหม่ ในสมัยพุทธกาล

ก็มี แต่ใช้ในความหมายว่า คำสอนของพระพุทธเจ้า เวลานี้คำว่าพระพุทธศาสนาขยายความหมาย ออกไปจนกลายเป็นสถาบัน และเป็นกิจการทุกอย่าง แล้วเราก็ลืมหืมศัพท์เดิมที่มีความหมายสำคัญว่า ซึ่งใช้ในสมัยพุทธกาล คือ คำว่า ธรรมวินัย ศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ก็เรียกว่า ธรรมวินัยนี้ หรือธรรมวินัยที่พระตถาคตเจ้าประกาศแล้ว. เพราะฉะนั้น เรื่องของกฎหมาย หรือเรื่องนิติศาสตร์ ในพระพุทธศาสนา ก็มาคู่กับความหมายของวินัย และความสำคัญของวินัย ที่อยู่ในหลักการที่เรียกว่า ธรรมวินัยนั้น

พระมหาสุพัตร วชิราวุธ และ ดร.เสฐียร ทั้งทองมะดัน, (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คัมภีร์สมันตปาสาทิกาอรรถกถา ภาคที่ 1 การแปลและศึกษาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า คัมภีร์อรรถกถาสมันตปาสาทิกา เป็นผลงานของพระญาณกิตติเถระพระเถระชาวล้านนา แห่งอินทวปุระ (เชียงใหม่) ซึ่งท่านมีชีวิตอยู่ระหว่าง พ.ศ.2100 – 2100 อยู่ในสมัยเดียวกัน กับพระสิริมังคลาจารย์ ผู้แต่งคัมภีร์มิ่งคลัตถปิณีคัมภีร์สมันตปาสาทิกาอรรถกถา ภาคที่1 อธิบายคัมภีร์อรรถกถาพระวินัย ชื่อ สมันตปาสาทิกา ตั้งแต่อาร์มภกถา จนถึง ตีสกัณทวรรณนา ลักษณะของคัมภีร์เป็นการอธิบายหลักภาษาไวยากรณ์ คือศัพท์ และหลักสัมพันธ์ของประโยค ซึ่งวัตถุประสงค์ของผู้แต่งคือ เพื่อเป็นคู่มือการแปลคัมภีร์สมันตปาสาทิกา โครงสร้างหลัก เป็นการอธิบายเนื้อหาไวยากรณ์ในมหาวังค์ ภาค 1 และภาค 2 ส่วนลักษณะการประพันธ์เป็นแบบร้อยแก้ว ผสมร้อยกรอง ในส่วนของการสังเคราะห์เนื้อหาพระวินัย ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษาหรือสังเคราะห์ ใน 2 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การสังเคราะห์บทและประโยค 2) การสังเคราะห์พระวินัย, การสังเคราะห์บทและประโยคเป็นการแสดงไวยากรณ์ ซึ่งเป็นสารัตถสำคัญของคัมภีร์อรรถกถาสมันตปาสาทิกา ส่วนการสังเคราะห์พระวินัยเพื่อต้องการให้ผู้ศึกษาเข้าใจเนื้อหาพระวินัยโดยภาพรวมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการแปลมคธเป็นไทย สำหรับนักศึกษาชั้นประโยค ป.ธ.7 เนื้อหาที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาประกอบด้วย 1) การจำแนกและรวบรวมพระวินัยในคราวปฐมสังคายนา 2) การแสดงพุทธคุณเพื่อประกาศเกียรติคุณของพระองค์ให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสและยึดถือเป็นอุดมคติแห่งการดำเนินชีวิต 3) เทคนิคการเผยแผ่ศาสนาของพระพุทธเจ้าโดยการเปลี่ยนโวหาร (การกล่าวต่อพระพุทธเจ้าของเวรัญชพราหมณ์) 4) ความอดทนและความสามัคคีของพระภิกษุต่อเหตุการณ์ทุกภิกขภัย 5)ความแตกต่างระหว่างการประทานโอวาทกับการแสดงปาฏิโมกข์ของพระภิกษุสวนการวินิจฉัยพระวินัยมีประเด็นสำคัญคือ ลักษณะวัตถุที่ทำให้ต้องอาบัติ และอาการที่ต้องอาบัติ ซึ่งสังเคราะห์จากเนื้อหาอาบัติปาราชิก 4 จนถึง นิสสัคคียปาจิตติย 30

พระมหาเสรีชน นริสสร (พันธ์ประโคน) พร้อมคณะ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เป็นตัวแทนของสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีพระธรรมวินัยเป็นศาสดา โดยที่การบรรพชาหมายถึง การออกไปจากเรือนสู่ความไม่มีเรือน เป็นพระสงฆ์ที่มุ่งสละอาศัยวัตถุแต่น้อยเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตโดยไม่สะสม เพื่อต้องการทำพระนิพพานให้แจ้ง ขณะเดียวกันการบรรพชาระยะสั้นเป็นการเรียนรู้ที่จะฝึกฝนตนเองให้มีคุณค่า

พัฒนาตนให้ก้าวสูงขึ้นไปในไตรลักษณ์เพื่อให้เกิดปัญญา ก้าวที่สำคัญของการบรรลธรรม ในสังคมไทยปัจจุบัน ที่มีลักษณะสำคัญคือ วัตถุนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลห้ามพระภิกษุสงฆ์ละเมิดพระวินัยใน 2 รูปแบบคือ การประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย และการทำพระธรรมวินัยให้วิปริต

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ก็มีหลักการที่เป็นไปอย่างคล้ายคลึงกันกับที่ปรากฏในระบบกฎหมาย แม้พระวินัยจะมีสถานะเป็นตัวบทในทางศาสนา (religious text) หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วยังถือว่ายังมีเนื้อหาเข้าลักษณะของการเป็นตัวบททางวิชาการ (academic text) ที่แสดงถึงระบบกฎเกณฑ์และทัศนะทางนิติปรัชญาที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนเป็นระบบในตัว นิติปรัชญาเรื่องบ่อเกิดที่มาของกฎหมายที่ปรากฏในพระวินัยนั้น พบว่า พระวินัยถือเป็นระบบกฎเกณฑ์ที่มีทั้งสถานะเป็นศีลธรรมตามธรรมชาติตามแนวนิติธรรมชาตินิยม และทั้งเป็นคำสั่งบัญชาตามแนวนิติปฏิธานนิยม กล่าวคือ พระวินัยบรรลุลิขาทไว้จำนวนมาก โดยมีสิขาทจำนวนหนึ่งที่ดูจะสอดคล้องกับเนื้อหาในเชิงศีลธรรม

นายบุญชนัญฐา กรัษกายพันธ์,(2559)ได้ทำการวิจัย เรื่อง การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสนับสนุนหลักการประโยชน์สาธารณะในกฎหมายมหาชนของไทย ประโยชน์สาธารณะ เป็นนิติสมบัติของกฎหมายมหาชน เป็นคุณธรรมทางกฎหมายมหาชน บรรดากฎหมายที่อยู่ภายในปริณทลของกฎหมายมหาชนจึงพึงมีประโยชน์สาธารณะเป็นฐานแห่งนิติวิธี แต่โดยที่ประโยชน์สาธารณะมีลักษณะเป็นนามธรรม ยากต่อการพิจารณาขอบเขตได้อย่างชัดเจน จึงเป็นปัญหาในทางวิธีคิด วิธีใช้และวิธีตีความอยู่เสมอ ดังปรากฏในข้อเท็จจริงบางกรณีเมื่อองค์กรฝ่ายรัฐผู้มีอำนาจและหน้าที่ได้ดำเนินการกิจให้ตอบสนองเจตนารมณ์ของหลักการประโยชน์สาธารณะ แต่ปรากฏความเสียหายขึ้นแก่ประชาชน เกิดข้อพิจารณาประโยชน์สาธารณะที่ขัดกัน กล่าวคือเมื่อดำเนินการประโยชน์สาธารณะอย่างหนึ่งได้สำเร็จ จะส่งผลกระทบตอประโยชน์สาธารณะอีกอย่างหนึ่ง รวมถึงปัญหาในทางวิธีคิดทางกฎหมายมหาชนในการกำหนดความเป็นประโยชน์สาธารณะของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายตุลาการ อันจะส่งผลต่อความชัดเจนในการปฏิบัติการขององค์กรฝ่ายรัฐในฐานะฝ่ายบริหาร วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมุ่งศึกษาการแก้ไขปัญหานิติวิธีทางกฎหมายมหาชนของไทย ในด้านของหลักการประโยชน์สาธารณะ โดยพิจารณาเทียบเคียงกับ สังฆะ ในฐานะเป็นชุมชนของพระภิกษุที่มีความมุ่งหมายคล้ายคลึงกัน หลักการบัญญัติพระวินัย หลักธรรมที่สนับสนุนการปฏิบัติการให้บรรลเจตนารมณ์ของประโยชน์สาธารณะ ได้แก่ หลักจุดหมาย 3 ชั้น และหลักจุดหมาย 3 ด้าน เป็นต้น ซึ่งพบว่า หลักธรรมแต่ละประการมีความสอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายทั้งสามารถอำนวยให้การคิด การใช้ การตีความ มีความกระจ่างชัดเจนมาก

พระครูพิสุทธธรรมาภรณ์(ทองสะคม) ดร.สหชาติ ทันทินายเกษม ประพาน,(2563)ได้ทำวิจัยเรื่อง กรณีศึกษาหลักอภินาทานกับการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยการครอบครองปรปักษ์ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า หลักอภินาทานในพระพุทธศาสนาเถรวาทในฝ่ายบรรพชิต คือ พระบัญญัติและอนุบัญญัติ หรือองค์แห่งอาบัติปาราชิกสิขาทที่ 2 ปรากฏในพระวินัยปิฎก

มหาวิทยาลัย ภาค 1 ส่วนหลักอทินนาทานในฝ่ายฆราวาสได้แก่หลักเบญจศีลเบญจธรรม หลักกฎหมายว่าด้วยการครอบครองปรปักษ์ ได้แก่บทบัญญัติมาตรา 1382 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่บัญญัติว่า บุคคลใดครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้โดยความสงบและโดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาสิบปี ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาห้าปีไซ้ร้ ท่านว่าบุคคลนั้นได้กรรมสิทธิ์ การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยการครอบครองปรปักษ์ เป็นการได้มาซึ่งทรัพย์สิน ของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่สละการครอบครองและยังไม่ได้ให้ เพียงแต่ผลอผลของการครอบครองทรัพย์สินนั้น แม้จะเป็นการได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยผลกฎหมายก็ตาม แต่ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า การได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น ที่เจ้าของไม่ได้ให้ถือเป็นการลักทรัพย์ ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะมีราคามากน้อยก็ตาม บทบัญญัติมาตรา 1382 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ถือเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติขึ้นขัดต่อหลักอทินนาทานในพระพุทธศาสนาเถรวาท

พริยา กุลทอง,(2563) อิทธิพลของความคิดทางพุทธศาสนากับความผิดอาญาสมัยรัตนโกสินทร์ พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการกำหนดความผิดอาญาไทยมาเป็นเวลานาน ในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น กษัตริย์ไทยทรงให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูพุทธศาสนา อันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมทั้งหลายรวมถึงกฎหมาย เพื่อจัดระเบียบสังคมไทย ส่งผลให้ข้อคิดทางพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อกฎหมายอาญาในกฎหมายตราสามดวงด้วย ต่อมาในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา การแผ่ขยายอิทธิพลของมหาอำนาจของชาติตะวันตกเริ่มรุกรานเข้ามาบริเวณเอเชียอาคเนย์ เพื่อไม่ให้ชาติตะวันตกเข้ายึดครองประเทศไทย จึงต้องปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับตะวันตก โดยจัดทำกฎหมายลักษณอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ขึ้น เป็นเหตุให้กฎหมายอาญาในขณะนั้นได้รับอิทธิพลจากข้อคิดทางพุทธศาสนาน้อยลง และต่อมามีการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาขึ้น ซึ่งยังคงหลักการและแนวคิดเดิม โดยแก้ไขเพิ่มเติม ปรับปรุงให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นการเปลี่ยนแปลงระดับของอิทธิพลความคิดทางพุทธศาสนาต่อการกำหนดความผิดอาญาในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ เกิดขึ้นจากปัจจัยทางสังคมที่ก่อให้เกิดความแตกต่างหลายประการ ฉะนั้น หากจะพิจารณาประเด็นอิทธิพลของข้อคิดทางพุทธศาสนาต่อกฎหมายอาญาที่จะตราขึ้นใหม่ ปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม หรือยกเลิกในอนาคตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมขณะตรากฎหมาย ผู้ศึกษาเสนอให้พิจารณาในมิติต่าง ๆ ตามปัจจัยทางสังคมที่ผู้ศึกษาได้เสนอไว้

พระมหานาถ โพธิญาโน,(2565) ได้ทำดุชนิพนธ์เรื่องวิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์สมันตปาสาทิกา เป็นคัมภีร์ชั้นอรรถกถาพระวินัยภาษาบาลี ที่อธิบายหลักการและข้อที่พระภิกษุจะพึงปฏิบัติในพระวินัย มีโครงสร้างและสาระสำคัญ ดังนี้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดารุณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดารุณ มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ เช่น ด้าน ประวัติศาสตร์ ด้านจารีตประเพณี ด้านพุทธวิธีการสอน ด้านการศึกษาพระวินัยปิฎก ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการศึกษาของ

คณะสงฆ์ไทยด้านการตีความหลักคำสอน โดยที่คัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้อธิบายหลักการพร้อมทั้งเชื่อมโยงและประมวลเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เข้าใจพุทธบัญญัติในพระวินัยปิฎกชัดเจนยิ่งขึ้น

อภิโชค เกิดผล,(2565)ได้ทำวิจัยเรื่องนิติปรัชญาในตติยปาราชิก กล่าวว่า พระวินัยปิฎกเป็นคำสอนเกี่ยวกับการ ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ เมื่อพิจารณาจากบ่อเกิดของพระวินัย วัตถุประสงค์ของการบัญญัติพระวินัยหรือประโยชน์ของการบัญญัติพระวินัยนั้นทำให้ทราบได้ว่า พระวินัยปิฎกนี้พระพุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้นบนพื้นฐานเพื่อต้องการให้เกิดการพัฒนาตนของพระภิกษุแต่ละรูป และเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยแห่งหมู่สงฆ์เป็นประการสำคัญ เรียกว่า ยิ่งพระภิกษุและหมู่สงฆ์โดยรวม รักษาสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ได้ดียิ่งขึ้นจะเป็นการทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงสถาพรได้ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าพระวินัยมีสถานะเหมือนกฎหมายของหมู่สงฆ์

พระมหาต้นธวัชวัน สุนตจิตโน (ถาวาปี) และ จูติวิมล หนั่นกิจ), 2566) กล่าวว่าในงานวิจัยเรื่อง นิติศาสตร์ในพระวินัยปิฎกว่า พระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นหลักในการประพฤติดนในสังคมสงฆ์ และหลักนิติธรรมเป็นหลักในการประพฤติดนในสังคมโลก แต่ก็เป็นธรรมดาของชุมชนใหญ่ที่มีคนอยู่รวมกันมากมายย่อมมีคนคิดคนไม่ตีเสมอ เมื่อกฎหมายเกิดขึ้นมาบังคับใช้ในสังคม กฎหมายจึงพัฒนาควบคู่กันไปกับมนุษย์พร้อมทั้งสะท้อนอารยธรรมและสภาพสังคมในยุคนั้น ๆ และเช่นเดียวกับสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ มนุษย์เริ่มศึกษากฎหมายอย่างเป็นระบบดังนี้ นิติศาสตร์ คือเป็นศาสตร์ที่ศึกษากฎเกณฑ์ความประพฤติของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมประเภทหนึ่ง ที่มีผลบังคับแน่นอน ซึ่งเรียกกันว่า กฎหมาย ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่มิได้เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายจึงเป็นส่วนสำคัญของสังคมที่กำหนดสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบบทบาทของบุคคลในทุกกิจกรรมและทุกระดับ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมนั้น ๆ พระวินัย คือ สิกขาบทของพระสงฆ์ พระวินัยเป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อหล่อหลอมให้พระภิกษุมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและคณะสงฆ์

สรุปได้ว่า นิติศาสตร์ในพระวินัยปิฎกเป็นหลักในการประพฤติดนในสังคมสงฆ์เพื่อให้คณะสงฆ์ดำรงสมณะธรรมให้ดั่งตามพระธรรมวินัย หลักนิติธรรมเป็นคุณธรรมของกฎหมาย มี ขอบเขตและคุณธรรมในการออกกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย การตีความกฎหมาย การบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกระดับ กฎหมายทุกฉบับที่ยึดถือความยุติธรรมและความเป็นธรรมเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ต้องอาศัยหลักทศพิธราชธรรม จึงจะเกิดความดีงามตามหลักศาสตร์พระราชที่เต็มเปี่ยมด้วยพระเมตตาสร้างความสุขแก่อาณาประชาราษฎร์

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยมีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะสำคัญที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

นิติปรัชญา หมายถึง วิชาการว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริงเกี่ยวกับกฎหมายหรือธรรมชาติ การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีและปรัชญาแห่งกฎหมาย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับโครงสร้าง การใช้ แมบทและบทบาทของกฎหมาย รวมถึงการให้เหตุผลทางกฎหมายและการตีความที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดของกฎหมาย และปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้อง ความชอบธรรม และเหตุผลในการบัญญัติและการตีความกฎหมาย ในงานวิจัยนี้จะได้นำมาวิเคราะห์ลึกซึ้งพบว่าด้วยทฤษฎีปาราชิกกันท์ ให้เกิดความกระจ่างชัดและกว้างขวางมากขึ้นใน 3 ประเด็นคือ

1. **แนวคิดกฎหมายธรรมชาติ** หมายถึง ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติเห็นว่าการถือครองทรัพย์สินเป็นสิทธิพื้นฐานที่มนุษย์ควรได้รับตามหลักคุณธรรมและธรรมชาติ

2. **แนวคิดกฎหมายบ้านเมือง** หมายถึง ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองหรือทฤษฎีบทบัญญัติกฎหมายให้ความสำคัญกับการครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนตามกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น

3. **ทัศนะเชิงวิพากษ์** หมายถึง นิติปรัชญามองว่า การครอบครองทรัพย์สินเป็นการสะท้อนถึงอำนาจและโครงสร้างที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคม นักคิดสายวิพากษ์เห็นว่ากฎหมายทรัพย์สินอาจถูกใช้เพื่อรักษาอำนาจของกลุ่มที่มีทรัพย์สินและยึดถือครอบครองทรัพย์สินนั้น นักวิชาการ ชี้ว่ากฎหมายอาจไม่ได้ทำหน้าที่คุ้มครองเจ้าของทรัพย์สินอย่างเป็นธรรมและเป็นกลาง หากแต่เป็นเครื่องมือในการรักษาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการกระจายทรัพย์สินอย่างไม่เสมอภาค

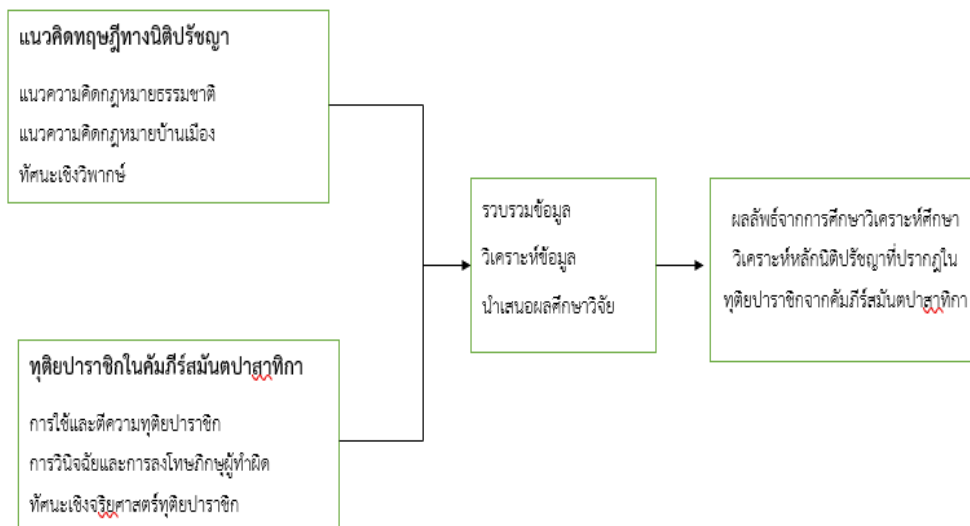
พระวินัยปิฎก หมายถึง คัมภีร์ที่รวบรวมพระวินัยหรือข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อกำกับดูแลความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสงฆ์และป้องกันความเสื่อมเสียที่จะเกิดขึ้น

อาบัติ หมายถึง ความผิดที่เกิดจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบัญญัติในพระวินัย ซึ่งแบ่งเป็นหลายระดับตามความหนักเบาของโทษที่ได้รับ เช่น ปาราชิก สังฆาทิเสส เป็นต้น

ทุติยปาราชิก หมายถึง อาบัติข้อที่สองในสิกขาบทปาราชิก 4 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการลักทรัพย์หรือถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่เจ้าของไม่ได้อนุญาต เป็นอาบัติขั้นร้ายแรงที่สุดที่ทำให้ขาดจากความเป็นพระภิกษุทันทีเมื่อกระทำความผิดสำเร็จครบองค์ประกอบ

คัมภีร์สมันตปาสาทิกา หมายถึง คัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีที่พระพุทธโฆษาจารย์แต่งขึ้นเพื่ออธิบายและตีความพระวินัยปิฎกอย่างละเอียดลึกซึ้งถือเป็นคัมภีร์ที่สำคัญในฝ่ายเถรวาทที่ช่วยในการศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

1.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนิติปรัชญา

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีนิติปรัชญา ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของวิชาการศึกษาระดับนิติปรัชญาจึงเป็นการศึกษาวิชานิติศาสตร์เชิงปรัชญา จะได้ทำความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานใน 3 ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำเสนอไปตามลำดับ ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับนิติปรัชญา

2.1.1 ความหมายและนิยามของนิติปรัชญา

เพื่อให้การนำเสนอของวิทยานิพนธ์นี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจึงขอกล่าวถึงการให้ความหมายและการนิยามของนิติปรัชญา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นิติปรัชญาเป็นการศึกษาเชิงปรัชญาเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม และเหตุผลที่ประชาชนควรเคารพกฎหมาย (จรัญ โฆษณานันท์, 2564) โดยมุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับกฎหมายในระดับรากฐาน เพื่อทำความเข้าใจสาระสำคัญ คุณค่า ความหมายและเหตุผลของกฎหมาย (ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ โฆษณานันท์, 2564) ได้อธิบายว่า นิติปรัชญานั้นเป็นการศึกษาที่ลึกซึ้งกว่าการศึกษากฎหมายทั่วไป โดยมุ่งค้นหาความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม และความชอบธรรมของระบบกฎหมาย (ปริดี เกษมทรัพย์, 2563) ได้กล่าวไว้ว่า นิติปรัชญาเป็นการใช้วิธีคิดแบบปรัชญาในการวิเคราะห์ปัญหาพื้นฐานของกฎหมาย เพื่อให้เข้าใจถึงแก่นแท้และเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังของระบบกฎหมาย ฉะนั้นก่อนจะทำความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดพื้นฐานด้านนิติปรัชญา เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการนำเสนอให้เป็นไปตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย เพราะเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องนำเสนอแนวคิดนิติปรัชญา ซึ่งเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการกำเนิดกฎหมาย กล่าวคือ คำว่า นิติปรัชญา นั้นเป็นศัพท์สมาส คือศัพท์สองศัพท์มาต่อกัน คำว่า นิติ แปลว่า กฎหมาย, กฎปฏิบัติ, แบบแผน, ระเบียบอย่าง, ขนบธรรมเนียม, ประเพณี, วิธีปกครอง, เครื่องแนะนำ, อุบายอันดี, ส่วนคำว่า ปรัชญา แปลว่า วิชาการที่ว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

เพราะเหตุนี้ นิติปรัชญา จึงแปลว่า วิชาการที่ว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริงเกี่ยวกับกฎหมาย นิติปรัชญา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับด้านนามธรรม หรือในด้านความคิด ความหมายของนิติปรัชญา ตามพจนานุกรมไทย 1. การคิดกฎหมายอย่างปรัชญา (to think of law philosophically) 2. นิติปรัชญา ภาษาอังกฤษเรียกว่า Philosophy of Law หมายถึง การศึกษาตรรกะเกี่ยวกับกฎหมายในลักษณะทั้งมวล (As a Whole) เป็นการตรรกะทางนามธรรมขั้นสูง เป็นการศึกษาในขั้นรากฐานว่า กฎหมายแท้ ๆ คืออะไร นิติปรัชญา (philosophy of law) คือ ทฤษฎีและปรัชญาแห่งกฎหมาย เหล่านิติปรัชญาเมธีมีความมุ่งหมายจะเข้าใจให้ลึกซึ้งซึ่งสภาพแห่ง

กฎหมาย การให้เหตุผลทางกฎหมาย ระบบกฎหมาย และสถาบันทางกฎหมาย นิติปรัชญาสมัยใหม่ เริ่มก่อตัวในคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยมุ่งเป้าไปที่หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายแพ่ง และกฎหมายแห่งประชาชาติ (Jurisprudence", Black's Law Dictionary) โดยทั่วไป นิติปรัชญาสามารถจัดเข้าหมวดหมู่ได้ ตามประเภทแห่งคำถามที่อยู่ในจิตใจของนักนิติปรัชญาเมธีเอง ตามประเภทแห่งทฤษฎีของนิติปรัชญาเอง โดยมิได้คำนึงว่า คำถามมีคุณค่าหรือไม่.

นิติปรัชญาเมธีร่วมสมัยที่สนใจในนิติปรัชญาพื้นฐาน จึงตั้งคำถามในลักษณะดังกล่าว 2 ข้อ คือ

1. คำถามเกี่ยวกับกฎหมายแห่งประชาชาติ (Jurisprudence, Black's Law Dictionary)
2. คำถามเกี่ยวกับสถาบันทางกฎหมาย (Shiner, Philosophy of Law , Cambridge Dictionary of Philosophy)

นิติปรัชญาในประเทศไทยของเราเริ่มเกิดขึ้นในปีพ.ศ. 2516 ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยอาจารย์ ปรีดี เกษมทรัพย์ มีพยายามให้ผู้ศึกษาคณะนิติศาสตร์ เกิดการถกเถียงโต้แย้งมากกว่า อาศัยกฎหมายหลักสี่มุมเมือง ประกอบกับภาวะสถานการณ์การเมืองในขณะนั้น จนเกิดการปฏิรูปกฎหมาย (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2560)

อีกนัยหนึ่ง นิติ หรือ กฎหมาย ในภาษาไทย ซึ่งมีรากที่มาแห่งความหมายดั้งเดิมในเชิงปรัชญา ส่วนคำถามในเชิงวิเคราะห์ศัพท์ ก็มีถัดมาก็คือ คำว่า ปรัชญา นั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำว่า ปรัชญา แปลว่า วิชาการว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง ปรีดี พนมยงค์ ก็เคยแปลคำนี้ไว้ว่า หมายถึงยอดสรุปของวิชา หรือ วิทยาของวิทยาทั้งหลาย คำว่า ปรัชญา นี้ พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ ได้เป็นผู้บัญญัติขึ้น โดยมีที่มาจากศัพท์ในภาษาสกฤตว่า ปรัชญา แปลว่า ความปราดเปรื่องหรือความรู้ (วิชญ์ เครื่องาม,(ม.ป.ป.) เมื่อกล่าวในเชิงศึกษาเปรียบเทียบปรัชญา ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Philosophy ซึ่งมีรากศัพท์จากคำในภาษากรีกโบราณคือว่า Philosophia Philo- sophia Philo แปลว่า รัก และคำว่า sophia แปลว่า ความฉลาด เมื่อแปลรวมกัน คงได้ความหมายว่า การรักและมั่นในความฉลาดและวิชาการ (รองพล เจริญพันธ์, 2528.) หรือจะแปลว่า การรักปัญญาความรู้หรือการรักการแสวงหาปัญญาความรู้ (The love or pursuit of wisdom) โดยผู้รักในการแสวงหาปัญญาความรู้ ท่านเรียกว่า ปรัชญาเมธี

สรุป คำว่า นิติปรัชญา มาจากคำว่า นิติ+ปรัชญา คำว่า นิติ หมายถึง กฎหมาย, กฎปฏิบัติ, แบบแผน, ขนบธรรมเนียม, และวิธีการปกครอง ซึ่งแสดงถึงหลักการและแนวทางที่ควรปฏิบัติตามในสังคม คำว่า ปรัชญา หมายถึง การรักการแสวงหาความรู้หรือสัจธรรม นิติปรัชญา จึงมีความว่า วิชาการว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริงเกี่ยวกับกฎหมายหรือธรรมชาติ การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีและปรัชญาแห่งกฎหมาย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับโครงสร้าง การใช้ แม่บทและบทบาทของกฎหมาย รวมถึงการให้เหตุผลทางกฎหมายและการตีความที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดของกฎหมาย

2.1.2 ขอบเขตของนิติปรัชญา

หากเมื่อจะกล่าวถึงขอบเขตของการศึกษากฎหมาย ผู้วิจัยเห็นว่า มีความจำเป็นยิ่งที่ต้องนำเสนอให้เห็นของขอบเขตของนิติปรัชญา เพื่อทำความเข้าใจถึงขอบข่ายของการกำเนิดกฎหมาย ซึ่งจะทำให้เห็นภาพโดยรวมของการวิจัยและเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งจะทำให้ระบุวัตถุประสงค์การศึกษานิติปรัชญาที่แท้จริงได้ ดังที่ จอร์จ ไวท์ ครอส ปาตัน (George Whitecross Paton) ได้ให้ความหมายไว้ว่า นิติปรัชญา เป็นวิธีการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งมิใช่เป็นการศึกษากฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่ง หากแต่เป็นการศึกษาแนวความคิดทั่วไปในกฎหมาย อาร์.ดับเบิลยู.เอ็ม.ดีแอส (R.W.M. Dias) ได้ให้ความหมายไว้ว่า นิติปรัชญา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้าง, การใช้และบทบาทของกฎหมาย ตลอดจนแนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมาย จูเลียส สโตน (Julius Stone) ได้ให้ความหมายไว้ว่า นิติปรัชญา เป็นเรื่องการตรวจสอบศึกษาของนักกฎหมายต่อหลักการ, อุดมคติ, และเทคนิคของกฎหมายในแง่มุมมองความคิดจากความรอบรู้ปัจจุบันหรือในทรรศนะของอาจารย์ผู้สอนนิติปรัชญาชาวไทย ที่มีนิยามต่าง ๆ กัน (วิชญ์ เครื่องงาม, (ม.ป.ป.) ดร. ปรีดี เกษมทรัพย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า นิติปรัชญาเป็นการศึกษาถึงรากฐานทางทฤษฎีของกฎหมาย ศึกษาถึงอุดมคติสูงสุดหรือคุณค่าอันแท้จริงของกฎหมาย หรือแก่นสารของกฎหมาย ดร. อุทิศ มงคลนวนิน ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิชาปรัชญากฎหมาย ได้แก่ การศึกษาถึงหลักการพื้นฐานอย่างลึกซึ้งในกฎหมายเพื่อแสวงหาอุดมการณ์ขั้นสุดท้าย และค่านิยมที่แท้จริงของกฎหมาย ส่วน ดร. รุ่งพล เจริญพันธุ์ ก็ได้ให้ความหมายไว้ว่า นิติปรัชญาเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม เป็นการศึกษาให้เข้าถึงซึ่งสัจธรรม วิญญานกฎหมาย หรือสิ่งที่เป็นคุณค่าหลักการ และทฤษฎีซึ่งอยู่เบื้องหลังตัวแม่บท และวิธีการทางกฎหมาย (รุ่งพล เจริญพันธุ์, 2530) (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2565) ได้อธิบายขอบเขตของนิติปรัชญาไว้อย่างครอบคลุมไว้ว่า

1. การศึกษาธรรมชาติของกฎหมาย เป็นการศึกษาความหมายและองค์ประกอบของกฎหมายและความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับข้อเท็จจริงซึ่งมีลักษณะเฉพาะของกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย
2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม เป็นการเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมมีบทบาทของคุณค่าทางศีลธรรมในระบบกฎหมายและขอบเขตการแทรกแซงของกฎหมายในเรื่องศีลธรรม
3. การศึกษาที่มาของกฎหมาย เป็นการศึกษาแหล่งกำเนิดของกฎหมายและกระบวนการเกิดกฎหมายตลอดถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากฎหมาย

สรุป ขอบเขตนิติปรัชญานั้นเป็นการศึกษาธรรมชาติ ความหมาย องค์ประกอบ ความสัมพันธ์ของกฎหมายกับข้อเท็จจริง และศีลธรรมตลอดถึงการศึกษแหล่งกำเนิดของกฎหมาย และกระบวนการเกิดกฎหมายตลอดถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนากฎหมาย

2.1.3 ประเภทของนิติปรัชญา

นักกฎหมายได้ให้การจำแนกประเภทของนิติปรัชญาไว้โดยทั่วไปในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป ได้มีการจัดแบ่งประเภทของนิติปรัชญาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ภาคประวัติศาสตร์ (Historical Part) เป็นการศึกษาถึงประวัติความคิดทางนิติปรัชญาในสมัยต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นการปูพื้นฐานทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสำนักคิดต่าง ๆ ทางปรัชญากฎหมาย

2. ภาคระบบ (Systematic Part) ศึกษาถึงรากฐานทางทฤษฎีทั่วไปของกฎหมาย, ธรรมชาติของกฎหมาย และศึกษาถึงปัญหารากฐานสำคัญเรื่องใดเรื่องหนึ่งในปรัชญากฎหมาย เช่น เหตุใดบุคคลทั่วไปจึงต้องเคารพปฏิบัติตามกฎหมาย, การตี้อ่างต่อกฎหมายจะกระทำได้อย่างไรได้, ประกาศของคณะปฏิวัติถือเป็นกฎหมายหรือไม่, การคุมกำเนิดโดยการทำแท้งสมควรถือเป็นความผิดกฎหมายหรือไม่, การฆ่าตัวตายจะถือเป็นความผิดทางกฎหมายได้หรือไม่ เป็นต้น (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2560) นิติปรัชญาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทดังกล่าวแล้ว ยังแบ่งความแตกต่างออกไปอีกดังที่ปรากฏในประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งแบ่งประเภทของนิติปรัชญาออก 3 ประเภท คือ 1. นิติปรัชญาทางประวัติศาสตร์ 2. นิติปรัชญาเชิงวิเคราะห์ 3. นิติปรัชญาเชิงวิจารณ์

เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการศึกษานิติปรัชญา เพื่อให้ให้เห็นภาพของวิธีคิดและกระบวนการที่มุ่งเป้าของการบัญญัติกฎหมาย กล่าวคือ การศึกษาเนื้อหาสาระของนิติปรัชญา ผู้ศึกษาได้ความรู้ความเข้าใจในนิติปรัชญา วิชาการด้านกฎหมายพอสมควรแก่สติปัญญาของผู้ศึกษาเองสามารถทำความเข้าใจในสิ่งที่ถือว่า เป็นดวงจิตหรือวิญญาณของกฎหมาย การศึกษาเรียนรู้นิติปรัชญา ย่อมเป็นผลเกื้อหนุนสนับสนุนผู้ศึกษาให้จักคิดตรองเกี่ยวกับกฎหมายอย่างกว้างขวางลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น จนหลุดพ้นจากการรอบรู้แบบที่ค่อยแต่นั่งวิเคราะห์เฉพาะถ้อยคำหรือท่องจำคำพิพากษาของศาลฎีกาต่าง ๆ เป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษาเรียนรู้หลักนิติปรัชญาคือ เพื่อให้ผู้ศึกษาเรียนรู้นิติศาสตร์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ต้องผลิตนักศึกษาผู้เรียนรู้ให้เป็นมืออาชีพ และเรียนรู้วิชาการให้เข้าใจ อะโคเดอริก (Academic) มุ่งผลิตนักศึกษาผู้ศึกษากฎหมายที่มีความสามารถในทางปฏิบัติและนักศึกษากฎหมายที่มีความรอบรู้ความเข้าใจในวิชาการหรือทฤษฎีกฎหมายต่าง ๆ ให้เป็นปัญญาชนที่รอบรู้เข้าใจโลก เข้าใจชีวิตพอสมควร ปัญญาชนที่มีจิตใจกว้างขวางซึ่งรู้จักคิดวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นอิสระและกล้าวิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ตนได้พบเห็นว่า ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง จากมุมมองของผู้ศึกษาที่ได้ศึกษามาในการเรียนรู้นิติปรัชญา อาจช่วยให้ผู้ศึกษารู้จักใช้เหตุผลให้ดียิ่งขึ้น ในการทำงานในการงานด้านกระบวนการยุติธรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน

การศึกษานิติปรัชญา มีวัตถุประสงค์หลัก คือให้นักศึกษาเกิดจิตใจที่เป็นผู้ศึกษากฎหมายอย่างแท้จริง สามารถคิด วิเคราะห์ หรือวิจารณ์กฎหมายได้อย่างรวม ๆ การศึกษาให้รอบรู้เข้าใจกฎหมายในลักษณะที่เป็นภาพรวม นับว่า มีความสำคัญและช่วยขยายทัศนคติของนักศึกษาให้เป็นอิสระและกว้างขึ้น ทำให้ยังเห็นได้ถึงรากของกฎหมาย, ระบบคุณค่าต่าง ๆ ที่อยู่เบื้องหลังกฎหมายตลอดถึงความสัมพันธ์ของกฎหมายที่มีต่อสิ่งอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกัน เช่น รัฐ, อำนาจอธิปไตย, สังคม, จารีตประเพณี, ศีลธรรม เป็นต้น การเรียนรู้เพื่อเข้าใจกฎหมายอย่างเป็นส่วน ๆ ทั้งหมด จะทำให้นักศึกษามีจิตสำนึกหรือวิจารณ์ญาณในทางกฎหมายเป็นฉบับ ๆ หรือเป็นเรื่อง ๆ ดังที่เคยทำกัน เช่น เรียนกฎหมายแพ่ง ก็ศึกษาแต่รายละเอียดของกฎหมายของกฎหมายแพ่ง ซึ่งแยกออกเป็นบรรพ ๆ ไป

ทรัพย์บ้าง, หนี้บ้าง, นิติกรรมสัญญาบ้าง, ครอบครัวบ้าง, เรียนกฎหมายอาญา ก็ศึกษาแต่รายละเอียดของตัวแม่บทแต่ละมาตราว่า มีความสำคัญอย่างไร มีองค์ประกอบอย่างไร ในเรื่องเจตนา, ประมาท, ลักทรัพย์, ฉ้อโกง, ยักยอก เพื่อให้การเรียนในส่วนละเอียดของกฎหมายแต่ละฉบับ ให้ความเข้าใจว่า ถูกต้อง สมบูรณ์อย่างไร

ส่วนขอบเขตของเนื้อหาสาระในนิติปรัชญาที่มีสัมพันธ์กับการถกเถียง ในด้านศีลธรรมหรือจริยธรรมต่าง ๆ ในสังคมอยู่มาก ย่อมเพิ่มความสำคัญขึ้นกับการศึกษา เป็นการงานรับกับแนวโน้มการจัดหลักสูตรอุดมศึกษาในปัจจุบันที่ตื่นตัวโดยเน้นความสำคัญของการบ่มเพาะจิตสำนึกทางด้านจริยธรรมให้เข้มแข็งมากขึ้นแก่เยาวชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับมือกับสภาพความเสื่อมโทรมทางคุณค่าจริยธรรมในสังคมที่ปรากฏตัวมากขึ้นพร้อม ๆ กับการพัฒนาทางสังคม

ประโยชน์ที่พึงจะได้รับจากการศึกษาหลักนิติปรัชญามี 5 ประการ คือ 1. เพื่อให้รู้และเข้าใจแนวความคิดทางปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังกฎหมาย 2. เพื่อให้เข้าใจถึงวิญญูณของกฎหมาย เป็นนักกฎหมายที่มีจิตใจเป็นนักกฎหมาย (Legal mind) อย่างแท้จริง 3. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหรือความสำคัญของกฎหมายในสังคม 4. เพื่อให้ นักศึกษารู้จักใช้ดุลยพินิจและหาเหตุผลถ่วงกับการใช้ดุลยพินิจ 5. เพื่อให้ นักศึกษาเข้าใจความหมายคำว่า ทำนองคลองธรรม เข้าใจว่าทำอย่างไรจึงจะได้กฎหมายที่ดีมาใช้ในสังคม ทำอย่างไรจึงจะทำให้สังคมมีความสุขได้ภายใต้กฎหมาย

ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายและรัฐของฝ่ายมาร์กซิสต์ (Marxist Jurisprudence, Marxist theory of law and state) โดยทั่วไปแล้ว สำนักคิดหรือทฤษฎีทางกฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ ต่างมีลักษณะเฉพาะในแนวคิดที่พิจารณาธรรมชาติหรือบทบาทของกฎหมายหลากหลายต่างกัน มี การเน้นความสำคัญที่ข้อเท็จจริงอันปรากฏเกี่ยวกับกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นในด้านลักษณะความเป็นคำสั่งบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์ที่รัฐใช้อำนาจสร้างขึ้น, การเน้นธรรมชาติในเชิงอุดมคติของกฎหมาย, การเน้นความสำคัญของจารีตประเพณี หรือวัฒนธรรมในฐานะเป็นแหล่งที่มาอันมีลักษณะเฉพาะตัวกฎหมาย, การเน้นบทบาทการทำงานของกฎหมายในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อคานผลประโยชน์ขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคม, การเพ่งความสำคัญต่อพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจพิจารณาพิพากษาหรือวินิจฉัยสั่งการตามกฎหมายต่าง ๆ , การเน้นบทบาททางการเมืองของกฎหมายในแง่การรับใช้ผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจในสังคม เป็นต้น

ความคิดของสำนักคิดเหล่านี้ ต่างมีลักษณะเสริมแต่งซึ่งกันและกัน มากกว่าจะขัดแย้งกัน การยืนยันความชอบธรรมในความคิดใดความคิดหนึ่งแบบเคร่งครัด ล้วนรังแต่จะสร้างความคลุมเครือหรือมองข้ามลักษณะปฏิสัมพันธ์เชิงเหตุผลเกี่ยวพันกัน (George Whitecross Paton, 1964) ทางสายกลาง หรือจุดสิ้นสุดลงตัว ของการถกเถียงทางนิติปรัชญา ต่อคำถามนี้ ที่นักเขียนนักคิดว่าเป็นไปได้ที่พวกเราจะค้นพบทางสายกลาง ดังกล่าว แท้ที่จริงแล้ว คงถือว่าเป็นภาระอันสำคัญยิ่ง ของผู้ศึกษาทุกคน ในการแสวงหาคำตอบนี้ ทางสายกลางของปัญหาหนึ่ง ๆ ย่อมดำรงอยู่และอาจค้นพบได้ แต่ตัวปัญหาต่างหาก ที่มีได้ดำรงอยู่ในสภาพเดิมของมันตลอดไป พวกเราต้องยอมรับว่า ความปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นับแต่ช่วงปลาย

คริสต์ศตวรรษที่ 19 นำไปสู่ความขัดแย้งทางด้านความคิด อุดมการณ์ รวมทั้งเงื่อนไขทางสังคมที่เลวร้ายต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นตัวสร้างตัวปัญหาใหม่ ๆ ให้พวกเราต้องร่วมกันแสวงหาทางสายกลางอย่างไม่สิ้นสุด และสิ่งเหล่านี้ จะนำไปซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของโลก รวมถึงนิติปรัชญาด้วย จนทำให้นิติปรัชญาในปัจจุบันมีขอบเขตที่กว้างกว้างจนยากแก่การกำหนด

ดังนั้น นิติปรัชญา เป็นการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม เรื่องธรรมชาติของกฎหมายโดยส่วนรวมและนอกจากนั้น และเรื่องความสัมพันธ์ ระหว่างกฎหมายกับหลักคุณค่าอื่น ๆ ในสังคมเช่น ศิลธรรม, อีสรภาพ, ความเสมอภาค, หลักเรื่องอรรถประโยชน์, หรือประโยชน์สุขของสังคมซึ่งเป็นการพิจารณาในเชิงมิติทางสังคมของกฎหมาย หรือบริบททางสังคมภายในกฎหมาย ภายในปริณที่เกี่ยวกับการศึกษากฎหมายในเชิงปรัชญาดังกล่าว จึงมีเรื่องราวหรือคำถามหลัก ๆ เช่น กฎหมายคืออะไร, อะไรคือเงื่อนไขความสมบูรณ์ของกฎหมาย, กฎหมายกับความยุติธรรมสัมพันธ์กันอย่างไร, เป็นไปได้ไหมที่กฎหมายจะขัดแย้งกับความยุติธรรม ถ้าได้ผลจะเป็นอย่างไร, จริงหรือที่ทุกคนเรามีหน้าที่ทางศีลธรรมที่จะต้องเคารพเชื่อฟังกฎหมายในทุกกาละสิ่งที่เรียกกันว่า หลักนิติธรรม มีความศักดิ์สิทธิ์หรือคุณค่าในตัวของมันเองเสมอไปหรือ, นิติรัฐคืออะไร กฎหมายมีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจหรือการเมืองเพียงใด เหล่านี้ นับเป็นคำถามต่างก็มีแง่มุมหรือวิธีการเข้าสู่คำตอบอย่างเป็นระบบต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาด้านปรัชญาแล้ว จะพบว่า การศึกษาปรัชญาแบ่งออก 2 อย่าง คือ ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) และปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy)

ปรัชญาบริสุทธิ์ มุ่งศึกษา หรือสอค้นปัญหาเกี่ยวกับสัจธรรมของโลก หรือสิ่งซึ่งดำรงอย่างแท้จริงในโลกหรือจักรวาลอันเป็นปัญหาที่ลึกซึ้งและละเอียดอ่อนเป็นการศึกษาอย่างเป็นระบบต่อปัญหาพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเบื้องหลังและสุดท้ายของความเป็นและของความรู้มนุษย์โดยทั่วไป การสอค้นดังกล่าวก็มักใช้วิธีโต้แย้งคิดหาเหตุผล อภิปรัชญาจะมุ่งหาสัจจะเกี่ยวกับความเป็น (Being) ของสรรพสิ่งทั้งที่เป็นรูปธรรมนามธรรมเพื่อไขไปสู่คำถามสำคัญว่า ในโลกแห่งสรรพสิ่งอันหลากหลายมีสิ่งอันเป็นนิรันดร์นั้น คืออะไร และลักษณะอย่างไร อีกความหมายหนึ่งก็เห็นว่า ปรัชญาเหนือธรรมชาติ เป็นการค้นคว้าสมมุติฐานของโลกและปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ โดยตั้งศรัทธาเชื่อว่า มีสิ่งที่แท้จริงหรือสฤทธิภาวะตั้งอยู่กับที่เหนือโลกและปรากฏการณ์ธรรมชาติ (ปริติ พนมยงค์, 2560) ญาณวิทยา (Epistemology) หรือทฤษฎีทางปรัชญาเกี่ยวกับความรู้เป็นปรัชญา ที่มุ่งหาคำจำกัดความของความรู้ว่าคืออะไร (What is knowledge), มุ่งแยกแยะความหลากหลายสำคัญของความรู้, มุ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดความรู้ และสร้างขอบเขตจำกัดของความรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ญาณวิทยาเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยค้นหาคำตอบปัญหาต่าง ๆ ในทางปรัชญา ตรรกวิทยา (Logic) ศึกษาถึงกฎเกณฑ์ในการใช้เหตุผลโต้แย้ง จริยศาสตร์ (Ethics) เป็นสาขาปรัชญาที่มุ่งศึกษาปัญหาในทางศีลธรรมและคุณค่าต่าง ๆ ของความประพฤติด้วยการพิจารณาปัญหาว่า ความดีคืออะไร มีสิ่งใดเป็นมาตรฐานในการวัด สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) คือศาสตร์ที่ว่าด้วยความงามคุณค่าของความงาม ตลอดจนสิ่งซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานของความงาม

ปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) นั้นเป็นการนำเอาแนวความคิดและวิธีการทางปรัชญาบริสุทธิ์ไปกับศาสตร์สาขาต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดปรัชญาเฉพาะในแต่ละสาขา เช่น ปรัชญากฎหมาย ปรัชญาการเมือง ปรัชญาการศึกษา และปรัชญาประวัติศาสตร์ ฯลฯ โดยความหมายและสาขาต่าง ๆ ของปรัชญาดังที่กล่าวแล้ว ชื่อว่า คงทำให้เห็นภาพร่างคร่าว ๆ ของสิ่งที่เรียกว่า ปรัชญา แม้จะไม่แจ่มชัดนักก็ตาม ประเด็นสำคัญหนึ่งในเรื่องธรรมชาติหรือความหมายของปรัชญาคือปรัชญาเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความคิดหรือวิธีคิดที่มุ่งหาคำตอบเกี่ยวกับโลกและชีวิตต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นส่วนทั้งหมด มิใช่ศึกษาเพียงด้านใดด้านหนึ่งของโลกและชีวิต ธรรมชาติของวิชาปรัชญาจึงประกอบทั้งส่วนที่มีลักษณะวิพากษ์ เป็นการศึกษาปัญหาขั้นพื้นฐานและเป็นเรื่องการแสวงหาโลกทัศน์ (วิทย์ วิศท์ เวทย์, 2567)

ในการศึกษาปรัชญาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้การใคร่ครวญหรือจินตนาการเพื่อให้บรรลุถึงความเข้าใจ การตรึกตรอง ในภาษาบาลีใช้คำว่า “วิตก” คือการใช้ปัญญาคิดค้นเพื่อถึงความเข้าใจในความหมายอันแท้จริงและลึกซึ้งของที่ดำรงอยู่ ส่วนการใคร่ครวญคิดค้นหาสัจธรรมดังกล่าวแล้ว คงมิได้หมายความว่า ในที่สุดจะมีคำตอบเด็ดขาดซึ่งเป็นภววิสัย (Objective) ที่ทุกคนต้องยอมรับความถูกต้อง โดยเหตุที่ปริณิสนของการศึกษาปรัชญามีขอบเขตที่กว้างขวางเกี่ยวกับความซับซ้อนของโลกหรือชีวิตโดยส่วนรวมประเด็นสรุปต่าง ๆ มิใช่เป็นเรื่องง่าย ๆ ที่ทุกคนยอมรับทำนองสองบวกสองเป็นสี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อคำนึงถึงบ่อยครั้ง ประเด็นที่ถกเถียงของปรัชญาเป็นเรื่องที่อยู่นอกขอบข่ายของการพิสูจน์ในเชิงวิทยาศาสตร์ หรือเป็นเรื่องที่อยู่พ้นเลยจากประสบการณ์หรือผัสสะปกติของมนุษย์ ดังกรณีของอภิปรัชญาที่อาจมองได้ เป็นเรื่องลึกลับตรงนี้เอง ที่รัสเซลล์ (Bertrand Russell, 1872-1970) ได้กล่าวไว้ว่า ปรัชญาเป็นเรื่องที่อยู่ระหว่างวิทยาศาสตร์และเทววิทยา ซึ่งหมายความว่า ปรัชญาในบางแง่มีลักษณะแน่นอนตายตัวและปรนัย (Objective) และในแง่อื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นเรื่องที่ไม่สามารถตกลงกันได้ (ปริดี เกษมทรัพย์, 2560) เมื่อหันมาเปรียบเทียบกับวิทยาศาสตร์ รัสเซลล์ยังไปไกลถึงกับกล่าวว่า วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องที่เราารู้ได้ แต่ปรัชญาเป็นเรื่องที่เราไม่รู้ จากจุดนี้ จึงมีผู้นำไปสรุปทำนองเสียคือว่า จุดหมายอันชอบธรรมของปรัชญา คือการศึกษาอย่างเป็นเกี่ยวกับความคิดที่สับสนยุ่งเหยิงต่าง ๆ (Perelman, 1963) – คำกล่าวของรัสเซลล์ข้างต้นตลอดจนข้อสรุปของนักคิดท่านอื่นที่ตามมานั้น ชวนให้ต้องคิดทบทวนถึงธรรมชาติของท่านอาจารย์พุทธทาสที่ไม่เห็นชอบตัวกับการแปลคำ Philososophy ว่า ปรัชญา โดยที่ท่านถือว่า Philosophy แท้จริงเป็นเรื่องการคิดการตั้งสมมติฐานด้วยเหตุผลที่ไม่สิ้นสุด น่าจะแปลว่า คณิตสัจจะ มากกว่าอันตรงข้ามกับความหมายแท้จริงของปรัชญา ที่ถือว่าเป็นเรื่องของความจริง, ของจริงที่ปรากฏชัดแจ้ง (พุทธทาสภิกขุ, 2526) เมื่อมีผ่านการถกเถียงมานับพัน ๆ ปี ตัวอย่างสนับสนุนประเด็นนี้อาจพิจารณาได้จากข้อถกเถียงพื้นฐานสำคัญหนึ่งที่ดำรงอยู่มาตลอดในประวัติศาสตร์ของปรัชญาคือข้อถกเถียงเรื่องสภาพเหนือกว่าระหว่างจิตและวัตถุ ข้อถกเถียงเรื่องโลกแห่งจิตและโลกแห่งวัตถุ จิตอยู่เหนือเป็นผู้นำกำหนดวัตถุหรือวัตถุเป็นตัวกำหนดจิต (W.Friedmann, 1967) ความไม่ลงรอย และไร้ข้อยุติในปัญหาทางปรัชญา คือ ลักษณะธรรมชาติของปรัชญา ลักษณะประการสำคัญนี้เองที่อาจ

เรียกว่า เป็นคุณูปการ อันสำคัญของการเรียนรู้ปรัชญาซึ่งกระตุ้นความนึกคิดของมนุษย์ให้เคลื่อนไหวอยู่เสมอ มิใช่จมนิ่งอยู่กับคำตอบสุดท้ายใด ๆ ในแง่หนึ่ง จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม การศึกษาปรัชญาบังคับให้มนุษย์ยอมรับในความไม่แน่นอนหรือความเป็นอนิจจังของโลกและชีวิต ยอมรับเรื่องความอ่อนด้อยของสติปัญญามนุษย์ที่อ้างว่า ประเสริฐเลิศกว่าสิ่งมีชีวิตใด ๆ แต่แท้จริงแล้ว ความรู้หรือคำตอบต่าง ๆ ที่ค้นพบก็ยังเป็นสิ่งน้อยนิดในจักรวาลและหยาบเกินกว่าที่จะให้ทุกคนยอมรับได้ หากการศึกษาปรัชญาทำให้มนุษย์ยอมรับเรื่องความอ่อนแอและความไม่มั่นคงในจิตใจมนุษย์, สติปัญญา, การค้นพบ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ย่อมทำให้เกิดการ ตรวจสอบทบทวนความคิดอยู่เสมอ ๆ และจากจุดนี้ หากเราเชื่อคำกล่าวของโสกราตีสที่ว่า ชีวิตที่ขาดการตรวจสอบ ย่อมไม่มีคุณค่าควรแก่การดำรงอยู่

ขณะเดียวกันในมิติของนิติปรัชญาเป็นวิชาสาขาหนึ่งในปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) จากแนววิเคราะห์ถ้อยคำดังที่กล่าวมาคงอาจทำให้มองเห็นความหมายคร่าว ๆ ว่า นิติปรัชญา น่าจะเป็นการศึกษาถึงภาพรวม ๆ ของกฎหมายในเชิงปรัชญากล่าวคือ เรื่องธรรมชาติของกฎหมายหรือความสัมพันธ์ของกฎหมายกับจริยธรรมเป็นต้น นอกจากนี้ นักกฎหมายเช่น (สมยศ เชื้อไทย, 2564) ได้แบ่งสำนักความคิดทางนิติปรัชญาไว้อย่างละเอียด ดังนี้ สำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) เชื่อในความมีอยู่ของกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติที่เหนือกว่ากฎหมายบ้านเมือง และเน้นความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม โดยมองว่ากฎหมายที่ไม่เป็นธรรมไม่ใช่กฎหมายที่แท้จริง สำนักกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism) แยกกฎหมายออกจากศีลธรรม และเน้นความสำคัญของกระบวนการบัญญัติกฎหมายที่ถูกต้อง โดยมองกฎหมายในฐานะคำสั่งของรัฐที่มีสภาพบังคับ สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ (Historical School) เน้นการพัฒนากฎหมายตามวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์โดยให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีและวัฒนธรรม และมองกฎหมายเป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์สังคม ส่วนสำนักสังคมวิทยากฎหมาย (Sociological Jurisprudence) เน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสังคม มุ่งปรับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการทางสังคม และให้ความสำคัญกับผลกระทบของกฎหมายต่อสังคม

สรุป ประเภทของนิติปรัชญาออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. ภาคประวัติศาสตร์ 2. ภาคระบบ หรือ 3 ประเภท คือ 1. นิติปรัชญาทางประวัติศาสตร์ 2. นิติปรัชญาเชิงวิเคราะห์ 3. นิติปรัชญาเชิงวิจารณ์นิติปรัชญา เป็นการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม เรื่องธรรมชาติของกฎหมายโดยส่วนรวมและนอกจากนั้น และเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับหลักคุณค่าอื่น ๆ ในสังคม ส่วนการศึกษาปรัชญาแบ่งออก 2 อย่าง คือ ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) และปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy)

2.1.4 ความสำคัญและผลของนิติปรัชญาต่อการพัฒนานิติศาสตร์

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า หากกล่าวถึงความสำคัญและความจำเป็นของนิติปรัชญาที่มีต่อการพัฒนาทางด้านนิติศาสตร์นั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจ บริบทของกฎหมายไทย ด้วย เนื่องจากการให้ความหมายนิติปรัชญาของนักนิติปรัชญาไทย นักนิติปรัชญาไทยให้นิยาม 4

ประการ คือ ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ ได้กล่าวไว้ว่า นิติปรัชญา เป็นการศึกษาถึงรากฐานทางทฤษฎีของกฎหมาย (Theoretical foundation of law) ศึกษาถึงอุดมคติสูงสุดหรือคุณค่าที่แท้จริงของกฎหมาย หรือแก่นสาระของกฎหมาย (Nature of law) ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของกฎหมายอยู่ที่ไหน คำตอบย่อมมีแตกต่างกันไปตามสำนักความคิดทางปรัชญา นิติปรัชญาศึกษาว่า ทำไมคนจึงต้องยอมรับนับถือกฎหมาย (Validity of law) นิติปรัชญากล่าวถึงเรื่องความยุติธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน ได้กล่าวไว้ว่า วิชาปรัชญากฎหมาย ได้แก่ การศึกษาถึงหลักการพื้นฐานอย่างลึกซึ้งในกฎหมายเพื่อแสวงหาอุดมการณ์ขั้นสุดท้ายและค่านิยมที่แท้จริงของกฎหมาย เช่น ปัญหาว่าด้วยลักษณะจริงของกฎหมายคืออะไร เหตุใดจึงต้องมีกฎหมาย กฎหมายมีคุณประโยชน์อย่างของกฎหมายมีอยู่อย่างไร รากฐานของกฎหมายมีอยู่อย่างไร เจตนารมณ์ของกฎหมายคืออะไร แนวความคิดและทฤษฎีทางกฎหมายโบราณกับปัจจุบันมีข้อแตกต่างกันอย่างไร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ เป็นเรื่องของวิชาปรัชญากฎหมายทั้งสิ้น แต่วิชาปรัชญากฎหมายจะไม่มุ่งไปถึงเนื้อหาหรือรายละเอียดของบทบัญญัติแห่งกฎหมายในปัจจุบัน รองพล เจริญพันธ์ ได้กล่าวไว้ว่า นิติปรัชญาเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม เป็นการศึกษาให้สำนึกซึ่งสัจธรรม, วิญาณกฎหมาย หรือสิ่งที่เป็นคุณค่าหลักการ และทฤษฎีอีกอยู่เบื้องหลังตัวแม่บท และวิธีการทางกฎหมาย. (รองพล เจริญพันธ์, 2530) ดร.วิษณุ เครืองาม ได้กล่าวไว้ว่า นิติปรัชญา หมายถึง วิชาที่ศึกษาถึงกฎหมายในลักษณะที่เป็นทฤษฎี มิใช่หลักหรือตัวแม่บทกฎหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ทฤษฎีที่ว่ามานี้ หมายถึงทฤษฎีว่าด้วยความหมายของกฎหมาย กำเนิดของกฎหมาย ประเภทของกฎหมาย เจตนารมณ์ของกฎหมาย และเรื่องราวต่าง ๆ อันแทรกอยู่ในระบบกฎหมายทุกระบบตลอดเวลา เช่น ความยุติธรรม สิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่ เป็นต้น ซึ่งเห็นได้ว่า เป็นการศึกษาหัวข้อนามธรรมในทางกฎหมายมิใช่ตัวแม่บทกฎหมายใดโดยเฉพาะ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำความคิดรวบยอดในทางกฎหมายเหล่านี้ไปตอบคำถามที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะออกกฎหมายใช้กฎหมายหรือตีความกฎหมายได้อย่างยุติธรรม ส่วนวิธีการให้คำตอบหรือวิธีการอธิบายคำตอบย่อมแตกต่างกันไปตามสำนักความคิดแต่ละสำนัก (วิษณุ เครืองาม, ม.ป.ป.) นำแนวคิดที่นำมาเปรียบเทียบกับทฤษฎี หรือสำนักคิดต่าง ๆ ธรรมะ ศีล หรือ หลักธรรม นับเป็นหลักสำคัญประการหนึ่ง ที่นำมาแก้ปัญหาทางนิติศาสตร์ดังกล่าวที่ว่า “ถ้ามีปัญหาทางนิติศาสตร์ให้ถือหลักธรรมศาสตร์ หรือ ธรรมะ หรือความถูกต้อง เป็นธรรมเรื่องสูงสุด”

โดยตัวอย่างทฤษฎีด้านกฎหมายที่มีอิทธิพลต่อกฎหมายไทยเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ คือ แนวคิดที่ว่า นิติปฏิฐาน (Legal positivism) มีการให้ความหมายในเชิงข้อสมมุติที่ว่า การดำรงอยู่ และเนื้อหาของกฎหมายขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงทางสังคม ไม่ใช่คุณค่าความดีของกฎหมาย ข้อสมมุติแบบปฏิฐานนิยม กล่าวว่า สังคมมีระบบหน้าที่ขึ้นอยู่กับดำรงอยู่ของโครงการที่แน่นอน ของวิธีการปกครอง (governance) ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับบริบทจะสร้างความพอใจให้แก่อุดมคติเกี่ยวกับความยุติธรรม ประชาธิปไตย หรือ หลักนิติธรรม (rule of law)

แนวคิดของ H.L.A. HART ประกาศว่า ตนเองเป็นนักปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย (Legal positivist) เอช. เอ็ล. เอ. ฮาร์ท แสดงความคิดว่า กฎหมายและศีลธรรมไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกันเสมอไป และการดำรงอยู่ หรือความสมบูรณ์ของกฎหมาย เป็นเรื่องที่ต้องแยกออกจากเรื่องความชอบหรือไม่ชอบธรรมภายในกฎหมาย เอช. เอ็ล. เอ. ฮาร์ท ยอมรับว่า กฎหมายกับศีลธรรมจะมีความหมายคาบเกี่ยวกัน แต่ก็ได้หมายความว่า จะต้องมียุติเชื่อมโยงด้านความคิดที่จำเป็นบางประการระหว่างกฎหมายและศีลธรรม การดำรงอยู่ของกฎหมายนั้น ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงทางสังคมที่ซับซ้อนหลาย ๆ ประการ กฎหมายจึงอยู่ภายใต้การวิพากษ์ วิจารณ์ทางศีลธรรมได้ (จรัญ โฆษณานันท์, 2556)

นอกจากนี้ แนวคิดทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ (Reine Rechtslethe: Pure Theory of Law) เป็นทฤษฎีที่เกิดจากรากฐานของแนวความคิดเชิงวิทยาศาสตร์จากกฎหมาย ที่ปรากฏล้วน ๆ โดยมิได้แยกจาก เรื่องศีลธรรม, เรื่องการเมือง, เรื่องความยุติธรรม หรือ สังคมวิทยา นักคิดที่สำคัญของทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์ ฮันส์ เคล เสิน (Hans Kelsen) เป็นนักนิติศาสตร์และนักนิติปรัชญาชาวออสเตรีย ผู้เขียนรัฐธรรมนูญที่สาธารณรัฐออสเตรีย ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีกฎหมายบริสุทธิ์กฎหมายเป็นเสมือนระบบแห่งบรรทัดฐาน ซึ่งความสมบูรณ์ของกฎหมายได้มาจากบรรทัดฐานชั้นมูลฐาน และการพิสูจน์ว่า บรรทัดฐานใด เป็นกฎหมายหรือไม่ หลักฐานสำคัญที่สุดอยู่ที่การพิจารณาว่า บรรทัดฐานนั้นตราหรือบัญญัติขึ้นมา โดยมีบรรทัดฐานอื่นที่เหนือกว่าให้อำนาจหรือไม่ ตัวอย่างข้อบัญญัติห้ามสูบบุหรี่บนรถประจำทางย่อมถือเป็นกฎหมายที่สมบูรณ์ เพราะบัญญัติขึ้นโดยอาศัยอำนาจจากกฎกระทรวงคมนาคม ซึ่งเป็นกฎหมายลูกบทที่มีความสมบูรณ์ตามอำนาจที่ได้รับจากกฎหมายลำดับสูงขึ้นไปเป็นลำดับไป เช่น พระราชกฤษฎีกา พระราชบัญญัติ และชั้นสูงสุด คือ รัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังมีข้อถกเถียงว่าด้วยปัญหารากฐานทางนิติปรัชญา โดยมองว่า ปัญหารากฐานในทางนิติปรัชญา มีอยู่ 3 ประการ คือ ปัญหาว่า กฎหมายคืออะไร (What is Law?) ปัญหาว่า กฎหมายมีผลบังคับได้อย่างไร (How does it come to be binding?) และปัญหาว่า อะไรควรถือเป็นหลักการที่ผู้บัญญัติกฎหมายพึงยึดถือเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้บังคับให้เกิดความเป็นธรรมได้ (What principles should guide the legislation?) .Stanmiller (ปริดี เกษมทรัพย์, 2560)

นิติศาสตร์(Jurisprudence) เป็นเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ถึงความสมบูรณ์ของกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น (Positive Law) หรือกฎหมายที่เป็นอยู่ (Law as it is) ซึ่งหมายถึงกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่จริง ๆ เท่านั้น มิได้ก้าวล่วงไปถึงการศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมายกับความยุติธรรมหรือจริยธรรมใด ๆ ในแง่นี้จึงเห็นว่า Junsprudence มีความหมายแคบกว่า ปรัชญากฎหมาย (Legal Philosophy)พรรณนาในแนวนี้มี นักทฤษฎีกฎหมายชั้นนำของตะวันตกสับสนหลาย ๆ ท่านที่ค่อนข้างเด่นมากในปัจจุบันคือ ศาสตราจารย์ ฮาร์ท (H.L.A.Hart) จึงยืนยันว่า Jurisprudenco และ Legal Philosop ต้องมีความหมายต่างกันโดยเห็นว่า

Jurisprudence เป็นศาสตร์เฉพาะของทฤษฎี Legal Positivism และควรจะหมายถึงการศึกษา กฎหมายเชิงบวก (Positive Law)และระบบแห่งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของรัฐที่จัดตั้งสถาบัน ขึ้นมูลฐาน ต่าง ๆ เท่านั้น แต่ก่อนเรียกว่า แอนซิฟนิคัล จูนิสพรุเดนซ์ (Ansivnical Junisprudence)(ปรีดี เกษมทรัพย์, 2560) นอกจากนี้ทัศนะที่เชื่อเรื่องความแตกต่างดังกล่าว ยังพยายามยกตัวอย่าง เปรียบเทียบว่า แม้ในประเทศฝรั่งเศสก็ยังใช้คำว่า นิติศาสตร์ (Juisprudenco) ในความหมายเฉพาะ ว่า หมายถึง หลักกฎหมายที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษา หรือความรู้กฎหมายจากคำพิพากษา (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2560) ส่วนผู้เห็นตรงข้ามกับฝ่ายแรก ก็มองว่าทั้ง Jurlsprudence และ Legal Philosophy โดยสาระแล้วไม่มีความแตกต่างกันคือต่างล้วนศึกษาทั้งกฎหมายที่เป็นอยู่ (Law as it is) และกฎหมายที่ควรจะเป็น (Law as it ought to be) ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรมของ กฎหมายหรือปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม ในข้อนี้แบ่งแยกสาขาวิชา นิติศาสตร์ โดยนักนิติศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงยิ่งท่านหนึ่งชาวออสเตรเลีย คือ ศาสตราจารย์ สโตน (Julus Stone) แยกวิชาดังกล่าวออกเป็น 4 สาขา คือ 1. นิติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ (Analytical Jurisprudence) 2. นิติศาสตร์เชิงประวัติศาสตร์ (Hstorical Jurisprudence) 3. นิติศาสตร์เชิงจริย ศาสตร์ (Ethical Jurisprudence) 4. นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา (Sociological Jurisprudence) (รองพล เจริญพันธ์, 2530)

การแบ่งแยกนิติปรัชญาของศาสตราจารย์สโตนดังกล่าวโดยเฉพาะในสาขานิติศาสตร์เชิง จริยศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสตร์แห่งการนิติบัญญัติอันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างอรรถประโยชน์ หรือ ความยุติธรรมกับตัวบทกฎหมายที่รัฐจะได้ตราขึ้นใช้บังคับในส่วนนี้ย่อมเห็นได้ว่า ครอบคลุมถึง เนื้อหาสาระของนิติปรัชญาโดยตรง แม้ทัศนะของศาสตราจารย์สโตน ยกเป็นตัวอย่าง จะมีผู้คัดค้าน ไม่เห็นด้วยก็ตาม ในปัจจุบันดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับกันว่าทั้ง Junisprudence กับ Legal Philosophy หรือ Philosophy of law มีความหมายเป็นหนึ่งเดียวกัน คือต่างมุ่งศึกษาถึงเรื่องความ สมบูรณ์ของกฎหมาย, ของระบบกฎหมาย หรือเรื่องหลักคุณค่าภายในกฎหมาย จนทำให้คิดเห็นกัน มากขึ้นว่า เรื่องป้ายชื่อหรือฉลากที่แตกต่างกันของทั้งสอง วิชานี้ไม่ค่อยเป็นสาระอะไรนักในการ ถกเถียงเอาแพ้ชนะกันในเมื่อต่างมุ่งสู่การแสวงหาสัจจะเกี่ยวกับกฎหมายหรือมนทัศน์โดยทั่วไป เกี่ยวกับกฎหมาย

ฉะนั้น นิติปรัชญาเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม เป็นการศึกษาเพื่อให้เข้าถึงวิญญาณของกฎหมาย โดยมุ่งตอบคำถามที่ท้าทายเกี่ยวกับธรรมชาติของ กฎหมายทั่วไปในลักษณะของภาพรวม มิใช่เป็นการศึกษากฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งหรือลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง แต่ศึกษาถึงกฎหมายทั้งหมดอย่างเป็นนามธรรมรวม ๆ ว่า ธรรมชาติอันแท้จริงอย่างไร, มีเกณฑ์พิจารณาอะไร ซึ่งถึงความสมบูรณ์หรือการดำรงอยู่ของกฎหมาย, จุดมุ่งหมายของกฎหมายคือ อะไร และมันสัมพันธ์กับปัญหาเรื่องความยุติธรรมหรือจริยธรรมอย่างไรบ้าง, มีเหตุผลใดที่ทำให้เรา ต้องเคารพกฎหมายหรือกฎหมายกำเนิดขึ้นเพื่อรับใช้ใคร ฯลฯ เหล่านี้คงเป็นคำถามสำคัญ ๆ ที่การศึกษานิติปรัชญามุ่งแสวงหาคำตอบ. นักปรัชญากฎหมายไทยนำแนวคิดที่นำมาเปรียบเทียบกับ

ทฤษฎี หรือสำนักคิดต่าง ๆ ธรรมะ ศีล หรือ หลักธรรม นับเป็นหลักสำคัญประการหนึ่ง ที่นำมาแก้ปัญหาทางนิติศาสตร์ ดังคำกล่าวที่ว่า ถ้ามีปัญหาทางนิติศาสตร์ ให้ถือหลักธรรมศาสตร์ หรือ ธรรมะ หรือความถูกต้อง เป็นธรรมเรื่องสูงสุด นอกจากนี้ ยังมีนักกฎหมายไทย เช่น (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2563) ได้อธิบายความสำคัญของนิติปรัชญาต่อการพัฒนานิติศาสตร์ไว้ดังนี้ การพัฒนาองค์ความรู้ทางกฎหมาย นั้นได้ก่อคุณูปการต่อกฎหมายไทยกล่าวคือ สร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย พัฒนาวิธีคิดและการให้เหตุผลทางกฎหมาย เชื่อมโยงกฎหมายกับศาสตร์อื่น ๆ อันเป็นเหตุนำไปสู่การปรับปรุงระบบกฎหมาย พัฒนาหลักการตีความกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ และแก้ไขปัญหาละเลยของกฎหมาย

นอกจากนี้ยังทำให้การตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม นั่นคือ การปรับใช้กฎหมายกับสถานการณ์ใหม่ และการพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและการรักษาดุลยภาพระหว่างความมั่นคงและการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น หากวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับนิติปรัชญาและความสำคัญต่อกฎหมายไทย อาจจะสรุปภาพรวมตามวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้ 1. ความหมายและนิยามของนิติปรัชญา นิติปรัชญา (Philosophy of Law หรือ Legal Philosophy) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์แก่นแท้ของกฎหมายในเชิงปรัชญา โดยมุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย ความยุติธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม สังคม และการเมือง นักนิติปรัชญาที่สำคัญ เช่น ฮานส์ เคลเสน (Hans Kelsen) ได้นิยามว่า นิติปรัชญาเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาสาระสำคัญของกฎหมายโดยไม่ขึ้นกับเงื่อนไขของเวลาและสถานที่ 2. ขอบเขตของนิติปรัชญา นิติปรัชญามีขอบเขตการศึกษาที่ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ เช่น การศึกษาที่มาของกฎหมายและธรรมชาติของกฎหมายเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมตลอดถึงบ่อเกิดที่มาของกฎหมายและอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายในสังคมโดยรวม. การวิเคราะห์แนวคิดพื้นฐานทางกฎหมาย เป็นการวิเคราะห์ความหมายของสิทธิและหน้าที่และแนวคิดพื้นฐานเรื่องความรับผิดชอบทางกฎหมายตลอดถึงหลักความยุติธรรมและความเที่ยงธรรม ส่วนการศึกษาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกฎหมาย มีการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม การอำนวยความยุติธรรมและการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต เป็นต้น 3. ประเภทของนิติปรัชญา มีสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) มีความเชื่อว่ามีกฎหมายที่สูงกว่ากฎหมายบ้านเมือง เน้นความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมและ มองว่าความยุติธรรมเป็นคุณค่าสากล สำนักกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism) เน้นการศึกษากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่จริงและแยกกฎหมายออกจากศีลธรรม โดยมุ่งเน้นความแน่นอนของกฎหมาย สำนักกฎหมายประวัติศาสตร์ (Historical School) ศึกษาวิวัฒนาการของกฎหมายผ่านประวัติศาสตร์ เน้นความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสังคมและมองกฎหมายเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม 4. ความสำคัญและผลของนิติปรัชญาต่อการพัฒนานิติศาสตร์ มีผลต่อการพัฒนากฎหมาย และช่วยในการตีความกฎหมายได้ดียิ่งขึ้น เป็นแนวทางในการร่างกฎหมาย และช่วยในการพัฒนาหลักกฎหมายใหม่ ๆ ผลต่อระบบยุติธรรมเป็นการสร้างความ

เข้าใจในหลักความยุติธรรมและพัฒนาหลักการพิจารณาคดี ตลอดจนเสริมสร้างจริยธรรมทางกฎหมาย ส่วนผลต่อการศึกษากฎหมายนั้นมีพัฒนาวิธีคิดเชิงวิพากษ์ สร้างความเข้าใจในรากฐานของกฎหมาย และเชื่อมโยงกฎหมายกับศาสตร์อื่น ๆ

สรุป นิติปรัชญามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนากฎหมายไทย โดยเป็นรากฐานในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย การตีความ และการประยุกต์ใช้กฎหมายให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย นอกจากนี้ ยังช่วยในการพัฒนาระบบกฎหมายและบุคลากรทางกฎหมายให้มีคุณภาพ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและรักษาความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสรุปเป็นตารางที่ทำให้เข้าใจง่ายและเห็นภาพชัดเจนดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 สรุปสาระสำคัญของแนวคิดนิติปรัชญา

หัวข้อ	รายละเอียด
1. ความหมายและนิยามของนิติปรัชญา	- การศึกษาแก่นแท้ของกฎหมายในเชิงปรัชญา - การแสวงหาความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย - การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมและสังคม
2. ขอบเขตของนิติปรัชญา	2.1 ที่มาและธรรมชาติของกฎหมาย - ความสัมพันธ์กับความยุติธรรม - ความสัมพันธ์กับศีลธรรม - บ่อเกิดของกฎหมาย 2.2 แนวคิดพื้นฐาน - สิทธิและหน้าที่ - ความรับผิดชอบทางกฎหมาย - หลักความยุติธรรม 2.3 เป้าหมายของกฎหมาย - การรักษาความสงบ - การอำนวยความยุติธรรม - การพัฒนาสังคม
3. ประเภทของนิติปรัชญา	3.1 สำนักกฎหมายธรรมชาติ - เชื่อในกฎหมายที่สูงกว่ากฎหมายบ้านเมือง - เน้นความสัมพันธ์กับศีลธรรม 3.2 สำนักกฎหมายบ้านเมือง - เน้นกฎหมายที่ใช้บังคับจริง - แยกกฎหมายจากศีลธรรม 3.3 สำนักประวัติศาสตร์

	- ศึกษาวิวัฒนาการของกฎหมาย - เน้นความสัมพันธ์กับสังคม
4. ความสำคัญและผลต่อการพัฒนานิติศาสตร์	4.1 ด้านการพัฒนากฎหมาย - แนวทางการร่างกฎหมาย - การตีความกฎหมาย - การพัฒนาหลักกฎหมายใหม่ 4.2 ด้านระบบยุติธรรม - พัฒนาหลักการพิจารณาคดี - เสริมสร้างจริยธรรม 4.3 ด้านการศึกษา - พัฒนาวิธีคิดเชิงวิพากษ์ - เชื่อมโยงกับศาสตร์อื่น
5. ผลต่อกฎหมายไทย	- ช่วยปรับปรุงกฎหมายให้เข้ากับสังคมไทย - พัฒนาแนวทางการตีความที่เป็นธรรม - สร้างบุคลากรทางกฎหมายที่มีคุณภาพ - ผสมผสานแนวคิดสากลกับวัฒนธรรมไทย

2.2 ทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญา

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าในประเด็นทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญาเพื่อทำให้เห็นถึงวิธีคิดอันนำไปสู่การบัญญัติกฎหมายและแม้กระทั่งการทำความเข้าใจเบื้องหลังการบัญญัติกฎหมายก็เพื่อให้เห็นลำดับและพัฒนาการด้านกฎหมายซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงทฤษฎีกฎหมายและความเกี่ยวข้องกับนิติปรัชญา จึงขอเสนอต่อไปนี้ เมื่อกล่าวถึงนิติปรัชญา (Legal Philosophy) เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหลักการพื้นฐานและแนวคิดของกฎหมาย รวมถึงการตีความและการประเมินคุณค่าของกฎหมายในสังคม แนวคิดและทฤษฎีด้านนิติปรัชญามีหลายมิติ ซึ่งนักวิชาการและนักนิติศาสตร์ได้พัฒนาและวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับบทบาทและเป้าหมายของกฎหมายในสังคม โดยในส่วนนี้จะเน้นแนวคิดสำคัญในทฤษฎีพื้นฐานของนิติปรัชญา ได้แก่ ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง และทัศนะเชิงวิพากษ์ ในทางนิติปรัชญาซึ่งทฤษฎีเหล่านี้ได้ให้แนวทางและความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับความหมายของกฎหมายและความชอบธรรมทางกฎหมาย ทฤษฎีกฎหมายกับนิติปรัชญา ทฤษฎีกฎหมายกับนิติปรัชญาเป็นกระบวนการศึกษาหลักการและปรัชญาเบื้องหลังของระบบกฎหมาย โดยนักนิติศาสตร์และนักปรัชญาพยายามศึกษาเพื่อเข้าใจบทบาทของกฎหมายในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับคุณธรรม รวมถึงการกำหนดหลักความยุติธรรมที่เป็นพื้นฐานของกฎหมาย (Hart, 1961) การศึกษาในเชิงนิติปรัชญาเน้นไปที่การวิเคราะห์คำถามสำคัญ เช่น กฎหมายคืออะไร กฎหมายมีเป้าหมายอะไร และกฎหมายควรมีอำนาจเหนือชีวิตของประชาชนหรือไม่ แนวทางเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้นักกฎหมายมีกรอบ

ในการพัฒนาระบบกฎหมายให้สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมและหลักความยุติธรรมโดยทั่วไป แนวคิดในนิติปรัชญามักมีสองฝ่ายหลัก ๆ คือ ฝ่ายที่เชื่อว่า กฎหมายเป็นสิ่งสมบูรณ์และควรเชื่อฟังอย่างเคร่งครัด กับฝ่ายที่มองว่ากฎหมายควรเป็นสิ่งที่พัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย ตัวอย่างเช่น นักคิดแบบอนุรักษนิยมมักยืนยันว่า กฎหมายเป็นสิ่งที่ควรเคารพและไม่ควรตั้งคำถาม ในขณะที่นักวิชาการฝ่ายเสรีนิยมมองว่า กฎหมายควรได้รับการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในสังคมและความเป็นธรรมที่แท้จริง

2.2.1 ทฤษฎีกฎหมายกับนิติปรัชญา

อาจกล่าวได้ว่า กฎหมายมีความเกี่ยวข้องกับนิติปรัชญา และในทางกลับกัน นิติปรัชญาเองก็มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายเช่นเดียวกันอย่างแยกไม่ออก ดังนั้น การทำความเข้าใจถึงทฤษฎีกฎหมายเป็นการศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย โดยมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม ศีลธรรม และสังคม (จรัญ โฆษณานันท์, 2564) การศึกษาทฤษฎีกฎหมายในเชิงนิติปรัชญามีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจรากฐานของกฎหมาย และหาคำตอบว่า อะไรคือสิ่งที่ทำให้กฎหมายมีความชอบธรรมและมีผลบังคับใช้ได้จริงประกอบด้วย (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2565)

2.2.2 แนวคิดทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ

ดังได้นำเสนอแล้วว่า ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติเชื่อว่ามีกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติที่เป็นสากลและอยู่เหนือกฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น (สมยศ เชื้อไทย, 2564) ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law Theory) ถือว่า กฎหมายที่แท้จริงควรสอดคล้องกับหลักธรรมชาติและหลักคุณธรรมที่มนุษย์ยึดถือว่ามีอยู่โดยธรรมชาติ นักคิดสำคัญในทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ เช่น โทมัส อควินาส (Thomas Aquinas) มองว่า กฎหมายที่ดีต้องเป็นกฎหมายที่มีที่มาจากพระเจ้าและสอดคล้องกับหลักคุณธรรม ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุด (Aquinas, 1265) แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนว่า หากกฎหมายใดขัดแย้งกับหลักธรรมชาติหรือหลักคุณธรรมแล้ว กฎหมายนั้นถือว่าไม่มีความชอบธรรมในทางจริยธรรมและไม่ควรได้รับการปฏิบัติตาม ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาตินับมีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบกฎหมายพื้นฐานของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรม ตัวอย่างที่ชัดเจนคือในช่วงยุคการปฏิวัติฝรั่งเศส (French Revolution) และการก่อตั้งรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งนักคิดยุคนั้นได้อ้างอิงถึงสิทธิและเสรีภาพที่มีตามธรรมชาติของมนุษย์ เช่น สิทธิในการดำรงชีวิตและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แนวคิดกฎหมายธรรมชาตินี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดระบบกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางในสังคม แนวคิดนี้แบ่งออกเป็นสองยุคสำคัญ คือ 1. กฎหมายธรรมชาติแนวดั้งเดิม เชื่อว่ากฎหมายธรรมชาตินั้นมาจากพระเจ้าหรือธรรมชาติและเน้นความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมและศาสนา ตลอดถึงมองว่ากฎหมายที่ขัดกับกฎธรรมชาติไม่มีผลบังคับ 2. กฎหมายธรรมชาติสมัยใหม่ เน้นการใช้เหตุผลและสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ และพัฒนาแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน ให้ความสำคัญกับความยุติธรรมตามธรรมชาติ

นอกจากนี้ ความเห็นที่ว่า กฎหมาย คือ ธรรมชาติ เป็นแนวความคิดของคนอินเดีย รากศัพท์ภาษาสกฤตของคำว่า ธรรม มาจากรากศัพท์ว่า กฤ (กรี-ตะ) แปลว่าความสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่น พระอาทิตย์ย่อมขึ้นทางทิศตะวันออก และตกทางทิศตะวันตก เป็นอย่างนี้อย่างสม่ำเสมอ เป็นเวลาหลายล้านปี นี่คือ ธรรม สังคมในประเทศอินเดียโบราณถือว่า ต้องปกครองให้เป็นตามหลักธรรม คือ อย่างนกรัตนกรอย ต้องให้เป็นไปโดยสม่ำเสมอ หลังจากยุคพระเวทได้เกิด คัมภีร์ขึ้นชื่อว่า ธรรมศาสตร์ หมายถึง วิทยาการที่ว่าด้วยความสม่ำเสมอของสังคมและต้องมีการ ลงโทษผู้ฝ่าฝืน โดยนัยนี้ กฎหมาย คือการรักษาความสม่ำเสมอในสังคมด้วยใช้อำนาจลงโทษเป็น เครื่องควบคุม.

ส่วนความหมายดั้งเดิมของคำว่า กฎหมาย ดังกล่าว หลาย ๆ คนอาจรู้สึกสับสนว่า กฎหมาย มาจากคำว่า ธรรม เหตุแห่งความสับสนเช่นนี้ อาจเป็นเพราะคนส่วนใหญ่คุ้นเคยและเข้าใจว่า ธรรม หมายถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือคำสอนทางศาสนามากกว่าอย่างอื่น แท้ที่จริง คำว่า ธรรม หรือ ธรรมะ มีความหมายหรือนัยที่ค่อนข้างกว้างขวาง ดังที่กล่าวแล้วว่า หมายถึงกฎหมาย ด้วย น่าสังเกตว่าความหลากหลายแห่งความหมายคำว่า ธรรม มิใช่มีความหมายหลากหลายที่เป็น อิสระเอกเทศเสียทีเดียว แต่หากมีจุดเชื่อมโยงความหมายที่ค่อนข้างน่าสนใจ คำว่า ธรรมะ อาจมีความหมายในแนวลึกกว่า หมายถึง กฎธรรมชาติหรือความเป็นไปต่าง ๆ ของสรรพสิ่งตามธรรมชาติ ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์และความเป็นปัจจัยเนื่องอาศัยกันของสิ่งทั้งหลายเอง โดยไม่มีตัวการอย่างอื่นที่ นอกเหนือออกไปในฐานะผู้สร้างหรือผู้บันดาล (พระราชมุนี, 2526) ถ้ายอมรับว่า ธรรมหรือ ธรรมชาติ หรือกฎธรรมชาติแล้ว ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจอาจจะมีขึ้นได้ด้วยการเริ่มคำถามว่า เป็นไปได้ไหม ที่เราจะแปลความหมายของคำกฎหมายว่า หมายถึง ธรรมชาติหรือกฎ ธรรมชาติ

การแปลคำว่า ธรรม หมายถึง หน้าที่หรือหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ (พุทธทาส, 2526) อีกนัยหนึ่ง คำว่า หน้าที่ จึงอาจมีจุดเชื่อมโยงที่สอดคล้องกับความหมายของคำว่า กฎหมาย ในระดับสำคัญค่าของกฎหมาย คือเป็นข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ทั่วไป ที่บุคคลทั่วไปมีหน้าที่ต้องเคารพเชื่อฟังหรือต้องปฏิบัติตาม ดังสุภาษิตที่ว่า การเคารพต่อกฎหมายคือ สาระสำคัญแห่งกฎหมาย ท่านพุทธทาสกล่าวอธิบายคำว่า ธรรม มีรากมาจากคำว่า ธร ธาตุในความ ทรงไว้ มีความหมายตามมูลศัพท์ว่า สิ่งที่ทรงไว้ หรือ ทรงสิ่งทั้งหลายไว้ การแปลคำว่า ธรรม ของท่านพุทธทาสทั้งสองนัยข้างต้น หากจับความเพียงรูปศัพท์ ก็อาจฟังดูแตกต่างกันที่แปลว่า หน้าที่ ที่หนึ่ง และว่า ทรงสิ่งทั้งหลายไว้ที่หนึ่ง แท้จริงแล้วสองความหมายต่างมีความสัมพันธ์เชื่อมต่อกัน ข้ำ ยังสมควรแปลความรวมกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น ธรรม จึงไม่ใช่เป็นแต่เพียงหน้าที่ลอย ๆ แต่เป็น หน้าที่ หรือสิ่งที่มนุษย์ต้องกระทำเพื่อทรงสิ่งทั้งหลายไว้ให้เป็นปกติสุข หากแปลความได้เช่นนี้แล้ว จึงจะเริ่มเข้าใจว่า ทำไมจึงมีการให้ความหมายศาสนาอย่างกว้างว่า ระบบการหนึ่กัย ทำไมจึงกล่าวว่า แม้กระทั่งสิ่งมีชีวิตอื่น ไม่ว่าจะเป็นสัตว์หรือต้นไม้ก็มีศาสนาหรือมีธรรมที่มันรู้ตัวเองโดยธรรมชาติ (พุทธทาสภิกขุ, 2530) คำว่า ธรรมกับกฎหมาย ตามนัยต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ตามภูมิปัญญาดั้งเดิมของเรา กฎหมายเป็นเรื่องหน้าที่เป็นสิ่งที่มิสภาพบังคับโดยตัวเอง และเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องมีหรือ

ต้องปฏิบัติตามเพื่อความอยู่รอดของตัวเองและสังคม ในเชิงเปรียบเทียบความคิดหรือปรัชญา กฎหมายของสังคมไทยกับสังคมตะวันตก ซึ่งปรากฏสำนักคิดทางปรัชญา กฎหมายสำนักหนึ่งที่มีอิทธิพลและมีอายุยืนยาวนานมานับพัน ๆ ปี ตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ กล่าวคือสำนักกฎหมายธรรมชาติ อันเป็นสำนักคิดที่เชื่อว่า มีกฎแห่งธรรมชาติหรือกฎศีลธรรมในธรรมชาติ ที่เป็นสากลไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งกฎหมายหรือกำหนดควบคุมเนื้อหาสาระของกฎหมายทั้งปวงของมนุษย์

ในแง่ของความเป็นศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่า ปรัชญา เป็นวิชาความรู้แขนงแรกของโลก ซึ่งมีความเชื่อว่า เกิดขึ้นจากตำราพระเวทของอินเดียเมื่อสามพันปีก่อน แต่บางกระแสกล่าวว่า ปรัชญา กำเนิดขึ้นโดย เมธีกรีกชื่อ ธาเลส (Thales) เมื่อ 2,600 ปีก่อน โดยมีพัฒนาการต่อเติมความสมบูรณ์มาโดยนักคิดรุ่นถัดมาหลาย ๆ คน อีกนัยหนึ่ง กฎหมายคือธรรมชาติ ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ บางแห่งก็เรียกว่า สำนักกฎหมายธรรมชาติ (School of Nature Law) มีความเห็นว่า กฎหมายธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้ทำขึ้นมาเอง แต่มีอยู่ตามธรรมชาติ เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในทางกฎหมาย จัดเป็นอุดมคติซึ่งอยู่เหนือกว่ากฎหมายที่รัฐเป็นผู้สร้างขึ้น

ปรัชญากฎหมายธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 5 ยุค คือ 1. ยุคโบราณ นักคิดสำคัญ เช่น เพลโต สุดท่ายยอมรับว่า นิติรัฐ Legal State หรือที่เรียกกันว่า รัฐที่ปกครองภายใต้หลักกฎหมาย เป็นใหญ่กว่า อุดมคติที่ไม่ใช่รัฐ Non Law State. เพลโต เห็นว่า มนุษย์ต้องปกครองจากผู้ทรงภูมิปัญญาเท่านั้น. ในยุครุ่นลูกศิษย์ Aristotle หรือ อริสโตเติล ได้เห็นว่า เพลโต ยังมีข้อบกพร่องบางเรื่องอริสโตเติล จึงอธิบายใหม่ว่า มนุษย์เมื่อบรรลุซึ่งความสมบูรณ์เพียบพร้อมแล้ว เขาจะเป็นสัตว์โลกที่ประเสริฐที่สุด แต่ทว่าเมื่อใดที่มนุษย์ถูกตัดห่างจากกฎหมาย และความยุติธรรม เขาจะกลายเป็นสัตว์โลกที่เลวร้ายมากที่สุด 2. ยุคมืด คือ มีการเปลี่ยนแปลงคำสอน ปรัชญาทางกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักคำสอนในคริสต์ศาสนา มีความเชื่อ เรื่อง บาปโดยกำเนิดของมนุษยชาติ และนำคติความเชื่อเข้ามาแทนที่เหตุผล ในฐานะเป็นกฎหมายสูงสุดของจักรวาล 3. ยุคฟื้นฟู มีการนำความคิดทางศาสนาออก และนำปรัชญาธรรมชาติ ที่เน้นเรื่อง เหตุผลทางธรรมชาติ เช่น สิทธิธรรมชาติ มาเพิ่มบทบาท 4. ยุครัฐนิยม เป็นยุคที่กระแสลัทธิชาตินิยม เข้ามามีบทบาท และอาศัยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เข้ามาแทนที่เหตุผล 5. ยุคปัจจุบัน มีนักคิดสำคัญคือ ลอน ฟุลเลอร์ Lon luvols Fuller กลับมาให้ความสำคัญกับกฎหมายในแง่ของ กระบวนการ และ วัตถุประสงค์ของกฎหมาย กล่าวคือ ไม่แยกเรื่อง ข้อเท็จจริง (IS) ออกจากคุณค่า (OUGHT) ทางกฎหมาย

สองนักคิดที่สำคัญกับแนวคิด ในยุคปัจจุบัน ลอน ฟุลเลอร์ (Lon luvols Fuller. 1902 - 1978) ถือเป็นนักคิดที่สำคัญของ ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งประกาศว่า กฎหมายจำต้องอยู่ภายใต้บังคับของศีลธรรม หรือ ต้องบรรจุหลักเกณฑ์ ศีลธรรม ภายในกฎหมายด้วย เรียกว่า ศีลธรรมภายในกฎหมาย ซึ่งมี 8 ประการ กฎหมายจะต้องมีลักษณะทั่วไป 1. กฎเกณฑ์ ซึ่งใช้เป็นหลักชี้้นำการกระทำโดยเฉพาะต่าง ๆ 2. กฎเกณฑ์ดังกล่าวจะต้องถูกตีพิมพ์ เผยแพร่ให้ปรากฏแก่สาธารณะ หรืออย่างน้อยก็ต่อบุคคลทุกคนที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายนี้ 3. กฎเกณฑ์จะต้องไม่มี

ผลย้อนหลัง 4. กฎเกณฑ์จะต้องมีลักษณะชัดเจน และสามารถเป็นที่เข้าใจได้ 5. กฎเกณฑ์จะต้องไม่มีความขัดแย้งกัน 6. กฎเกณฑ์จะต้องไม่เป็นการกำหนด บังคับในสิ่งที่เป็นไปได้ 7. กฎเกณฑ์จะต้องมีความมั่นคง แน่นนอน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์บ่อยเกินไป 8. กฎเกณฑ์ต้องมีความกลมกลืนกันระหว่างกฎเกณฑ์ที่ถูกประกาศใช้ กับการบังคับใช้กฎเกณฑ์นั้นในความเป็นจริงอันเป็นเรื่องความสอดคล้องระหว่างการกระทำของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย และตัวบทกฎหมายที่ประกาศใช้ทั้ง 8 ประการนี้ เรียกว่า กฎหมายธรรมชาติในเชิงกระบวนการเท่านั้น (ปรีดี พนมยงค์, 2560)

สรุป ทฤษฎีกฎหมายเป็นการศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย โดยมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม ศีลธรรม และสังคม (จรัญ โฆษณานันท์, 2564) การศึกษาทฤษฎีกฎหมายในเชิงนิติปรัชญามีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจรากฐานของกฎหมาย และหาคำตอบว่า อะไรคือสิ่งที่ทำให้กฎหมายมีความชอบธรรมและมีผลบังคับใช้ได้จริง ประกอบด้วยกฎหมายธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 5 ยุค

2.2.3 แนวคิดทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง

นอกจากนี้แล้ว ในแนวคิดนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของวิชาการศึกษาระดับนิติปรัชญาจึงเป็นการศึกษาวิชานิติศาสตร์ จะได้ทำความเข้าใจแนวคิดของนักวิชาการในสำนักคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำเสนอไปตามลำดับ ดังนี้

ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองเป็นแนวคิดที่แยกกฎหมายออกจากศีลธรรม โดยมองว่ากฎหมายคือคำสั่งของรัฐที่มีสภาพบังคับ (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2563) ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism) หรือทฤษฎีบทบัญญัติกฎหมาย เป็นแนวคิดที่เห็นว่า กฎหมายคือกฎเกณฑ์ที่รัฐบัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคม โดยไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับหลักคุณธรรมหรือธรรมชาติใด ๆ นักคิดสำคัญของทฤษฎีนี้ได้แก่ จอห์น ออสติน (John Austin) และเฮช.แอล.เอ. ฮาร์ต (H.L.A. Hart) โดยมีแนวคิดที่ว่า กฎหมายที่ชอบธรรมคือกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นและมีผลบังคับใช้อย่างเคร่งครัด ไม่ว่ากฎหมายนั้นจะสอดคล้องกับหลักคุณธรรมหรือไม่ก็ตาม (Hart, 1961) ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมายที่เป็นทางการและควมมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้โดยถือว่า กฎหมายเป็นผลผลิตของการตัดสินใจทางการเมือง แนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายสมัยใหม่และเน้นให้เห็นความสำคัญของโครงสร้างกฎหมายที่เข้มแข็งและมีความเสถียรภาพ การบังคับใช้กฎหมายตามทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง เน้นการคุ้มครองสิทธิและความสงบสุขของสังคม อย่างไรก็ตาม นักวิชาการฝ่ายตรงข้ามมักวิพากษ์ทฤษฎีนี้ว่า ขาดความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนกฎหมายเพื่อตอบสนองความต้องการสังคมและความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีหลักการสำคัญดังนี้ 1. หลักความเป็นกฎหมายคือ กฎหมายต้องผ่านกระบวนการบัญญัติที่ถูกต้อง ต้องมีองค์การบังคับใช้กฎหมายที่ชัดเจนและความสมบูรณ์ของกฎหมายไม่ขึ้นกับศีลธรรม 2. หลักการบังคับใช้ คือเน้น

ความแน่นอนและการคาดการณ์ได้ ให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรม และมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

สรุป ทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญามีความสำคัญต่อการพัฒนากฎหมายไทยในหลายมิติ ทั้งในแง่ของการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย การพัฒนาระบบกฎหมายที่เหมาะสมกับสังคมไทย และการสร้างความยุติธรรมในสังคม การผสมผสานแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม จะช่วยให้การพัฒนากฎหมายไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

2.2.4 ทศนะเชิงวิพากษ์ในทางนิติปรัชญา

ทศนะเชิงวิพากษ์ในทางนิติปรัชญา (Critical Legal Theory) เป็นแนวคิดที่ท้าทายและวิพากษ์ต่อกฎหมายที่มีอยู่ โดยเชื่อว่า กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกดขี่และรักษาอำนาจของกลุ่มที่มีอำนาจมากกว่า นักคิดฝ่ายนี้ เช่น สมาชิกกลุ่มทฤษฎีวิพากษ์เชิงนิติศาสตร์ (Critical Legal Studies - CLS) มองว่ากฎหมายมักถูกใช้เพื่อสนับสนุนกลุ่มอำนาจเดิมในสังคมและส่งเสริมความไม่เท่าเทียมกัน แทนที่จะสร้างความยุติธรรมและสิทธิเสรีภาพที่แท้จริงให้แก่ประชาชน (Unger, 1986) ทศนะเชิงวิพากษ์มุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมและอิทธิพลที่กฎหมายมีต่อกลุ่มที่อยู่ในสังคม โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้เห็นชัดว่า กฎหมายไม่ได้เป็นสิ่งที่เป็นกลาง แต่มีผลต่อการกำหนดความคิดและความเชื่อในสังคม แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซิสต์และแนวคิดสตรีนิยม โดยนักคิดทศนะเชิงวิพากษ์มองว่า ควรมีการพิจารณาปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับคุณค่าแห่งความเป็นธรรมและลดทอนความไม่เสมอภาคในสังคม ดังนั้น หากกล่าวถึง การวิพากษ์กฎหมายจำเป็นต้องกล่าวถึงความเห็นของนักกฎหมายที่ได้มีการวิพากษ์ในทางนิติปรัชญามุ่งตั้งคำถามและวิเคราะห์รากฐานของระบบกฎหมาย (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2563) โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. การวิพากษ์เชิงอำนาจ

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการอธิบายกลไกของอำนาจในสังคม ซึ่งมีการตีความและพัฒนาโดยนักคิดหลากหลายคน เช่น Max Weber ที่มองว่าอำนาจคือความสามารถในการบังคับหรือควบคุมการกระทำของผู้อื่นให้เป็นไปตามความต้องการของผู้มีอำนาจ แม้จะมีการต่อต้าน ในขณะที่ Michel Foucault เสนอว่า อำนาจไม่ได้เป็นทรัพย์สินที่ถือครองโดยบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นเครือข่ายที่แทรกซึมอยู่ในทุกความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะในระบบราชการและความรู้ องค์ประกอบของความสัมพันธ์เชิงอำนาจสะท้อนถึงการสร้างและรักษาโครงสร้างทางสังคม เช่น การสร้างความรู้และการใช้วาทกรรมเพื่อกำหนดความปกติของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pierre Bourdieu ที่อธิบายว่า อำนาจสัมพันธ์กับทุน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทุนวัฒนธรรมและทุนทางสังคม John Gaventa ยังชี้ให้เห็นว่า อำนาจไม่ได้แสดงออกเพียงในรูปแบบของการควบคุมโดยตรงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการควบคุมวาระและการสร้างความยินยอมผ่านการปรับเปลี่ยนความเชื่อและพฤติกรรมของคนในสังคม Antonio Gramsci เสริมด้วยแนวคิดการครอบงำ

ทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นว่า อำนาจสามารถแฝงอยู่ในระบบวัฒนธรรมและอุดมการณ์ที่ทำให้เกิดการยอมรับโดยสมัครใจ การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในบริบทสังคมร่วมสมัยจึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งการวิเคราะห์วาทกรรม การวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคม และการวิพากษ์วิจารณ์ผลกระทบของความไม่เท่าเทียมที่เกิดจากกลไกเหล่านี้ การทำความเข้าใจผ่านกรอบคิดเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเปิดเผยโครงสร้างที่ซ่อนเร้นของอำนาจ แต่ยังสามารถนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายและแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับอำนาจ คือ กฎหมายไม่ได้เกิดขึ้นโดยลอยตัว แต่เป็นผลผลิตของโครงสร้างอำนาจในสังคม และมีอำนาจที่มีอยู่ในรัฐหรือสังคมสามารถกำหนดเนื้อหาของกฎหมายได้ เช่น กลุ่มชนชั้นนำหรือผู้มีอำนาจมักเป็นผู้กำหนดกฎหมายให้เอื้อต่อผลประโยชน์ของตน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน ซึ่งในบางประเทศอาจออกแบบให้เอื้อประโยชน์ต่อนายทุนมากกว่าคนทำงาน กฎหมายสามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือรักษาอำนาจ เช่น กฎหมายควบคุมสื่อ กฎหมายห้ามการประท้วงหรือกฎหมายที่จำกัดสิทธิของประชาชนในทางการเมือง มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรมของกฎหมายว่า กฎหมายที่ออกโดยรัฐไม่จำเป็นต้องเป็นกฎหมายที่ชอบธรรมเสมอไปได้ การพิจารณาความชอบธรรมของกฎหมายควรดูจากปัจจัย เช่น กฎหมายเกิดจากกระบวนการประชาธิปไตยหรือไม่ กฎหมายที่ออกโดยผู้แทนประชาชนย่อมมีความชอบธรรมมากกว่ากฎหมายที่เกิดจากอำนาจเผด็จการ กฎหมายมีความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายหรือไม่ หากกฎหมายให้ประโยชน์แก่คนบางกลุ่มอย่างไม่เป็นธรรม อาจถือว่าเป็นกฎหมายที่ขาดความชอบธรรม กฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ตัวอย่างเช่น กฎหมายที่อนุญาตให้มีการเลือกปฏิบัติทางเพศ เชื้อชาติ หรือศาสนา ย่อมขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน การตั้งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรมของกฎหมายจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะกฎหมายที่ไม่ชอบธรรมอาจต้องถูกทบทวนหรือเปลี่ยนแปลง ศึกษาผลกระทบของกฎหมายต่อโครงสร้างทางสังคม กฎหมายไม่ได้เป็นเพียงข้อกำหนดทางกฎหมายนิ่ง ๆ แต่มีผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมอย่างลึกซึ้ง กฎหมายสามารถสร้างความเหลื่อมล้ำได้ เช่น ระบบภาษีที่เอื้อประโยชน์ต่อคนรวยมากกว่าคนจน อาจทำให้ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นและกฎหมายแรงงานที่ให้อำนาจนายจ้างมากเกินไปอาจทำให้แรงงานถูกเอารัดเอาเปรียบ เป็นต้น กฎหมายสามารถเปลี่ยนแปลงค่านิยมของสังคมได้ เช่น กฎหมายสมรสเท่าเทียมทำให้สังคมเปิดกว้างต่อความหลากหลายทางเพศมากขึ้นและกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมส่งผลให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เป็นต้น กฎหมายอาจถูกใช้เพื่อรักษาสถานะทางสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น กฎหมายที่จำกัดสิทธิในการเลือกตั้งของบางกลุ่ม อาจเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจของชนชั้นนำ และกฎหมายที่กำหนดให้ต้องมีคุณสมบัติสูง เช่น การศึกษา หรือฐานะทางเศรษฐกิจ เพื่อเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจหรือการเมือง อาจเป็นเครื่องมือกีดกันคนบางกลุ่ม

สรุป การวิพากษ์กฎหมายในเชิงอำนาจช่วยให้เรามองเห็นว่า กฎหมายไม่ใช่สิ่งที่เป็นกลางเสมอไป แต่เกี่ยวข้องทับโครงสร้างอำนาจในสังคม กฎหมายอาจถูกใช้เพื่อรักษาอำนาจของชนชั้นนำ

หรืออาจเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปสู่ความเป็นธรรมมากขึ้น ดังนั้นการตั้งคำถามเกี่ยวกับกฎหมายและวิเคราะห์ผลกระทบของมันจึงเป็นเรื่องสำคัญในการสร้างสังคมที่เป็นธรรม

2. การวิพากษ์เชิงสังคม

การวิพากษ์เชิงสังคมในทางนิติปรัชญามุ่งเน้นการตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทกฎหมายในโครงสร้างสังคม โดยพิจารณาว่ากฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือของอำนาจรัฐ หรือสามารถเป็นกลไกในการสร้างความยุติธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้หรือไม่ หัวข้อที่สำคัญในมุมมองเชิงวิพากษ์ ได้แก่ พิจารณาทบทวนของกฎหมายในการจัดระเบียบสังคม ในประเด็นต่าง ๆ เช่น กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐใช้ในการกำหนดกฎเกณฑ์ให้ประชาชนปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบในสังคม อย่างไรก็ตาม กฎหมายอาจไม่ได้เป็นกลางเสมอไป และในบางครั้งอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาโครงสร้างอำนาจของชนชั้นนำ เช่น กฎหมายแรงงานที่เอื้อประโยชน์ต่อนายจ้างมากกว่าลูกจ้างและกฎหมายที่จำกัดสิทธิในการชุมนุมของประชาชนเพื่อควบคุมการแสดงออกทางการเมือง เป็นต้น ส่วนการตั้งคำถามต่อบทบาทของกฎหมายในฐานะ ผู้จัดระเบียบสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากกฎหมายไม่ได้สะท้อนถึงความยุติธรรมที่แท้จริง ก็อาจกลายเป็นเครื่องมือในการกดขี่แทนที่จะเป็นกลไกที่ช่วยให้สังคมมีความเท่าเทียม วิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากระบบกฎหมาย ในประเด็นต่าง ๆ เช่น ระบบกฎหมายในหลายประเทศสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น กฎหมายภาษีและทรัพย์สิน ที่เอื้อให้กลุ่มคนร่ำรวยสามารถหลีกเลี่ยงภาษีได้ ขณะที่คนจนต้องแบกรับภาระภาษีมากขึ้น กฎหมายแรงงาน ที่ให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ประกอบการมากกว่าคนทำงาน ทำให้เกิดความไม่สมดุลในอำนาจต่อรองและกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม เช่น การที่คนรวยสามารถเข้าถึงทนายที่มีคุณภาพและประกันตัวได้ง่ายกว่า ทำให้เกิดปัญหา ความยุติธรรมสำหรับคนรวย และกฎหมายยังอาจส่งผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบางในสังคม เช่น กฎหมายที่ไม่ให้สิทธิทางกฎหมายแก่กลุ่มคนไร้สัญชาติ ทำให้พวกเขาขาดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม และกฎหมายที่กีดกันสิทธิของผู้หญิงหรือกลุ่ม LGBTQ+ ส่งผลให้พวกเขาเผชิญกับความไม่เท่าเทียม

ดังนั้น การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญ เพราะช่วยเปิดเผยว่ากฎหมายอาจไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือแห่งความยุติธรรมเสมอไป แต่กลับสะท้อนถึงอำนาจและผลประโยชน์ของกลุ่มคนบางกลุ่มในสังคม

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในประเด็น เช่น กฎหมายสามารถเป็นทั้งเครื่องมือที่ช่วยขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้าหรือเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในแง่บวก กฎหมายสามารถใช้เป็นกลไกในการสร้างความเป็นธรรม เช่น กฎหมายว่าด้วยสิทธิพลเมืองที่ช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมกัน เช่น การยกเลิกการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ กฎหมายสมรสเท่าเทียม ที่ช่วยให้กลุ่ม LGBTQ+ ได้รับสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกับคู่รักชายหญิง และกฎหมายแรงงานที่กำหนดค่าแรงขั้นต่ำและสวัสดิการที่เป็นธรรมส่งผลให้คุณภาพชีวิตของแรงงานดีขึ้น เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กฎหมายอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เช่น กฎหมายที่จำกัดสิทธิในการแสดงออกของประชาชนเพื่อควบคุมกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

กฎหมายที่ยังคงยึดมั่นในโครงสร้างดั้งเดิม ทำให้การปฏิรูปสังคมเป็นไปได้ยาก เช่น กฎหมายที่ขัดขวางการปฏิรูประบบที่ดินหรือระบบภาษี

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน เพราะกฎหมายไม่ได้มีบทบาทเพียงแค่กำหนดระเบียบในสังคม แต่ยังมีผลต่อทิศทางของการพัฒนาทางสังคมอีกด้วย

สรุป การวิพากษ์เชิงสังคมในทางนิติปรัชญาเน้นไปที่การตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทของกฎหมายในการสร้างความเป็นธรรมและความเท่าเทียมในสังคม โดยพิจารณาว่า กฎหมายช่วยจัดระเบียบสังคมหรือเป็นเครื่องมือของอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กฎหมายมีส่วนสร้างความเหลื่อมล้ำหรือช่วยลดช่องว่างในสังคม และกฎหมายมีบทบาทอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หากเราตระหนักถึงประเด็นเหล่านี้ ก็จะสามารถใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมที่เป็นธรรมได้มากขึ้น

3. การวิพากษ์เชิงจริยธรรม

การวิพากษ์เชิงจริยธรรมในทางนิติปรัชญาเกี่ยวข้องกับการตั้งคำถามเกี่ยวกับคุณค่า ศีลธรรม และความชอบธรรมของกฎหมาย โดยพิจารณาว่ากฎหมายควรสะท้อนหลักจริยธรรมหรือไม่ และในกรณีที่กฎหมายขัดต่อศีลธรรมสากลหรือหลักคุณธรรมในสังคม กฎหมายดังกล่าวสมควรได้รับการยอมรับหรือไม่ ประเด็นที่ควรวิพากษ์เชิงจริยธรรม เช่น ตั้งคำถามเกี่ยวกับความยุติธรรมของกฎหมายว่า กฎหมายที่ออกโดยรัฐไม่ได้หมายความว่า จะมีความยุติธรรมเสมอไป ดังนั้นคำถามที่สำคัญคือ กฎหมายเป็นธรรมจริงหรือไม่ ความยุติธรรมของกฎหมายสามารถพิจารณาได้จากหลายมิติ เช่น ความเป็นธรรมเชิงเนื้อหา (Substantive Justice) กฎหมายควรให้สิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันแก่ทุกคน เช่น กฎหมายที่ให้สิทธิทางกฎหมายแก่ทุกเชื้อชาติ ศาสนาและเพศ ความเป็นธรรมเชิงกระบวนการ (Procedural Justice) กระบวนการยุติธรรมต้องมีความเป็นกลาง ไม่เลือกปฏิบัติ เช่น การพิจารณาคดีต้องให้โอกาสทั้งสองฝ่ายแสดงหลักฐานอย่างเสมอภาค ความเป็นธรรมในทางปฏิบัติ แม้ว่ากฎหมายจะเขียนไว้อย่างยุติธรรม แต่ถ้ามการบังคับใช้ลำเอียง กฎหมายก็อาจไม่ยุติธรรม เช่น การเลือกปฏิบัติของตำรวจหรือศาล

ตัวอย่างของกฎหมายที่เคยถูกตั้งคำถามด้านความยุติธรรม กฎหมายแบ่งแยกสีผิวในแอฟริกาใต้ในอดีต แม้ว่าจะเป็นกฎหมายที่ถูกต้องตามระบบกฎหมาย แต่ขัดต่อหลักความเสมอภาค กฎหมายแรงงานที่อนุญาตให้นายจ้างกดขี่ค่าแรงต่ำ อาจถูกมองว่า ไม่เป็นธรรมต่อแรงงาน การตั้งคำถามเกี่ยวกับความยุติธรรมของกฎหมายจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้แน่ใจว่า กฎหมายไม่ใช่เพียงข้อบังคับของรัฐ แต่เป็นกลไกที่สร้างความเป็นธรรมในสังคม ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรมเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันในทางนิติปรัชญา โดยมีสองแนวคิดหลัก คือ กฎหมายควรสอดคล้องกับศีลธรรม (Natural Law Theory) มีแนวคิดของนักปรัชญาอย่าง โทมัส อควินัส (Thomas Aquinas) เชื่อว่ากฎหมายที่ชอบธรรมต้องสอดคล้องกับศีลธรรมสากล หากกฎหมายขัดกับศีลธรรม ก็ถือว่าเป็นกฎหมายที่ไม่ใช่กฎหมาย (Unjust Law) ตัวอย่าง เช่น หากมีกฎหมายที่อนุญาตให้มีการเลือกปฏิบัติทางเพศ กฎหมายนี้อาจถูกมองว่า ไม่ใช่กฎหมายที่แท้จริง เพราะขัดต่อศีลธรรมพื้นฐานเรื่องความเสมอภาค

กฎหมายกับศีลธรรมเป็นคนละเรื่องกัน (Legal Positivism) มีนักคิดอย่าง เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) และ ฮาร์ท (H.L.A. Hart) เห็นว่า กฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยผู้มีอำนาจ และไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับศีลธรรม ตัวอย่าง เช่น แม้ว่าการโกหกอาจผิดศีลธรรม แต่หากไม่มีบทลงโทษทางกฎหมาย ก็ไม่สามารถบังคับใช้ได้ ประเด็นนี้มีความสำคัญ เพราะหากกฎหมายขัดกับศีลธรรม อาจนำไปสู่คำถามว่า กฎหมายดังกล่าวสมควรได้รับการปฏิบัติหรือไม่ พิจารณาบทบาทของคุณค่าทางจริยธรรมในระบบกฎหมาย กฎหมายไม่ควรเป็นเพียงแค่กฎเกณฑ์ทางเทคนิค แต่ควรสะท้อนคุณค่าทางจริยธรรมของสังคม และคุณค่าทางจริยธรรมที่สำคัญในระบบกฎหมาย เช่น เสรีภาพ (Liberty) กฎหมายควรส่งเสริมเสรีภาพของประชาชน เช่น กฎหมายที่ปกป้องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ความเสมอภาค (Equality) กฎหมายต้องไม่เลือกปฏิบัติ เช่น กฎหมายสิทธิพลเมืองที่ห้ามการเลือกปฏิบัติทางเพศหรือเชื้อชาติ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) กฎหมายต้องปกป้องศักดิ์ศรีของบุคคล เช่น กฎหมายที่ห้ามการทรมานหรือแรงงานบังคับอย่างใดก็ตาม ในบางกรณี กฎหมายอาจไม่สะท้อนคุณค่าทางจริยธรรม เช่น กฎหมายที่ลงโทษแรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองผิดกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนเพื่อปกป้องรัฐบาล มากกว่าที่จะปกป้องเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

ดังนั้น คำถามสำคัญคือ กฎหมายควรสะท้อนคุณค่าทางจริยธรรมอย่างไร และรัฐควรมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมผ่านกฎหมายมากเพียงใด การพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมในระบบกฎหมายช่วยให้แน่ใจว่า กฎหมายไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือของอำนาจ แต่เป็นกลไกที่ช่วยสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและเป็นธรรม การวิพากษ์เชิงจริยธรรมในทางนิติปรัชญาเน้นการตั้งคำถามว่า กฎหมายเป็นธรรมจริงหรือไม่ กฎหมายควรสัมพันธ์กับศีลธรรมหรือไม่ และกฎหมายควรสะท้อนคุณค่าทางจริยธรรมของสังคมอย่างไร หากกฎหมายขัดกับหลักจริยธรรม ก็อาจจำเป็นต้องถูกเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพื่อให้กฎหมายเป็นกลไกที่สร้างความเป็นธรรม ไม่ใช่เพียงแค่เครื่องมือในการควบคุมสังคม สำนักคิดต่าง ๆ ธรรมะ ศีล หรือ หลักธรรม นับเป็นหลักสำคัญประการหนึ่ง ที่นำมาแก้ปัญหาทางนิติศาสตร์ดังกล่าวที่ว่า “ถ้ามีปัญหาทางนิติศาสตร์ ให้ถือหลักธรรมศาสตร์ หรือ ธรรมะ หรือ ความถูกต้อง เป็นธรรมเรื่องสูงสุดดังนั้น จึงอาจสรุปทวิเคราะห์ทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญาและความสำคัญต่อกฎหมายไทย ได้ดังนี้

1. ทฤษฎีกฎหมายกับนิติปรัชญา มีความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีของกฎหมายและนิติปรัชญา คือ ทฤษฎีกฎหมายเป็นการศึกษาหลักการและแนวคิดพื้นฐานของกฎหมาย นิติปรัชญาเป็นการวิเคราะห์เชิงปรัชญาเกี่ยวกับธรรมชาติและความยุติธรรมของกฎหมายและทั้งสองส่วนนั้นต้องมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน ส่วนองค์ประกอบของทฤษฎีกฎหมาย คือ หลักการพื้นฐานทางกฎหมาย ระบบกฎหมาย การตีความและการใช้กฎหมาย และความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับสังคม

2. แนวคิดทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law Theory) มีหลักการพื้นฐาน คือ เชื่อในกฎเกณฑ์ที่สูงกว่ากฎหมายบ้านเมือง เป็นหลักการที่มาจากแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งเชื่อว่ามีหลักเกณฑ์หรือกฎที่มีอยู่โดยธรรมชาติและอยู่เหนือกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้น ตัวอย่างเช่น สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรได้รับการเคารพไม่ว่า กฎหมายของประเทศจะบัญญัติไว้หรือไม่ ในกรณีที่กฎหมาย

บ้านเมืองขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ที่สูงกว่านั้น กฎหมายดังกล่าวอาจถือว่า ไม่ชอบธรรม เช่น กฎหมายที่สนับสนุนการเลือกปฏิบัติหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชน

กฎหมายต้องสอดคล้องกับหลักศีลธรรมและความยุติธรรม คือ กฎหมายที่ดีควรมีรากฐานมาจากศีลธรรมอันดีของสังคมและส่งเสริมความยุติธรรม ไม่ใช่แค่การกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมพฤติกรรมเท่านั้น ตัวอย่างเช่น กฎหมายที่ห้ามการฆาตกรรมหรือการฉ้อโกงมีรากฐานจากหลักศีลธรรมที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการกระทำเหล่านี้ผิด หากมีกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้คนบางกลุ่มโดยไม่เป็นธรรม เช่น กฎหมายที่อนุญาตให้บางชนชั้นมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น อาจถือว่าเป็นกฎหมายที่ขัดกับหลักศีลธรรม มีหลักการสากลที่ไม่ขึ้นกับเวลาและสถานที่ แนวคิดที่ว่า หลักกฎหมายบางอย่างมีความเป็นสากลและคงอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ขึ้นกับบริบทของสังคมและยุคสมัย ตัวอย่างหลักการสากล เช่น หลักความเสมอภาค (Equality) ที่ถือว่า ทุกคนควรได้รับสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน หลักความยุติธรรม (Justice) ที่เน้นการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นธรรม หลักเสรีภาพ (Liberty) ที่ยอมรับว่า มนุษย์ควรมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและการดำเนินชีวิต แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป หลักการเหล่านี้ยังคงเป็นแนวทางสำคัญในการกำหนดกฎหมายและนโยบายของประเทศต่าง ๆ เชื้อในกฎเกณฑ์ที่สูงกว่ากฎหมายบ้านเมือง กฎหมายต้องสอดคล้องกับหลักศีลธรรมและความยุติธรรม และมีหลักการสากลที่ไม่ขึ้นกับเวลาและสถานที่ และมีแนวคิดสำคัญ คือ ความยุติธรรมเป็นคุณค่าสากล สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติ และกฎหมายที่ขัดต่อหลักศีลธรรมไม่ใช่กฎหมายที่แท้จริง มีอิทธิพลต่อระบบกฎหมาย เป็นการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชน การตีความกฎหมายโดยคำนึงถึงความยุติธรรม และการพัฒนากฎหมายระหว่างประเทศ

3. แนวคิดทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism) มีหลักการพื้นฐาน คือ เน้นการศึกษากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่จริง แยกกฎหมายออกจากศีลธรรมและให้ความสำคัญกับความแน่นอนของกฎหมาย มีแนวคิดสำคัญ คือ ต้องเป็นกฎหมายคือคำสั่งของรัฐ มีความสมบูรณ์ของระบบกฎหมาย และมีหลักนิติวิธีและการตีความกฎหมาย ส่วนอิทธิพลต่อระบบกฎหมาย คือ การพัฒนาระบบกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร การสร้างความแน่นอนทางกฎหมาย และการพัฒนาหลักนิติรัฐ

4. ทศนะเชิงวิพากษ์ในทางนิติปรัชญา (Critical Legal Philosophy) มีการวิพากษ์แนวคิดดั้งเดิม คือ วิพากษ์ความเป็นกลางของกฎหมาย วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบกฎหมาย และตั้งคำถามต่อความยุติธรรมในระบบกฎหมาย มีแนวคิดใหม่ในการพัฒนากฎหมาย คือ การคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพิจารณาผลกระทบต่อกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และการสร้างความเป็นธรรมในสังคม

สรุป ทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญามีความสำคัญต่อการพัฒนากฎหมายไทยในหลายมิติ ทั้งในแง่ของการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย การพัฒนาระบบกฎหมายที่เหมาะสมกับสังคมไทย และการสร้างความยุติธรรมในสังคม การผสมผสานแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม จะช่วยให้การพัฒนากฎหมายไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม สามารถสรุปเป็นตารางที่ทำให้เข้าใจง่ายและเห็นภาพชัดเจนดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.2 สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญา

ทฤษฎี/แนวคิด	หลักการสำคัญ	ลักษณะเด่น	ผลต่อระบบกฎหมาย
1. แนวคิดทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ	- เชื่อในกฎเกณฑ์ที่สูงกว่ากฎหมายบ้านเมือง - ยึดหลักศีลธรรมและความยุติธรรม - เน้นสิทธิธรรมชาติ	- มีหลักการสากล - เชื่อมโยงกับศีลธรรม - ค้ำครองสิทธิมนุษยชน - พัฒนาหลักสิทธิมนุษยชน	- พัฒนาหลักสิทธิมนุษยชน - สร้างมาตรฐานความยุติธรรม - พัฒนามาตรฐานระหว่างประเทศ
2. แนวคิดทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง	- เน้นกฎหมายที่บังคับใช้จริง - แยกกฎหมายจากศีลธรรม - มุ่งความแน่นอนของกฎหมาย	- มีความชัดเจน - เป็นระบบ - บังคับใช้ได้จริง	- สร้างความแน่นอนทางกฎหมาย - พัฒนาระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร - พัฒนาลัทธินิติรัฐ
3. ทักษะเชิงวิพากษ์	- วิพากษ์ความเป็นกลางของกฎหมาย - วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ - คำนึงถึงบริบททางสังคม	- มองกฎหมายอย่างรอบด้าน - เน้นความเป็นธรรมในสังคม - พิจารณาผลกระทบต่อผู้ด้อยโอกาส	- ปรับปรุงกฎหมายให้เป็นธรรม - ค้ำครองสิทธิผู้ด้อยโอกาส - พัฒนามาตรฐานให้สอดคล้องกับสังคม

2.3 กฎหมายเกี่ยวกับการถือเอาทรัพย์สินที่เจ้าของไม่ได้ให้

ประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับการถือเอาทรัพย์สินที่เจ้าของไม่ได้ให้ หรือการครอบครองทรัพย์สินที่ไม่มีสิทธิถือครองนั้นเป็นหัวข้อที่สำคัญในกฎหมายทรัพย์สิน (Property Law) ซึ่งครอบคลุมทั้งเรื่องสิทธิครอบครอง การถือครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่ชอบธรรม และการบังคับใช้กฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิของเจ้าของทรัพย์สิน การศึกษากฎหมายในส่วนนี้มีทั้งมุมมองทางกฎหมายดั้งเดิมที่พัฒนามาตั้งแต่อดีต จนถึงแนวคิดและการตีความทางนิติปรัชญาในปัจจุบัน บทนี้จะนำเสนอถึงบ่อเกิดและพัฒนาการของกฎหมายทรัพย์สิน การครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตน และแนวทางการตีความทางนิติปรัชญาที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 บ่อเกิดและพัฒนาการของกฎหมายทรัพย์สิน

กฎหมายทรัพย์สินมีบ่อเกิดมาตั้งแต่สมัยโบราณและมีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง กฎหมายทรัพย์สินของหลายประเทศในยุโรปนั้นได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายโรมันซึ่งมีแนวคิดการครอบครองทรัพย์สินเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะในแง่ของสิทธิในทรัพย์สิน (Ownership) และการครอบครอง (Possession) ที่โรมันได้วางหลักการที่ชัดเจนไว้ อาทิ สิทธิในการเป็นเจ้าของที่สามารถถือครอง ใช้ และโอนย้ายทรัพย์สินได้ (Posner, 1977) นอกจากนี้แนวคิดเหล่านี้ยังมีการพัฒนาไปสู่ระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law ที่หลากหลายในยุคกลางและยุคใหม่ ในประเทศไทย กฎหมายทรัพย์สินมีพื้นฐานจากแนวคิดในกฎหมายดั้งเดิมเช่นกัน โดยในสมัยโบราณได้ใช้กฎหมายจารีตประเพณีที่ยึดตามหลักของประเพณีท้องถิ่นและคำสั่งของเจ้าผู้ปกครองในแต่ละภูมิภาค กฎหมายทรัพย์สินในประเทศไทยจึงเป็นการผสมผสานระหว่างระบบจารีตประเพณีและหลักการที่ได้รับมาจากกฎหมายตะวันตก ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปฏิรูปกฎหมายไทยให้เป็นระบบที่เป็นรูปธรรมขึ้น และมีการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (Civil and Commercial Code) ใน พ.ศ. 2467 ซึ่งกฎหมายทรัพย์สินถือเป็นหนึ่งในหมวดหมู่ที่สำคัญและมีบทบัญญัติที่ครอบคลุมถึงการครอบครองทรัพย์สินและการป้องกันสิทธิของเจ้าของทรัพย์สิน (กรมบัณฑิตยสถาน, 2015)

ความจริงบ่อเกิดของอภินันทานนี้มีมาแต่พุทธกาลแล้วดังที่ปรากฏในอรรถกถาสุตฺตใน (ที. ปา.(11/111/140) ตอนหนึ่งว่า ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นนั้นแล สัตว์ผู้หนึ่งเป็นคนโลภสงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้ มาบริโภคนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงช่วยกันจับสัตว์ผู้นั้น ครั้นจับแล้ว ได้ตักเตือนอย่างนี้ว่า แน่ะสัตว์ผู้เจริญ ก็ท่านกระทำความชั่วช้านัก ที่สงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้ มาบริโภคนั้น ท่านอย่าได้กระทำความชั่วช้านั้นอีกเลย ดูก่อนวาเสฏฐะและภารทวาชะ สัตว์ผู้นั้นแล รับคำของสัตว์เหล่านั้นแล้ว แม้ครั้งที่ 2 แม้ครั้งที่ 3

กฎหมายทรัพย์สินในปัจจุบันยังมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการพิจารณาถึงสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรม ซึ่งเป็นหลักสำคัญของกฎหมายสมัยใหม่ นอกจากนี้ หากพิจารณา บ่อเกิดและพัฒนาการของกฎหมายทรัพย์สิน ในประเด็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีปาราลิเกนนั้น จะพบว่า มีกฎหมายในส่วนคดีอาญาว่าด้วยการลักทรัพย์ หรือ การเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปโดยทุจริตเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย ผู้ศึกษาจึงขอเสนอในส่วน กฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการลักทรัพย์ดังต่อไปนี้ คือ

ในมาตรา 334 ผู้ใดเอาทรัพย์สินของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท [อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560 มาตรา 335(มาตรา 335 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2525(1) ผู้ใดลักทรัพย์

(1) ในเวลากลางคืน

(2) ในที่หรือบริเวณที่มีเหตุเพลิงไหม้ การระเบิด อุทกภัย หรือในที่หรือบริเวณที่มีอุบัติเหตุ เหตุทุกขภัยแก่รถไฟ หรือยานพาหนะอื่นที่ประชาชนโดยสาร หรือภัยพิบัติอื่นทำนองเดียวกันหรืออาศัยโอกาสที่มีเหตุเช่นนั้นหรืออาศัยโอกาสที่ประชาชนกำลังตื่นกลัวอันตรายใด

(3) โดยทำอันตรายสิ่งกีดกั้นสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์สิน หรือโดยผ่านสิ่งเช่นนั้นเข้าไปด้วยประการใด

(4) โดยเข้าทางช่องทางซึ่งได้ทำขึ้นโดยไม่ได้จำนงให้เป็นทางคนเข้า หรือเข้าทางช่องทางซึ่งผู้เป็นใจเปิดไว้ให้

(5) โดยแปลงตัวหรือปลอมตัวเป็นผู้อื่น มอมหน้าหรือทำด้วยประการอื่นเพื่อไม่ให้เห็นหรือจำหน้าได้

(6) โดยลงว่าเป็นเจ้าพนักงาน

(7) โดยมีอาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป

(8) ในเคหสถาน สถานที่ราชการหรือสถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้บริการสาธารณะที่ตนได้เข้าไปโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือซ่อนตัวอยู่ในสถานที่นั้น

(9) ในสถานที่บูชาสาธารณะ สถานีรถไฟ ท่าอากาศยาน ที่จอดรถหรือเรือสาธารณะ สาธารณสถานสำหรับขนถ่ายสินค้า หรือในสวนสาธารณะ

(10) ที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์

(11) ที่เป็นของนายจ้างหรือที่อยู่ในความครอบครองของนายจ้าง

(12) ที่เป็นของผู้มีอาชีพกสิกรรม บรรดาที่เป็นผลิตภัณฑ์ พืชพันธุ์ สัตว์หรือเครื่องมืออันมีไว้สำหรับประกอบกสิกรรมหรือได้มาจากการกสิกรรมนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาทถ้าความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยลักษณะดังที่บัญญัติไว้ในอนุมาตราดังกล่าวแล้วตั้งแต่สองอนุมาตราขึ้นไป ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถ้าความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำต่อทรัพย์สินที่เป็นโค กระบือ เครื่องกลหรือเครื่องจักรที่ผู้มีอาชีพกสิกรรมมีไว้สำหรับประกอบกสิกรรม ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หกหมื่นบาทถึงสองแสนบาท ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในมาตรานี้ เป็นการกระทำด้วยความจำใจหรือความยากจนเหลือทนทาน และทรัพย์สินนั้นมีราคาเล็กน้อย ศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ก็ได้

สรุป การถือเอาทรัพย์สิน การครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นในประมวลกฎหมายอาญามุ่งหมายเอาเจตนาเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีปาราชิกที่ในทางพระพุทธศาสนาหมายเอาเจตนาเป็นสำคัญ นั่นหมายความว่า หากผู้ถือเอาหรือครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่มีเจตนา ก็จักไม่เป็นอาบัติตามหลักของทฤษฎีปาราชิกนั่นเอง

2.3.2 การครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตน

การครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนนั้น หมายถึง การที่บุคคลถือครองทรัพย์สินซึ่งตนไม่มีสิทธิที่จะครอบครองหรือไม่มีการอนุญาตจากเจ้าของทรัพย์สิน การครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดย

ไม่ได้รับความยินยอมอาจเกิดขึ้นจากหลากหลายสถานการณ์ เช่น การครอบครองทรัพย์ที่เจ้าของลืมทิ้งไว้ การขโมย การยึดถือครองทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของชัดเจน เป็นต้น แนวคิดเรื่องการครอบครองทรัพย์ที่ไม่ใช่ของตนได้รับการพิจารณาทางกฎหมายอย่างหลากหลาย โดยมีจุดประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของเจ้าของทรัพย์และป้องกันการละเมิดสิทธิทางทรัพย์สิน ในทางกฎหมายไทย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ในมาตรา 1299 ว่าการครอบครองทรัพย์สินต้องเป็นไปตามเจตนาของเจ้าของและไม่ขัดต่อกฎหมาย อย่างไรก็ตาม หากบุคคลหนึ่งถือครองทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่มีสิทธิหรือไม่ชอบธรรม เจ้าของทรัพย์สินสามารถฟ้องร้องและเรียกคืนทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2015) ซึ่งการครอบครองทรัพย์ที่ไม่ใช่ของตนนั้นถือเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและอาจมีบทลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายทรัพย์สิน ในแง่ของการตีความเชิงนิติปรัชญานักคิดหลายคนเห็นว่า การครอบครองทรัพย์ที่ไม่ใช่ของตนเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานที่ ทุกคนควรเคารพกัน แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลควรได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินของตนและสิทธิในการรักษาทรัพย์สินนั้นโดยไม่มีการแทรกแซงจากผู้อื่น

ฉะนั้น หากพิจารณาในทฤษฎีปาราชิก จะมีความเกี่ยวข้องกับการครอบครองทรัพย์ที่ไม่ใช่ของตน เรียกว่า ความผิดฐานลักทรัพย์เป็นการกระทำที่มุ่งต่อสิ่งที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครอง คือ กรรมสิทธิในทรัพย์สินนั้นและการครอบครอง (คณิต ณ นคร, 2553) ซึ่งหากทรัพย์นั้นไม่มีใครเป็นเจ้าของ หรือไม่ได้อยู่ในความครอบครองของผู้ใด แม้จะมีการเอาไปก็ไม่อาจจะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ได้ซึ่งความที่มี พื้นฐานมาจากความผิดฐานลักทรัพย์นั้นเป็นความผิดที่ต้องเข้าองค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์มาเสียก่อนจึงจะเป็นความผิดฐานนั้นได้ซึ่งความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์เป็นความผิดที่มีพื้นฐานมาจากความผิดฐานลักทรัพย์ (ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ, 2551) โดยเพิ่มองค์ประกอบความผิดขึ้น และมีผลทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นตามความผิดนั้น ๆ พิจารณาความแตกต่างของความผิดที่มีพื้นฐานมา จากความผิดฐานลักทรัพย์ได้ดังต่อไปนี้

ลักทรัพย์ = เอาทรัพย์ของผู้อื่นไป

วิ่งราวทรัพย์ = ลักทรัพย์ + ฉกฉวยเอาซึ่งหน้า

ชิงทรัพย์ = ลักทรัพย์ + ใช้กำลังประทุษร้ายหรือข่มขู่เขาวางจะใช้กำลัง

ประทุษร้าย

ปล้นทรัพย์ = ชิงทรัพย์ + ร่วมกันสามคนขึ้นไป

นอกจากนี้ ยังมีความผิดฐานลักทรัพย์ ที่มีปรากฏในกฎหมายอาญา กล่าวคือ

ในมาตรา 334 “ผู้ใดเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินสามปีและปรับไม่เกินหกหมื่นบาท” โดยพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว องค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์คือ การที่บุคคลเอาไปซึ่งทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย โดยเจตนาเอาไปหรือเจตนาลักทรัพย์และมีมูลเหตุชักจูงใจคือ โดยทุจริต ซึ่งแยกพิจารณาองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ ก็คือ การเอาไป หมายความว่า

ว่า มีการเอาทรัพย์สินไปจากการครอบครองของผู้อื่น เมื่อมีการเอาไปแล้วจะระยะทางเพียงเท่าใดก็ถือว่าการเอาไปสำเร็จแล้ว โดยศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ว่า “จำเลยเข้าไปในห้องรับแขกเพื่อลักทรัพย์ตัดสายโทรศัพท์ออกแล้ว ยกเอาเครื่องรับโทรศัพท์ที่ตั้งอยู่บนโต๊ะเคลื่อนจากที่ตั้งเดิมมาที่กลางห้อง เผอิญผู้เสียหายมาพบเข้าจำเลยจึงวางไว้ที่พื้นห้องก็ถือได้ว่าเอาทรัพย์สินไปแล้ว เป็นความผิดลักทรัพย์สำเร็จ ไม่ใช่พยายามลักทรัพย์” (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2074/2514)

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการทำให้ทรัพย์สินเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่งไม่ว่าระยะทางจะไกลเท่าไร ก็ถือว่าเป็นการเอาไปแล้วจำเลยจึงมีความผิดฐานลักทรัพย์สำเร็จ การเอาไปนั้นจะต้องเป็นการทำร้ายกรรมสิทธิ์และการครอบครอง หมายความว่า การเอาไปนั้นจะต้องเป็นการเอาที่มี ลักษณะตัดกรรมสิทธิ์และการครอบครองของผู้อื่น หรือเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นโดยการแย่งครอบครอง โดยผู้ครอบครองเดิมไม่อนุญาต (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2551) แต่หากเป็นการเอาไปเพียงชั่วคราว เอาไปใช้หรือถือไว้สักระยะ ย่อมไม่ใช่เป็นการเอาไปในลักษณะตัดกรรมสิทธิ์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 433/2515)

สรุป จุดประสงค์ของกฎหมายข้อนี้ คือเพื่อคุ้มครองสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินและป้องกันการละเมิดสิทธิทางทรัพย์สิน ส่วนวิธีการลักมีลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ เป็นต้น มีบทลงโทษคือต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีและปรับไม่เกินหกหมื่นบาท

2.3.3 แนวทางการตีความทางนิติปรัชญา

การตีความทางนิติปรัชญาเกี่ยวกับการครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนนั้นมักมีความสัมพันธ์กับแนวคิดพื้นฐานทางนิติปรัชญา เช่น แนวคิดกฎหมายธรรมชาติ แนวคิดกฎหมายบ้านเมือง และทัศนะเชิงวิพากษ์ โดยมีการวิเคราะห์ในมิติที่หลากหลายเกี่ยวกับความชอบธรรมของกฎหมายและสิทธิในการถือครองทรัพย์สินของบุคคลดังต่อไปนี้

1. แนวคิดกฎหมายธรรมชาติ หมายถึง ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติเห็นว่าการถือครองทรัพย์สินเป็นสิทธิพื้นฐานที่มนุษย์ควรได้รับตามหลักคุณธรรมและธรรมชาติ แนวคิดนี้ถือว่าทรัพย์สินเป็นสิ่งที่บุคคลมีสิทธิในการครอบครองและรักษา หากมีบุคคลอื่นมาครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของ จะถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดหลักธรรมชาติ (Finnis, 1980) การครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนจึงถือเป็นการละเมิดหลักการของกฎหมายธรรมชาติซึ่งเน้นความเคารพสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรมในสังคม

2. แนวคิดกฎหมายบ้านเมือง หมายถึง ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองหรือทฤษฎีบทบัญญัติกฎหมายให้ความสำคัญกับการครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนตามกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น แนวคิดนี้เห็นว่า กฎหมายที่ดีคือกฎหมายที่มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนและสามารถบังคับใช้ได้โดยมีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม หากบุคคลครอบครองทรัพย์สินที่ไม่มีสิทธิถือครอง เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิฟ้องร้องและกฎหมายจะต้องปกป้องสิทธิของเจ้าของทรัพย์สินนั้น (Hart, 1961) แนวคิดนี้สนับสนุนให้เกิดความชัดเจนและความเป็นระบบในกฎหมาย เพื่อให้สามารถจัดการกับกรณีการถือครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนได้อย่างเป็นธรรมและชัดเจน

3. ทศนะเชิงวิพากษ์ หมายถึง ทศนะเชิงวิพากษ์ในทางนิติปรัชญามองว่า การครอบครองทรัพย์สินเป็นการสะท้อนถึงอำนาจและโครงสร้างที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคม นักคิดสายวิพากษ์เห็นว่า กฎหมายทรัพย์สินอาจถูกใช้เพื่อรักษาอำนาจของกลุ่มที่มีทรัพย์สินและยึดถือครอบครองทรัพย์สินนั้น นักวิชาการด้านทฤษฎีวิพากษ์เชิงนิติศาสตร์ (Critical Legal Studies - CLS) เชื่อว่ากฎหมายอาจไม่ได้ทำหน้าที่คุ้มครองเจ้าของทรัพย์สินอย่างเป็นธรรมและเป็นกลาง หากแต่เป็นเครื่องมือในการรักษาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการกระจายทรัพย์สินอย่างไม่เสมอภาค แนวคิดนี้จึงเน้นให้มีการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของกฎหมายในสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับความยุติธรรมในเชิงโครงสร้าง หากวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างหลักกฎหมายทรัพย์สินและทฤษฎีปาราชิกในพระพุทธศาสนา มีดังนี้ กฎหมายเกี่ยวกับการถือเอาทรัพย์สินที่เจ้าของไม่ได้ให้ในระบบกฎหมายไทย การถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตถือเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 ซึ่งมีองค์ประกอบความผิดที่สำคัญ คือเป็นการเอาไปซึ่งทรัพย์สินของผู้อื่น โดยทุจริต (เจตนาพิเศษ) และโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของทรัพย์สิน บ่อเกิดและพัฒนาการของกฎหมายทรัพย์สิน โดยกฎหมายทรัพย์สินมีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดพื้นฐานเรื่องกรรมสิทธิ์และการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินซึ่งปรากฏในระบบกฎหมายโบราณหลายระบบ เช่น กฎหมายโรมัน (Roman Law) ที่วางหลักเรื่องกรรมสิทธิ์ (Ownership) กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ที่พัฒนาหลักการครอบครอง (Possession) และพระไอยการลักษณะโจร ในสมัยอยุธยา ที่กำหนดความผิดและบทลงโทษเกี่ยวกับการลักทรัพย์ การครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตน โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการครอบครองทรัพย์สิน โดยแบ่งเป็น การครอบครองโดยสุจริต การครอบครองปรปักษ์ การครอบครองทรัพย์สินโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

สรุป การตีความทางนิติปรัชญาเกี่ยวกับการครอบครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนนั้นมักมีความสัมพันธ์กับแนวคิดพื้นฐานทางนิติปรัชญา เช่น แนวคิดกฎหมายธรรมชาติ แนวคิดกฎหมายบ้านเมือง และทศนะเชิงวิพากษ์ โดยมีการวิเคราะห์ในมิติที่หลากหลายเกี่ยวกับความชอบธรรมของกฎหมายและสิทธิในการถือครองทรัพย์สินของบุคคล

ตารางที่ 2.3 การเปรียบเทียบมิติทางกฎหมายและมิติทางอาบัติทฤษฎีปาราชิก

ประเด็นเปรียบเทียบ	มิติทางกฎหมาย/ นิติปรัชญา	มิติทางอาบัติปาราชิก
1. ฐานความผิด	ความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334	อาบัติปาราชิกข้อที่ 2 (ทฤษฎีปาราชิก)
2. องค์ประกอบความผิด	- เป็นการเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไป - โดยเจตนาทุจริต - เจ้าของไม่ยินยอม - เพื่อให้ตนหรือผู้อื่นได้ประโยชน์	- วัตถุมีเจ้าของ - มีโดยจิต (เจตนาลัก) - มีการถือเอาทรัพย์สินนั้น - ทรัพย์สินมีค่าถึง 1 บาท/5 มาสก
3. เจตนารมณ์	- คุ้มครองกรรมสิทธิ์ - รักษาความสงบเรียบร้อย	- รักษาความบริสุทธิ์ของสงฆ์

	- ป้องกันอาชญากรรม	- ป้องกันความเสียหายของพระศาสนา - รักษาศรัทธาของประชาชน
4. บทลงโทษ	- จำคุก - กักขัง - ปรับ - ริบทรัพย์	- ขาดจากความเป็นภิกษุ - ไม่สามารถบวชซ้ำได้
5. ขอบเขตการบังคับใช้	- บังคับใช้กับประชาชนทั่วไป - บังคับใช้ในอาณาเขตรัฐ - มีผลตามกฎหมายบ้านเมือง	- บังคับใช้เฉพาะพระภิกษุ - บังคับใช้ทั่วโลก - มีผลตามพระธรรมวินัย
6. ที่มาของกฎเกณฑ์	- รัฐสภาบัญญัติ - จารัตประเพณี - คำพิพากษาศาล	- พระพุทธบัญญัติ - พระพุทธอนุบัญญัติ - อรรถกถา/ฎีกา
7. การพิจารณาความผิด	- ศาลยุติธรรม - มีการสืบพยาน - ต้องพิสูจน์จนสิ้นสงสัย	- คณะสงฆ์ - การวินิจฉัยอาบัติ - การปรับอาบัติ
8. การระงับคดี	- การลงโทษตามคำพิพากษา - การอภัยโทษ - การนิรโทษกรรม	- ขาดจากความเป็นภิกษุทันที - ไม่มีการอภัยโทษ - ไม่มีการระงับอาบัติ
9. หลักนิติปรัชญา	- ความยุติธรรมตามกฎหมาย - การคุ้มครองสิทธิ - ประโยชน์สาธารณะ	- ความบริสุทธิ์ทางธรรมวินัย - การละเว้นอกุศล - ประโยชน์ทางธรรม
10. การตีความ	- ตีความตามตัวบทกฎหมาย - ตีความตามเจตนารมณ์ - อุดช่องว่างของกฎหมาย	- ตีความตามพระไตรปิฎก - ตีความตามอรรถกถา - วินิจฉัยตามพระธรรมวินัย

2.4 สรุป

นิติปรัชญา เป็นวิชาการว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริงเกี่ยวกับกฎหมายหรือธรรมชาติดการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีและปรัชญาแห่งกฎหมาย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับโครงสร้างการใช้ และบทบาทของกฎหมาย รวมถึงการให้เหตุผลทางกฎหมายและการตีความที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดของกฎหมาย ทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญามีหลายมิติที่ให้ความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับความหมายและบทบาทของกฎหมายในสังคม ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติดมองว่ากฎหมายควรมีความสอดคล้องกับหลักคุณธรรม ในขณะที่ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองเน้นให้เห็นถึงความชอบธรรมในการปฏิบัติตามกฎหมายที่รัฐกำหนด ส่วนทศนะเชิงวิพากษ์มองว่ากฎหมายมักถูกใช้เพื่อสนับสนุนอำนาจ

ของกลุ่มชนชั้นสูงในสังคม ทั้งนี้การศึกษานิติปรัชญาจึงเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการวิพากษ์และปรับปรุงระบบกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นธรรมและความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน

ส่วนทฤษฎีปราชิกและกฎหมายอาญาว่าด้วยทรัพย์สินมีรากฐานของการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินร่วมกัน แต่มีความแตกต่างในแง่ของวัตถุประสงค์และการบังคับใช้ โดยพระวินัยมีความเข้มงวดมากกว่าเนื่องจากมุ่งรักษาความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ ในขณะที่กฎหมายมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม

บทที่ 3

ทุตยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อวิเคราะห์ ทุตยปาราชิกที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เพื่อความเข้าใจเนื้อหาจากพระวินัยปิฎกและอธิบายหลักการทางวินัยในเชิงลึกเพื่อเป็นคู่มือสำหรับพระภิกษุสงฆ์และผู้สนใจในการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา ความสำคัญของคัมภีร์นี้ไม่ได้จำกัดเพียงการอธิบายหลักการทางปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการพัฒนาของกฎหมายทางศาสนาและปรัชญาพุทธศาสนาในสังคม โดยนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ความเป็นมาของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

คัมภีร์สมันตปาสาทิกา (Samantapapadika) เป็นคัมภีร์อรรถกถาสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งทำหน้าที่อธิบายและตีความเนื้อหาจากพระวินัยปิฎก (Vinaya Pitaka) คัมภีร์นี้มีการรวบรวมเนื้อหาจากคัมภีร์บาลี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระวินัยปิฎก ซึ่งเป็นหนึ่งในสามปิฎกที่เน้นเกี่ยวกับข้อพระวินัยและกฎเกณฑ์สำหรับพระภิกษุสงฆ์ จึงนับว่ามีความสำคัญยิ่งนักต่อการตีความและใช้วินัยหลักทางศาสนาและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ กล่าวได้ว่า ที่มาและจุดประสงค์สูงสุดในการแต่งคัมภีร์คัมภีร์สมันตปาสาทิกานั้น ถือกำเนิดขึ้นในช่วงยุคของพระพุทธศาสนาที่มีการขยายตัวในประเทศศรีลังกา โดยได้รับการจรรยาแต่งตั้งจากพระพุทธโฆษาจารย์ (Buddhaghosa) ซึ่งเป็นนักปราชญ์ชาวอินเดียที่เดินทางมายังศรีลังกาในช่วงศตวรรษที่ 5 การมาของพระพุทธโฆษาจารย์นั้นมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาในชั้นอรรถกถาและเพื่อรวบรวมความรู้เกี่ยวกับพระวินัยของพระภิกษุสงฆ์ ท่านเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในฐานะนักปราชญ์ผู้เฉลียวฉลาดในภาษาบาลีที่มีบทบาทสำคัญในการรวบรวมและเรียบเรียงคัมภีร์อรรถกถาของพุทธศาสนาเถรวาท ส่วนคัมภีร์สมันตปาสาทิกานั้นว่า เป็นผลงานที่สำคัญชิ้นหนึ่งของท่าน โดยมีเนื้อหาที่เน้นการอธิบายหลักพระวินัยในเชิงปรัชญาและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยม ความเชื่อและจารีตประเพณีของชุมชนชาวพุทธศาสนิกชนในยุคนั้น นอกจากนี้ การรวบรวมเนื้อหาในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ที่ท่านได้ค้นหาและรวบรวมเนื้อหาจากคัมภีร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระวินัยเพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในการศึกษาและปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน คัมภีร์นี้มิได้จำกัดเพียงการอธิบายข้อพระวินัยในเชิงปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังรวมถึงข้อเสนอนะ แนวคิด และเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังข้อพระวินัยเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น การตีความว่า พระภิกษุสงฆ์ควรดำเนินชีวิตอย่างไร ให้สอดคล้องกับพระวินัยและแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักการที่พระองค์ทรงประสงค์ ซึ่งจะส่งผลให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและมีความมั่นคงในสังคม.

คัมภีร์สมันตปาสาทิกามีบทบาทในการขยายความและอธิบายคำสอนเกี่ยวกับพระวินัย โดยเฉพาะในเชิงเปรียบเทียบ เช่น ท่านยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่แสดงถึงความสำคัญของการรักษาพระวินัยอย่างเคร่งครัด ซึ่งช่วยให้ผู้ศึกษาได้มีความเข้าใจในหลักการทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์อย่างลึกซึ้ง การพัฒนาของคัมภีร์อรรถกถานี้จึงมีผลสำคัญ ต่อการเผยแพร่และรักษาแนวทางการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ ที่เป็นระบบระเบียบของพุทธศาสนาเถรวาท นอกจากนี้จะพบว่า

คัมภีร์สมันตปาสาทิกา มีความสำคัญต่อการศึกษาพระวินัยอย่างสำคัญยิ่ง เนื่องจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกามีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นคู่มือการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย และการตีความพระวินัยส่งผลให้การศึกษาศาสนะไตรปิฎกได้ผลดีและลึกซึ้ง โดยเฉพาะในส่วนของพระวินัยปิฎก เนื่องจากคัมภีร์นี้ได้เสนอแนะ ชี้แจง และอธิบายที่ชัดเจนและลึกซึ้ง ในเรื่องของข้อพระวินัยที่ซับซ้อน เช่น การปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาพระวินัย มารยาทและอาจารย์ที่ดั่งาม ความประพฤติในชีวิตประจำวันของพระภิกษุสงฆ์ และหลักการปฏิบัติอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามแนวทางพุทธศาสนา คัมภีร์นี้มักถูกใช้เป็นเอกสารอ้างอิงในสำนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและเป็นคู่มืออันสำคัญสำหรับพระภิกษุสงฆ์ในการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย ยิ่งไปกว่านั้น คัมภีร์สมันตปาสาทิกายังมีความสำคัญในแง่ของการส่งเสริมการวิจัยด้านพุทธศาสนศาสตร์สำหรับ นักวิจัย นักวิชาการสามารถนำข้อมูลในคัมภีร์นี้ไปวิเคราะห์ และวิจัยในเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงกฎเกณฑ์ทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาพุทธศาสนาในสังคมอินเดียและศรีลังกา แนวคิดทฤษฎี และหลักธรรมที่มีอยู่ในคัมภีร์นี้ จึงเป็นหลักฐานสำคัญอันสำคัญ ที่ช่วยให้นักวิชาการเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวของพุทธศาสนิกชนที่มีอยู่ทุกทวีปในโลกนี้โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียใต้ คัมภีร์สมันตปาสาทิกาอรรถกถาพระวินัยปิฎกที่ท่านรจนาขึ้น โดยยึดเค้าโครงอรรถกถาเดิมคือมหาอรรถกถา महापञ्चजी และกรุณาที่เป็นหลัก ดังปรากฏในอารัมภกถา ปฐมสมันตปาสาทิกานี้.สมันตปาสาทิกาอรรถกถาพระวินัยปิฎก ที่ชำระพิมพ์เป็นอักษรไทย ท่านแบ่งเป็น 3 ภาคคือ ภาค 1 พรรณนาความในคัมภีร์มหาวิภังค์ เริ่มด้วยพาหิรนิทาน เจริญชกัณท์ และปาราชิก 4 ที่เรียกว่า อาภิกรรม ภาค 2 พรรณนาความในมหาวิภังค์ ตั้งแต่สังฆาติเสถสถึงเสขยวัตรและในภิกขุณีภังค์, ภาค 3 พรรณนาความในมหาวรรคจุลวรรค และปวิวรร. ภาค 1-2 องค์การศึกษาคณะสงฆ์ไทย ได้ประกาศใช้เป็นหลักสูตรประโยค ป.ธ. 7 วิชาแปลมคธเป็นไทย และใช้เป็นหลักสูตรประโยค ป.ธ. 8 วิชาแปลไทยเป็นมคธ, ภาค 3 ใช้เป็นหลักสูตรประโยค ป.ธ. 6 วิชาแปลมคธเป็นไทย ในสมัยปัจจุบันนี้ กัอรรถกถาทั้งหลายซึ่งแก้ความพระบาลีนั้น พระอาจารย์ผู้รจนามีความมุ่งหมายเพียงเพื่อจะเปิดเผยเนื้อความที่ยังลึกลับโดยอรรถหรือโดยพยัญชนะให้ปรากฏชัดเท่านั้น หาได้มุ่งหมายจะอธิบายบทพระบาลีทุกข้อไม่ เพราะฉะนั้น ลักษณะของอรรถกถา จึงมีวิธีการเป็น 2 คืออธิบายบทพยัญชนะอย่างหนึ่ง อธิบายความหมายอย่างหนึ่งและทั้ง 2 วิธีนี้ ก็หาได้จัดสรรให้เป็นหมวดเป็นหมู่ไม่ ท่านทำละกันไปตามลำดับแห่งบทพระบาลีที่มาถึงเข้า ที่อธิบายไว้เป็นเรื่องสั้น ๆ ก็มีเป็นเรื่องยาว ๆ ก็มี ล้วนเป็นเรื่องที่เกื้อกูลแก่ความรู้ความเข้าใจของผู้ใคร่ศึกษาทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่ในเรื่องพระศาสนาเท่านั้น ยังเป็นเครื่องส่องให้เห็นความเป็นไปของคนในสมัยสองพันกว่าปีล่วงมาแล้วอีกด้วยว่า มีความประพฤติอย่างไร มีความนิยมอย่างไร มีจารีตประเพณีอย่างไร เรื่องเหล่านี้ เป็นเครื่องเทียบความเจริญความเสื่อมของหมู่ประชาชน ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับพระศาสนา เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันให้ต่อกัน เพราะฉะนั้น ปกรณ์อรรถกถานี้ จึงจัดว่า เป็นเรื่องน่าอ่าน น่าสนใจ น่าทำเข้าใจอย่างยิ่ง เป็นอุปกรณ์การศึกษาแผนกบาลีของพระภิกษุและ ของนักศึกษาบาลีศึกษา และเป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป.

สรุป คัมภีร์สมันตปาสาทิกาเป็นคัมภีร์อรรถกถาที่มีความสำคัญในพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งแต่งขึ้นโดยพระพุทธโฆษาจารย์ในศรีลังกา คัมภีร์นี้ได้รวบรวมเนื้อหาจากพระวินัยปิฎกและอธิบายหลักการทางพระวินัยในเชิงลึกเพื่อเป็นคู่มือสำหรับพระสงฆ์และผู้สนใจในการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา

ความสำคัญของคัมภีร์นี้ไม่ได้จำกัดเพียงการอธิบายหลักการทางปฏิบัติพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการพัฒนาของกฎหมายทางศาสนาและปรัชญาพุทธศาสนาในสังคมด้วย.

3.2 บ่อเกิดและที่มาของทุติยปาราชิก

คำว่า ปาราชิก คือประเพณีของโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบทประเภทครุกาบัติ (อาบัติหนัก) ที่เรียกว่า อาบัติปาราชิก พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดปาราชิกสิกขาบท 4 ประการนี้เพียงข้อใดข้อหนึ่งจะขาดจากความเป็นภิกษุทันที เรียกว่า เป็นปาราชิก แปลว่า ผู้พ่ายแพ้ หมายความว่าผู้ที่ต้องอาบัติปาราชิกนั้นแล้วเป็นผู้พ่ายแพ้ในตัวเองที่ไม่สามารถปฏิบัติในพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้ให้ได้ ดังนั้นบุคคลผู้ต้องอาบัติปาราชิกต้องสละสมณเพศ และไม่ได้รับอนุญาตให้บวชเป็นพระภิกษุอีก ปาราชิกศัพท์นั้น หมายถึงตัวสิกขาบท หมายถึง ตัวอาบัติ หมายถึง บุคคล ในที่นี้หมายถึงบุคคล อาบัติปาราชิกมี 4 สิกขาบท ได้แก่

ปฐมปาราชิกสิกขาบท ว่าด้วยการเสกเมถุน พระภิกษุใดเสกเมถุนธรรม โดยที่สุดแม้กับสัตว์เดรัจฉาน พระภิกษุนั้นต้องอาบัติปาราชิก หาสังวาสมิได้ (วิ.มहा.1/22/373)

ทุติยปาราชิกสิกขาบท ว่าด้วยการการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ก็พระภิกษุใด ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก มีมูลค่าเท่ากับอัตราโทษที่พระราชาทิ้งหลายจับโจรได้ แล้วประหารบ้าง จองจำบ้าง เนรเทศบ้าง บริภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย ดังนี้ เพราะถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ เช่นใด พระภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้เช่นนั้น แม้พระภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้”(วิ.มहा.2/84/11)

ตติยปาราชิกสิกขาบท ว่าด้วยการพรากกายมนุษย์จากชีวิต (ฆ่าคน) ก็ พระภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์ จากชีวิต หรือแสวงหาศีลตราอันจะพรากกายมนุษย์นั้น แม้พระภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ (วิ.มहा.2/179/245)

จตุตถปาราชิกสิกขาบท ว่าด้วยการกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม ก็ พระภิกษุใด ไม่รู้อย่าง กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมอันเป็นญาณทัสสนะที่ประเสริฐ อันสามารถให้น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้ อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยต่อจากนั้นอันผู้ใดผู้หนึ่งโจทก์ตาม ไม่โจทก์ตาม เธอผู้ต้องอาบัติแล้วหวังความบริสุทธิ์ ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้น ได้กล่าวว่ารู้ ข้าพเจ้าไม่เห็นอย่างนั้น ได้กล่าวว่าเห็น ข้าพเจ้า กล่าวคำไร้ประโยชน์ เป็นคำเท็จ แม้พระภิกษุนี้เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ (วิ.มहा.2/231/435)

พระพุทธองค์ทรงอุปมาเหล่าพระภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกไว้ดังนี้ว่า ผู้ละเมิดปฐมปาราชิกแล้ว เปรียบเหมือน คนถูกตัดศีรษะ แม้จะนำศีรษะมาต่อเข้ากับร่างก็ไม่อาจมีชีวิตได้ ผู้ละเมิดทุติยปาราชิกแล้ว เปรียบเหมือนใบไม้แก่เหลืองหลุดจากขั้ว ไม่อาจเข้ากันกับต้นเดิมได้อีก ผู้ละเมิดจตุตถปาราชิกแล้ว เปรียบเหมือนต้นตาลยอดด้วน ไม่อาจงอกขึ้นมาใหม่ได้อีกต่อไป คำว่า ปาราชิก แปลว่า เป็นผู้พ่ายแพ้ ถึงความพ่ายแพ้ คือ เป็นผู้เคลื่อนพลัดตก เป็นผู้เหินห่างจากพระสัทธรรม คือปรีชา

ปฏิบัติ ปฏิเวธ ปาราชิกศัพท์นั้น หมายถึงตัวสิกขาบท หมายถึงตัวอาบัติ หมายถึงบุคคล ในที่นี้ หมายถึงบุคคล

สรุป ทุติยปาราชิกสิกขาบท ว่าด้วยการการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทนี้ว่า พระภิกษุใด ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก มีมูลค่าเท่ากับอัตราทศที่พระราชาท้งหลายจับโจรได้แล้วประหารบ้าง จองจำบ้าง เนรเทศบ้าง บริภาษว่าเจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมย ดังนี้ เพราะถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ เช่นใด พระภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้เช่นนั้น แม้พระภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสงวาสมิได้

3.2.1 ทุติยปาราชิกว่าด้วยการลักทรัพย์

การบัญญัติทุติยปาราชิกมีที่มาจากเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบทข้อที่ 2 หรือทุติยปาราชิกนั้น เรียกได้ว่า เป็นสิกขาบทที่มีความสำคัญยิ่งในพระวินัย เนื่องจากเป็นอาบัติร้ายแรงทำให้พระภิกษุขาดจากความเป็นภิกษุทันที มีรายละเอียดดังนี้ .

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทนี้โดยพระบาลีว่า โย ปน ภิกขุ คามา วา อรณญฺหา อทินฺนํ เถยยสงฆาตํ อาทีเญยฺยํ ยถารูปํ อทินฺนาทาเน ราชานํ โจรํ คเหตฺวา หนฺนํ ยํ วา พนฺธเญยฺยํ วา ปพฺพาเซญฺยํ วา โจโรสฺสึ พาลอสฺสึ มุฬฺหอสฺสึ เถโนสฺสึ ตถารูปํ ภิกขุ อทินฺนํ อาทียมาโน อยมปิ ปาราชิกโหติ อสฺวาโส .แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า อนึ่ง พระภิกษุใดถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดี พระราชาทั้งหลายจับโจรได้แล้ว ประหารเสียบ้าง จองจำไว้บ้าง เนรเทศเสียบ้าง ด้วยบริภาษว่า เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นขโมยในเพราะถือเอาทรัพย์อันเจ้าของมิได้ให้เห็นปานใด พระภิกษุถือเอาทรัพย์อันเจ้าของมิได้ให้เห็นปานนั้น แม้พระภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสงวาสมิได้ (วิ.มหา.2/84/11)

3.2.2 นิยามความหมายของศัพท์ในสิกขาบทนี้ว่า

คำว่า บ้าน หมายถึง ภูมิประเทศที่เป็นหมู่บ้าน มีบ้านเรือนอยู่อาศัยกันหลังเดียวก็ตาม หลายหลังก็ตาม มีคนอยู่ก็ตาม ไม่มีคนอยู่ก็ตาม มีรั้วล้อมหรือไม่มีรั้วล้อมก็ตาม โดยที่สุดแม้หมู่เกวียนที่พักอยู่เกิน 4 เดือน จัดว่า เป็นบ้านในที่นี้ได้ทั้งสิ้น

คำว่า อุปจารบ้าน หมายถึง ระยะเวลาห่างจากบ้านที่ชายผู้มีกำลังปานกลางยืนอยู่ที่เสาเชือกที่ล้อมรั้วไว้ของบ้านกว้างก่อนดินไปตก หรือระยะห่างจากเรือนของหมู่บ้านที่มีรั้วล้อมรั้วไว้กว้างก่อนดินไปตก

คำว่า ป่า หมายถึง สถานที่ที่เว้นหมู่บ้านและอุปจารหมู่บ้านไปแล้วนอกนั้นจัดเป็นป่าทั้งสิ้น

คำว่า ทรัพย์อันเจ้าของมิได้ให้ หมายถึงทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ไม่ได้เสียสละ ไม่ได้ละวาง ยังรักษา ยังปกครองอยู่ยังถือเป็นกรรมสิทธิ์อยู่ว่าเป็นของเรา ยังมีผู้อื่นหวงแหน

คำว่า ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย หมายถึงมีจิตคิดขโมย มีจิตคิดลัก(วิ.มหา.2/85/12)

คำว่า ถือเอา หมายถึงยึดเอา เอาไป ลัก เคลื่อนไหวอิริยาบถ ให้เคลื่อนจากที่ ไม่ล่วงเลยเขตหมาย

คำว่า เห็นปานใด หมายถึงทรัพย์มีราคาบาทหนึ่งก็ดีควรค่าบาทหนึ่งก็ดีเกินกว่าบาทหนึ่งก็ดี

คำว่า โจร หมายถึงผู้ที่ถือเอาสิ่งของอันเขามีได้ให้ได้ราคา 5 มาสก หรือบาทหนึ่งก็ดีเกินกว่า 5 มาสกก็ดีด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย

คำว่า เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้มีข้อความดังกล่าวแล้วในปาราชิกสิกขาบทที่ 1 (วิ.มหา.2/86/13)

สรุป คำนิยาม บ้าน, อุปัชฌาย์, ป่า, ทรัพย์อันเจ้าของมิได้ให้, ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย, ถือเอา, เห็นปานใด, โจร, เป็นปาราชิก, เมื่ออธิบายดังกล่าวแล้ว.

3.2.3 ประเด็นสำคัญในสิกขาบทนี้

ในสิกขาบทนี้มีประเด็นสำคัญอยู่ที่ทรัพย์ ราคาของทรัพย์ อาการที่ขโมย จิตของเจ้าของทรัพย์

ทรัพย์ ในสิกขาบทนี้ใช้หมายถึงทรัพย์สมบัติอันมีค่าทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์ที่เป็นป่าไม้เป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ จัดว่าเป็นทรัพย์ทั้งสิ้น” (วิ.มหา.2/91,92,93,94,95,/15,16,17) รวมความแล้วทรัพย์ที่เกี่ยวกับสิกขาบทนี้มี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สंहาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์อันเคลื่อนที่ได้ ทั้งที่เป็นสวัญญาณกทรัพย์คือทรัพย์ที่มีชีวิตเช่น ช้าง วัว ควาย เป็ด ไก่ สุนัข และที่เป็นอวิญญานกทรัพย์คือทรัพย์ที่ไม่มีชีวิต เช่น เงิน ทอง เครื่องประดับ เสื้อผ้า และอสังหาริมทรัพย์ คือ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้อันอยู่กับที่ ได้แก่ ที่ดิน โดยอ้อมหมายรวมถึงทรัพย์สินที่ติดอยู่กับที่ดินนั้น เช่น อาคารบ้านเรือนต้นไม้เข้าด้วย

ราคาของทรัพย์ ท่านกำหนดราคาของทรัพย์ไว้ว่า ตั้งแต่ 5 มาสกขึ้นไปจึงเป็นปาราชิก 5 มาสกนั้นมีราคาเท่ากับ 1 บาท สมัยก่อนถือว่าเป็นอัตราค่อนข้างสูง แต่ปัจจุบันถือว่าเล็กน้อย แต่ก็มิได้ปรับให้สูงขึ้นตามอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน ยังคงใช้อัตราเดิมคือ 5 มาสกเท่ากับ 1 บาทเหมือนเดิม ในกรณีที่เป็นของเก่าที่เขาใช้แล้ว ราคาย่อมตกไป ถ้าราคาตกไปต่ำกว่า 5 มาสก ก็ไม่เป็นปาราชิก และในกรณีของเล็กน้อยต่างชนิดกัน เช่น เปลือก น้ำตาล ข้าวสาร พระภิกษุไปขโมยมาอย่างละหน่อย แต่ละอย่างราคาไม่ถึง 5 มาสก ถ้าไปทำโจรกรรมมาในคราวเดียว ให้เอาราคามารวมกันได้ถ้ารวมกันแล้วเกิน 5 มาสก ก็เป็นปาราชิก (วิ.มหา. 2/176/113)

อาการที่ขโมย นั้นมีรายละเอียดมาก โดยเฉพาะอาการที่เรียกว่าขโมย ท่านแสดงรายละเอียด (วิ.มหา.2/175/105) คือ

- ลัก ได้แก่การมิได้ยจิตคิดเอาไป ยกหรือย้ายทำให้เคลื่อนจากฐาน พอทรัพย์พ้นจากที่ตั้ง เป็นปาราชิก

- ชิง หรือ วิ่งราว ได้แก่ การชิงเอาทรัพย์ที่เขาถือ พกพา หรือ ประดับติดตัวอยู่ พอทรัพย์พ้นจากอวัยวะอันเป็นฐาน เช่น จากมือ จากคอจากกระเป่า เป็นปาราชิก

- ลักต้อน ได้แก่การจับต้อนไป ลากจูงไป อุ้มไป ซึ่งบุคคลที่ผู้ที่ใช้เป็นพาหนะ หรือสัตว์เลี้ยงประดับ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เป็ด ไก่ แมว ปลา ถ้าเป็นสัตว์สองเท้า เมื่อเท้าทั้งสองพ้นจากฐาน เป็นปาราชิก ถ้าเป็นสัตว์สี่เท้า เมื่อเท้าที่สี่พ้นจากฐาน เป็นปาราชิก

- แหย่ ได้แก่การมีใฝ่จิตแย่งเอาของซึ่งคนถือทำตกหล่นไว้พอหยิบของนั้นขึ้นจากที่เป็นปาราชิก

- ลักสับ ได้แก่ การมีใฝ่จิตสับสลาก โดยหมายจะเอาลาภของผู้อื่นที่ดีกว่า มีราคาดีกว่า หรือสับของ โดยเอาของราคาน้อยสับกับของราคามาก เพื่อประโยชน์ส่วนตัว เป็นปาราชิก

- ตู เช่น การกล่าวตูเพื่อจะเอาที่ดินของผู้อื่น เจ้าของที่ดินไม่ฉลาดนัก ถ้อยคำไม่ขึ้นจึงทอดกรรมสิทธิ์ของตนไป เป็นปาราชิกเมื่อเขาทอดกรรมสิทธิ์ ถ้าเจ้าของยังไม่ทอดกรรมสิทธิ์มีการฟ้องร้องเป็นความกันในศาลเมื่อคดีความยังไม่เสร็จสิ้น ยังไม่เป็นปาราชิกก่อน เมื่อคดีถึงที่สุดในระดับศาลชั้นใดชั้นหนึ่ง เจ้าของที่ดินแพ้ พระภิกษุเป็นปาราชิก แม้ในกรณีที่พระภิกษุฟ้องร้องเองเพื่อเอาที่ดินของคนอื่น เมื่อตนชนะคดีเป็นปาราชิกเหมือนกัน พระภิกษุมีเจตนาเอาที่ดินของคนอื่น จึงปักเขตรุกเข้าไปในที่ดินของเขาเป็นปาราชิกในขณะทำเสร็จถ้ารู้ก่อนทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์โดยอ้อมออกจากที่ เช่น ฟัน ถอน หรือรื้ออาคารบ้านเรือน กำหนดว่าเป็นปาราชิกเมื่อทำให้ทรัพย์สินนั้นเคลื่อนจากที่สำเร็จ

- ฉ้อ ได้แก่การที่รับของฝากไว้แต่มีใฝ่จิตคิดยึดไว้เมื่อเจ้าของมาทวงคืน กลับปฏิเสธว่าไม่ได้รับไว้หรือบอกว่าได้ให้คืนไปแล้ว เมื่อเจ้าของขาดกรรมสิทธิ์เป็นปาราชิก

- ยักยอก ได้แก่การที่ทำหน้าที่เป็นภณฑาคาริกคอยรักษาลังพัสดุแต่มีใฝ่จิตนำสิ่งของที่ต้องการออกไปจากเขตที่ตนรักษา นำออกไปพ้นเขตแล้ว เป็นปาราชิก

- ตระบัด ได้แก่การที่นำของที่ต้องเสียภาษีมา เมื่อผ่านด่านเก็บภาษีของนั้นเสียหรือของมีมาก นำออกมาเปิดเผยเสียภาษีบางส่วน ซ่อนไว้เสียบางส่วน เมื่อนำของนั้นพ้นด่านภาษีไปเป็นปาราชิก

ข้อนี้มีข้อยกเว้น คือ ถ้าได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่เก็บภาษีหรือมีคนซ่อนของเสียภาษีไว้ในยามหรือในกระเปาะของภิกษุ โดยที่ตนไม่รู้เรื่องนี้ท่านว่าไม่ต้องอาบัติ(วิมหา.2/175/188)

- ปล้น ได้แก่การที่ชวนกันทำโจรกรรม จะลงมือเองก็ตาม มิได้ลงมือก็ตาม เป็นปาราชิกทุกรูป

- กดขี่ หรือ กรรโชก ได้แก่ การใช้อำนาจข่มเหงเอาทรัพย์สินของผู้อื่น หรือขู่ว่าจะทำร้าย ทำให้เจ้าของทรัพย์สินกลัว จำต้องให้เป็นปาราชิกเมื่อได้ของมา

- ลักซ่อน ได้แก่ การที่เห็นคนทำของตก มีใฝ่จิตเอาดินกลบเสีย ไขไปไม้เป็นต้นปิดบังไว้เสีย หรือเขาผลอวางของไว้ในที่แห่งหนึ่ง นำไปซ่อนเสียในที่อีกแห่งหนึ่ง โดยเจตนาจะกลับมาเอาในภายหลัง เป็นปาราชิกเมื่อทำเสร็จ

เจตนารมณ์ของสิกขาบทข้อนี้

สิกขาบทนี้ทรงบัญญัติขึ้น เพื่อให้พระภิกษุปล่อยวางได้ไม่โลภอยากได้จนเกินเหตุ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้แบบประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย มีใช้อยู่แบบไม่พอเพียงจนถึงกับไปลักไปขโมยสิ่งของของคนอื่นที่เขาไม่อนุญาตให้อันเป็นการกระทำที่ผิด เป็นการทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น อนึ่ง ทรงบัญญัติสิกขาบทนี้ไว้เพื่อให้พระภิกษุเคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น ป้องกันมิให้ประพฤติกง่าย เห็นแก่ได้เห็นแก่ตัว ไม่คำนึงถึงความทุกข์ของผู้อื่น โดยทำลายความดีงามและศักดิ์ศรีของตัวเอง ด้วยการไปถือสิ่งของของผู้อื่นมา หรือเห็นแก่ปากแหว่งท้องไปเด็ดหรือลักผลไม้ในสวนของชาวบ้าน มาขบฉันโดยอิสระ โดยเจ้าของไม่รู้หรือไม่อนุญาต เพราะการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นมาด้วยอาการแห่งขโมยนั้นเป็นการละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เป็นการหาเลี้ยงชีพในทางที่ผิดการเห็นแก่ตัว ไม่มองถึงความทุกข์ของผู้อื่นเป็นการทำลายความดีของตนเอง

การต้องอาบัติเพราะสังฆสิกขาบทนี้เป็น สามัตติกะ คือต้องปาราชิกเพราะสัง กล่าวคือ เมื่อพระภิกษุมีเจตนาคิดเอาทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่กล้าลงมือเอง แต่สั่งให้คนอื่นทำโจรกรรมทรัพย์สินนั้น จะสั่งต่อเดียวสั่งเจาะจงทรัพย์สินด้วยการบอกไปเช่น ชี้นิ้ว พักหน้า สั่งกำหนดเวลา สั่งหลายต่อ หรือสั่งด้วยการใช้สำนวน แต่ผู้ฟังเข้าใจความต้องการ อาการเหล่านี้ จัดเป็นการสั่งทั้งสิ้น การสั่งเช่นนี้เป็นเหตุให้เป็นปาราชิกก็มี ไม่เป็นก็มี (วิ.มหา.2/176/201) ดังนี้

- พระภิกษุสั่งให้ไปทำโจรกรรม ผู้รับสั่งไปทำตามนั้น ได้ของมา จะเป็นวันเวลาใดก็ตาม ผู้สั่งเป็นปาราชิก ถ้าสั่งแล้ว ได้สติขึ้นมาจึงห้ามเสียก่อน ก่อนที่ผู้รับสั่งจะไปทำโจรกรรม แต่ผู้รับสั่งไปทำโจรกรรมโดยพลการ แบบนี้ผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ

- พระภิกษุสั่งเจาะจงทรัพย์สิน เช่น สั่งให้ไปลักจีวร ผู้รับสั่งไปลักจีวรมาได้ตามสั่ง เป็นปาราชิก แต่ถ้าผู้รับสั่งไปลักบาตรมา พระภิกษุผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ

- พระภิกษุสั่งด้วยทำนิมิตหรือบอกไปเช่น พักหน้าหรือขยิบตาบอกไปให้หยิบทรัพย์สินออกมา เมื่อผู้รับสั่งเข้าใจความหมาย ไปหยิบทรัพย์สินนั้นออกมาได้สำเร็จ พระภิกษุผู้สั่ง เป็นปาราชิก

- พระภิกษุสั่งกำหนดเวลา เช่น สั่งให้ไปขโมยของเวลากลางคืน ถ้าผู้รับสั่งไปขโมยของมาได้ในเวลานั้น พระภิกษุผู้สั่ง เป็นปาราชิก แต่ถ้าไปขโมยของมาได้ในเวลาเช้าหรือในเวลาเย็น ถือว่าผิดเวลา ผู้สั่งไม่ต้องอาบัติ

- สั่งหลายต่อ เช่น สั่งให้พระภิกษุแดงไปบอกพระภิกษุดำให้ไปทำโจรกรรม เมื่อพระภิกษุทำโจรกรรมสำเร็จเป็นปาราชิกทั้งสามรูป แต่ถ้าเกิดลักลั่นเช่น สั่งให้พระภิกษุแดงไปบอกพระภิกษุดำให้ไปทำโจรกรรม แต่พระภิกษุแดงกลับไปบอกให้พระภิกษุขาวไปทำโจรกรรม อย่างนี้ถือว่า ผิดตัว เมื่อพระภิกษุขาวไปทำโจรกรรมสำเร็จ พระภิกษุผู้สั่งไม่เป็นอาบัติ แต่พระภิกษุแดงกับพระภิกษุขาวเป็นปาราชิก

- พระภิกษุสั่งด้วยใช้สำนวน เป็นการพูดไม่ตายตัว แต่ก็ชัดเจนพอที่ผู้ฟังเข้าใจความประสงค์ได้ผู้ฟังจึงไปทำโจรกรรมมาได้ตามประสงค์อย่างนี้ ผู้สั่งเป็นปาราชิก

สรุป ประเด็นสำคัญมี ทรัพย์ ราคาของทรัพย์ อาการที่ขโมย จิตของเจ้าของทรัพย์และเจตนารมณ์ของ สิกขาบทข้อนี้ เป็นสิกขาบทที่พระองค์ทรงบัญญัติขึ้น เพื่อให้พระภิกษุปล่อยวางได้ไม่โลภอยากได้จน เกินเหตุ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้แบบประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย มีใช้อยู่แบบไม่พอเพียงจนถึงกับไปลักไปขโมย สิ่งของของคนอื่นที่เขาไม่อนุญาตให้อันเป็นการกระทำที่ผิด เป็นการทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

3.2.4 องค์แห่งอาบัติ

ในพระวินัยปิฎกว่าด้วยสิกขาบทนี้ท่านแสดง องค์แห่งอาบัติ คือ ข้อกำหนดที่จะเป็น ความผิดและมีโทษเป็นอาบัติเข้าไว้ถือว่า เป็นแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้เกิดการละเมิด และเป็นแนว การวินิจฉัยตัดสินเมื่อมีพระภิกษุล่วงละเมิดเกิดขึ้น องค์แห่งอาบัติ (วิ.มหา.2/177/206) ดังนี้ พระภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ ต้องอาบัติปาราชิกด้วยอาการ 5 อย่าง คือ

- ทรัพย์มีผู้อื่นครอบครอง
- มีความสำคัญว่าเป็นทรัพย์ที่มีผู้อื่นครอบครอง
- ทรัพย์มีค่ามาก ได้ราคา 5 มาสกหรือเกินกว่า 5 มาสก
- โถยจิต (คิดจะลัก) ปรากฏขึ้น
- พระภิกษุจับต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย

ทำให้เคลื่อนจากที่ตั้ง ต้องอาบัติปาราชิก อนึ่ง ท่านแสดงองค์แห่งอาบัติในสิกขาบทนี้ ไว้อีกนัยหนึ่งว่า พระภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ ต้องอาบัติปาราชิกด้วยอาการ 6 อย่าง (วิ.มหา.2/123/30) คือ

- ไม่มีความสำคัญว่าเป็นของของตน
- ไม่ได้ถือเอาด้วยวิสาสะ (ความคุ้นเคย สนิทสนม)
- ไม่ได้ถือเอาเป็นของขอยืม
- ทรัพย์มีค่ามาก ได้ราคา 5 มาสกหรือเกินกว่า 5 มาสก
- มีโถยจิตปรากฏขึ้น
- พระภิกษุจับต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย

ทำให้เคลื่อนจากที่ตั้ง ต้องอาบัติปาราชิกและในพระวินัยปิฎกนั้นท่านได้แสดงองค์ แห่งอาบัติที่ลดหย่อนลงมาเป็นถุลลัจจัย เป็นทุกกฏไว้อีกหลายหมวด ซึ่งทำให้เกิดความชัดเจนและ เป็นแนวทางสำหรับวินิจฉัยเพื่อปรับโทษหรือเพื่อรู้ความผิดของตัวเมื่อล่วงละเมิดได้ง่ายขึ้น

สรุป องค์ของอาบัติปาราชิกด้วยอาการ 5 อย่าง คือ ทรัพย์มีผู้อื่นครอบครอง, มีความสำคัญ ว่าเป็นทรัพย์ที่มีผู้อื่นครอบครอง, ทรัพย์มีค่ามาก ได้ราคา 5 มาสกหรือเกินกว่า 5 มาสก, โถยจิต (คิด จะลัก) ปรากฏขึ้น, พระภิกษุจับต้อง ต้องอาบัติทุกกฏ ทำให้ไหว ต้องอาบัติถุลลัจจัย ทำให้เคลื่อน จากที่ตั้ง ต้องอาบัติปาราชิก

3.2.5 อนาปัตติวาร

ในสิกขาบทนี้ท่านแสดงพระภิกษุผู้ได้รับยกเว้น ไม่ต้องอาบัติ (วิ.มหา.2/177/206) คือ

- พระภิกษุผู้มีความสำคัญว่า เป็นของของตน คือไปหยิบของผู้อื่นมาด้วยเข้าใจผิดว่าเป็นของตน เพราะมีลักษณะใกล้เคียงหรือเหมือนกับของตน
- พระภิกษุผู้ถือเอาด้วยวิสาสะ คือไปหยิบใช้หรือหยิบฉวยด้วยความคุ้นเคย ด้วยความสนิทสนม ด้วยคิดว่า เป็นกันเอง เจ้าของรู้จักคงไม่ว่าอะไร
- พระภิกษุผู้ถือเอาเป็นของขอยืม คือนำของของผู้อื่นมาใช้โดยคิดว่าขอยืมมาใช้โดยไม่บอกเจ้าของ หรือเจ้าของไม่อยู่ เช่น มีด จอบ เสียมกระป๋องน้ำ
- พระภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์สินอันปรตครอบครองคือนำสิ่งของที่ถูกลักขโมยตามป่าช้า ข้างถนน เป็นต้นมาใช้
- พระภิกษุผู้ถือเอาทรัพย์สินอันสัตว์ดิรัจฉานคุ้มครองคือนำเศษเนื้อหรือกระดูกสัตว์ที่เสียเป็นต้นฆ่าแล้วกินเหลือบางส่วนมาเป็นอาหาร
- พระภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุลคือคิดว่าเป็นของที่เขาทิ้งแล้ว ไม่มีเจ้าของ เช่น ผ้าตามกองขยะ ตามชายหาด นำมาทำเป็นจีวรห่ม
- พระภิกษุผู้วิกลจริต คือพระภิกษุบ้า ขาดสติสัมปชัญญะ
- พระภิกษุผู้เป็นต้นบัญญัติหรือผู้เป็นอาทิกัมมิกะ ได้แก่ พระธนิยะ บุตรของช่างปั้นหม้อ

อรรถาธิบายเพิ่มเติมในอนาปัตติวารทุติยปาราชิก

พระภิกษุที่ไม่ต้องอาบัติทุติยปาราชิกประกอบด้วยองค์ 8 คือ

1. พระภิกษุมีความสำคัญว่าเป็นของตน คือ ผู้มีความสำคัญอย่างนี้ว่า ภัณฑะนี้เป็นของเรา เมื่อถือเอาภัณฑะของผู้อื่น ก็ไม่เป็นอาบัติ เพราะการถือเอา ควรให้ทรัพย์สินที่ตนถือเอาแล้วนั้นคืน ถ้าถูกพวกเจ้าของเดิมทวงว่า จงให้. พระภิกษุไม่ยอมคืนให้ ย่อมต้องอาบัติปาราชิก เพราะเจ้าของทรัพย์สินทอดธุระ
2. พระภิกษุถือเอาด้วยวิสาสะ คือ ควรรู้ลักษณะแห่งการถือเอาด้วยความวิสาสะ โดยสูตรนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้พระภิกษุ ผู้ประกอบด้วยองค์ 5 ถือวิสาสะได้ คือ เคยเห็นกันมา 1 เคยคบกันมา 1 เคยพูดกันไว้ 1 ยังมีชีวิตอยู่ 1 เมื่อถือเอาแล้ว ก็พอใจ 1 (วิ. มหา. 2/175/218)
 - เคยเห็นกันมา คือ เป็นเพื่อนกันตั้งแต่เกิด เห็นกันมาตลอด
 - เคยคบกันมา คือ เป็นเพื่อนสนิทกัน
 - เคยพูดกันไว้ คือ เพื่อนพระภิกษุพูดไว้ว่า ท่านต้องการสิ่งใด ซึ่งเป็นของผม ท่านพึงถือเอาสิ่งนั้น ไม่ต้องขออนุญาต ถือเอาตามสบายเถิด
 - ยังมีชีวิตอยู่ คือ แม้นอนแล้วด้วยการนอนที่ไม่ลุกขึ้นอีก ตราบเท่าที่ยังไม่ถึงความขาดเต็ดแห่ง ชีวิตินทรีย์

- เมื่อถือเอาแล้ว ก็พอใจ คือ เมื่อเราถือเอาแล้วเขาก็พอใจ. พระภิกษุเมื่อรู้ว่า เมื่อเราถือเอาแล้ว เขาก็พอใจ จึงถือเอาของมีอยู่ของบุคคลเห็นปานนี้ ย่อมสมควร แต่การถือเอาด้วย

วิสาสะ ย่อมขึ้นด้วยองค์ 3 คือ

1. เคยเห็นกันมา ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อถือเอาแล้วก็พอใจ
2. เคยคบกันมา ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อถือเอาแล้ว ก็พอใจ
3. เคยบอกกันไว้ ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อถือเอาแล้ว ก็พอใจ

ส่วนเพื่อนคนใด ยังมีชีวิตอยู่ แต่เมื่อเพื่อนถือเอาแล้ว เขาไม่พอใจ, สิ่งของของเพื่อนคนนั้น แม้ภิกษุถือเอาแล้วด้วยการถือวิสาสะ ก็ควรคืนให้และเมื่อจะคืนให้ ทรัพย์ของผู้ตาย ควรคืนให้แก่พวก ศฤงคารหรือบรรพชิต ผู้เป็นใหญ่ในทรัพย์ของภิกษุนั้นก่อน ทรัพย์ของเพื่อนผู้ไม่พอใจ ก็ควรคืนให้แก่ เขานั้นเทียว ส่วนพระภิกษุใด อนุโมทนา แต่แรก ด้วยการเปล่งวาจาว่า ท่านเมื่อถือเอาของของผมนั้นชื่อว่าทำชอบแล้ว หรือด้วยเพียงจิตตูปบาทเท่านั้น ภายหลังโกรธด้วยเหตุบางอย่าง, พระภิกษุนั้นย่อม ไม่ได้เพื่อจะให้นำมาคืน แม้พระภิกษุรูปใด ไม่ประสงค์จะให้ แต่รับคำไว้ด้วยจิต ไม่พูดอะไร ๆ แม้ พระภิกษุรูปนั้น ก็ย่อมไม่ได้เพื่อจะให้นำมาคืน. ส่วนพระภิกษุใด เมื่อเพื่อนพระภิกษุพูดว่า สิ่งของของท่าน ผมถือเอาแล้ว หรือผมใช้สอยแล้วจึงพูดว่า สิ่งของนั้น ท่านถือเอาหรือใช้สอยแล้วก็ตามเถิด, แต่ว่าสิ่งของนั้น ผมเก็บไว้ด้วยกรณีบางอย่างนั้นเทียว ท่านควรทำสิ่งของนั้นให้เป็นปกติอย่างเดิม ดังนี้ พระภิกษุนั้น ย่อมได้เพื่อให้นำมาคืน

4. ทรัพย์อันปรตหวงแหน สัตว์ที่เกิดในปรตวิสัยก็ดี ที่ทำกาละแล้ว เกิดเป็นปรตในอัทธานันท์ก็ดี เทวดาทั้งหลายมีเทวดาชั้นจาตุมหาราชเป็นต้นก็ดี, ทั้งหมดถึงความนับว่า ปรต ทั้งนั้น ไม่เป็นอาบัติ ในเพราะของหวงแหนของปรตเหล่านั้น แม้ท้าวสักกเทวราชประทับนั่งออกเรือนขายของ, และพระภิกษุผู้ถือเอาผ้าสาฎกมีราคาตั้งแสน เพื่อทำจีวรของตน, การถือเอาของพระภิกษุนั้น ย่อมควร ในผ้าสาฎกที่พวกคนทำพิธีกรรมอุทิศพวกเทวดา คล่องไว้ที่ต้นไม้เป็นต้น ไม่มีค่าที่จะพึงพูดถึงเลย

5. ทรัพย์อันสัตว์ดิรัจฉานหวงแหน คือ สัตว์ดิรัจฉาน, จะเป็นพญานาค หรือสุบรรณมานพ มาจำแลงกายเป็นมนุษย์ ออกเรือนขายของ และมีภิกษุบางรูปไปถือเอาสิ่งของของพญานาคหรือของสุบรรณมานพนั้น จากร้านขายของนั้นไป การถือเอาของพระภิกษุนั้น ย่อมควรราชสีห์ หรือเสือโคร่งฆ่าสัตว์มีเนื้อและกระบือเป็นต้น ยังไม่เคี้ยวกิน ถูกความหิวเบียดเบียน พระภิกษุไม่พึงห้ามในตอนต้น เพราะว่ามันจะทำความฉิบหายให้ได้ แต่เมื่อมันเคี้ยวกินไปได้สักหน่อยแล้ว พระภิกษุก็สามารถห้ามแล้วถือเอาอีกครั้ง

6. พระภิกษุมีความสำคัญว่าเป็นของบังสกุล คือ พระภิกษุมีความสำคัญว่า สิ่งของนี้ ไม่มีเจ้าของเป็นของบังสกุล ไม่เป็นอาบัติเพราะการถือเอา. แต่ถ้าสิ่งของนั้น ยังมีเจ้าของใช้อยู่เมื่อเขาให้นำมาคืน พระภิกษุ ก็ควรคืนให้,

7. พระภิกษุวิกลจริตคือเป็นบ้า คือ ไม่เป็นอาบัติแม้แก่พระภิกษุนั้นบ้างซึ่งมีประการดังกล่าวแล้วในเบื้องต้น

8. พระภิกษุอาทิกัมมิกะคือพระภิกษุผู้ทำความผิดคนแรก ในสิกขาบทนี้คือท่านธนิยะ ไม่เป็นอาบัติแก่พระธนิยะผู้เป็นอาทิกัมมิกะ ผู้เป็นต้นบัญญัติในสิกขาบทนี้ สำหรับพระภิกษุผู้พาศักดิ์เป็นต้น ผู้ลักห่อผ้าของช่างย้อมเป็นต้นที่เหลือ ย่อมต้องอาบัติทั้งนั้น ฉะนั้นแล

วินิตวัตถุ เรื่องที่พระพุทธองค์ทรงวินิจฉัยแล้วในสิกขาบทนี้มีจำนวนมาก”(วิ.มหา. 2/179/210) เช่นพระภิกษุรูปหนึ่งเห็นผ้าที่ลานตากผ้ามีราคามากจึงเกิดโลภจิตขึ้น ทรงตัดสินใจว่า ไม่เป็นอาบัติเพราะเป็นแค่คิด ยังมีได้ลัก พระภิกษุรูปหนึ่งเห็นผ้าที่ลานตากผ้าสวยงามและมีราคา ไม่มีโลภจิตจับต้องผ้านั้น ทรงตัดสินใจว่า ไม่อาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏแก่พระภิกษุรูปหนึ่งเห็นผ้าที่ลานตากผ้ามีราคา มีโลภจิตทำผ้านั้นให้ไหวทรงตัดสินใจว่าไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย พระภิกษุรูปหนึ่งเห็นผ้าที่ลานตากผ้า มีโลภจิตทำผ้านั้นให้เคลื่อนจากที่ตั้ง ทรงตัดสินใจว่า เป็นปาราชิก พระภิกษุรูปหนึ่งเห็นทรัพย์ตอนกลางวัน ทำเครื่องหมายไว้ตอนกลางคืนไปหยิบทรัพย์อื่นมา ทรงตัดสินใจว่า เป็นปาราชิก พระภิกษุรูปหนึ่งนำทรัพย์ของผู้อื่นทูลศรัทธาไป มีโลภจิตจับต้องของนั้น ทรงตัดสินใจว่า ไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติทุกกฏ พระภิกษุรูปหนึ่งนำทรัพย์ของผู้อื่นไป มีโลภจิตวางของที่อยู่ในมือนั้นลงที่พื้น ทรงตัดสินใจว่า เป็นปาราชิก พระภิกษุรูปหนึ่งเก็บจีวรที่พระภิกษุอีกรูปหนึ่งผึ่งไว้กลางแจ้งด้วยหวังตัวว่า จีวรจะได้ไม่หาย เจ้าของมาถามว่าใครเอาจีวรของตนไป พระภิกษุผู้เก็บจีวรไว้ตอบว่า ตนเอาไปเอง เจ้าของบอกว่า ท่านมิใช่สมณะแล้วทรงตัดสินใจว่า ไม่เป็นอาบัติเพราะตอบตามคำถามนำ พระภิกษุรูปหนึ่งเห็นผ้าสาฎกถูกลมพัดปลิวไปจึงเก็บไว้ด้วย ตั้งใจว่าจักคืนให้เจ้าของ เจ้าของผ้าใจทว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ทรงตัดสินใจว่า ไม่ต้องอาบัติเพราะไม่มีโลภจิต

พระอานนท์ทรงนำในเรือนไฟเสร็จแล้วหยิบผ้านุ่งซึ่งเป็นของพระภิกษุอื่นมานุ่งโดยเข้าใจว่าเป็นของตน เมื่อเจ้าของถามว่า ทำไมจึงนำผ้าของตนมานุ่ง พระอานนท์ตอบว่า ตนเข้าใจผิด ทรงตัดสินใจว่า พระภิกษุผู้มีความเข้าใจว่า เป็นของตน ไม่ต้องอาบัติ พระภิกษุหลายรูปลงมาจากเขาคิชฌกูฏ พบเนื้ออันเป็นเดนราชสีห์จึงใช้ให้สุนัขปัสสัมบันตัมแกแล้วฉันทันกัน ทรงตัดสินใจว่า ไม่เป็นอาบัติ เพราะเนื้อเดนราชสีห์ พระภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อมีการแจกข้าวสุกของสงฆ์อยู่ เข้าไปบอกว่าขอให้ให้ส่วนเพื่อพระภิกษุรูปอื่นด้วย โดยที่ไม่ได้บอกว่า พระภิกษุรูปอื่นนั้นคือใคร มีตัวตนจริงหรือไม่ แล้วรับส่วนที่เขาให้นั้นไปซึ่งเป็นการกล่าวเท็จโดยไม่มีมูลทรงตัดสินใจว่า ไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติปาจิตติยะเพราะสัมปชานมุสาวาท (จงใจกล่าวเท็จทั้งรู้ตัวและรู้ความจริงอยู่) พระภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปยังร้านขายเนื้อ มีโลภจิตลักเนื้อไปเต็มบาตรทรงตัดสินใจว่า เป็นปาราชิก พระภิกษุรูปหนึ่งเห็นบริขารตอนกลางวัน จึงทำเครื่องหมายไว้ตั้งใจว่า จะมานำของไปตอนกลางคืน พอถึงกลางคืนได้มานำของไปโดยแน่ใจว่า เป็นของชิ้นนั้น แต่เป็นของคนละชิ้นกัน ทรงตัดสินใจว่า เป็นปาราชิก(เพราะเป็นการลักขโมยของโดยตรง จะเป็นชิ้นที่กำหนดไว้หรือชิ้นอื่นก็เป็นของที่เจ้าของมิได้ให้เหมือนกัน) พระภิกษุรูปหนึ่งเห็นถุงวางอยู่บนตั่งคิดว่า ถ้าหยิบไปเฉพาะถุงจะเป็นความผิดจึงยกตั่งไปด้วย ทรงตัดสินใจว่า เป็นปาราชิก พระภิกษุสองรูปเป็นเพื่อนกัน รูปหนึ่งเข้าไปบิณฑบาตอีกรูปหนึ่งเข้าไปรับอาหารในห่อฉัน และรับส่วนของเพื่อนมาด้วยรับไปแล้วถือวิสาสะฉันทันส่วนของเพื่อนไป เพื่อนกลับมาแล้วได้ถามขึ้น

ทราบความแล้วโจทก์พระภิกษุผู้ฉันอาหารนั้นว่า ไม่เป็นสมณะ ทรงตัดสินว่า ไม่เป็นอาบัติเพราะถือวิสาสะ พระภิกษุรูปหนึ่งเมื่อเขากำลังแจกของเคี้ยวแก่สงฆ์ในเวลาทำจีวรกันอยู่ ได้นำบาตรของพระภิกษุรูปอื่นไปรับอาหารส่วนของตนมาวางไว้เจ้าของบาตรสำคัญว่าเป็นอาหารส่วนของตนจึงฉันอาหารนั้น พระภิกษุผู้ไปรับแจกมาทราบเข้าจึงโจทก์ว่า ไม่เป็นสมณะแล้ว ทรงตัดสินว่า ไม่เป็นอาบัติแก่พระภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของตน พระภิกษุหลายรูป เมื่อพวกโจรลักมะม่วงเขามาแล้วห่อผ้าไว้เจ้าของติดตามมาจึงทิ้งห่อนั้นแล้วหนีไป จึงหยิบห่อมะม่วงนั้นมาด้วยสำคัญว่าเป็นของบังสกุลปราศจากเจ้าของ แล้วเปิดขบฉันทัน เจ้าของมะม่วงมาพบเข้าจึงโจทก์ว่า พวกท่านไม่เป็นสมณะ ทรงตัดสินว่า พระภิกษุผู้มีความสำคัญว่าเป็นของบังสกุลไม่ต้องอาบัติ พระภิกษุหลายรูป เมื่อพวกโจรลักมะม่วงเขามาแล้วห่อผ้าไว้ถูกเจ้าของติดตามมา รีบวิ่งหนีไปโดยทำมะม่วงหล่นจากห่อไว้ตามรายทางเห็นมะม่วงนั้นเข้าก็มีโดยจิตเกิดขึ้นแล้วว่า เจ้าของมะม่วงจะมาเห็นมะม่วงก่อนจึงรีบเก็บมาฉันทันเจ้าของมะม่วงจึงโจทก์ว่า ท่านไม่เป็นสมณะ ทรงตัดสินว่า ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว พระภิกษุรูปหนึ่งมีโดยจิตลักมะม่วงในวัดอันเป็นของสงฆ์ทรงวินิจฉัยว่า ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว พระภิกษุรูปหนึ่งเดินทางไกลไปกับบุรุษคนหนึ่ง เมื่อจะผ่านด่านเก็บภาษีบุรุษนั้นจึงนำแก้วมณีราคาแพงหย่อนไว้ในย่ามของพระภิกษุโดยที่พระภิกษุไม่รู้ เมื่อผ่านด่านแล้ว บุรุษนั้นได้ขอแก้วมณีคืนจากพระภิกษุ ทรงตัดสินว่า พระภิกษุไม่รู้ตัวไม่ต้องอาบัติ พระภิกษุรูปหนึ่งเดินทางไกลไปกับกองเกวียน เมื่อถึงด่านภาษีบุรุษคนหนึ่งเกลี้ยกล่อมพระภิกษุด้วยอำมริสนิจ้าง ขอร้องว่า ขอให้ช่วยนำแก้วมณีดวงนี้ผ่านด่านภาษีให้ด้วยแล้วส่งแก้วมณีราคาแพงให้พระภิกษุถือไว้ พระภิกษุนั้นถือแก้วมณีผ่านด่านภาษีไป ผ่านด่านแล้วบุรุษนั้นก็มาขอแก้วมณีคืน ทรงตัดสินว่า พระภิกษุนั้นต้องอาบัติปาราชิกแล้ว อีกประเด็นที่สำคัญสำหรับพระวินัยธรผู้ฉลาดที่จะนำไปวิเคราะห์หรือรศคติต่างๆ ที่จักเกิดขึ้นตามที่พระโบราณจารย์กล่าวไว้ว่า พระวินัยธรผู้ฉลาดพึงสอบสวนฐานะ 5 ประการคือวัตถุ กาล ประเทศ ราคาและการใช้สอยเป็นที่ 5 แล้วพึงทรงอรรถคดีไว้ ดังนี้

อรรถาธิบายฐานะ 5 ประการ วัตถุ ในบทมาติกากล่าวไว้ว่า วัตถุ คือ ทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้ มีอธิบายว่า ทรัพย์ใดอันเจ้าของไม่ได้ให้ ไม่ได้ละวาง ยังรักษาปกครองอยู่ ยังถือกรรมสิทธิอยู่ว่าเป็นของเรา ยังมีผู้อื่นหวงแหน ทรัพย์นั้นชื่อว่าทรัพย์อันเจ้าของไม่ได้ให้. พระองค์ยกเรื่องพระธนิยะเป็นตัวอย่าง(วิ.มหา.2/79/107) ส่วนในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา กล่าวไว้ว่า วัตถุ ได้แก่ ภัณฑะก็เมื่อพระภิกษุผู้ลัก แม้รับเป็นสัตย์ว่า ภัณฑะชื่อนี้ ผมลักไปจริง พระวินัยธร อย่าพึงยกอาบัติขึ้นปรับทัณฑ์พึงพิจารณาว่า ภัณฑะนั้นมีเจ้าของหรือหาเจ้าของมิได้. แม้ในภัณฑะที่มีเจ้าของ ก็พึงพิจารณาว่าเจ้าของยังมีอาลัยอยู่หรือไม่มีอาลัยแล้ว ถ้าพระภิกษุลักในเวลาที่เขาเหล่านั้นยังมีอาลัย พระวินัยธรพึงตีราคาปรับอาบัติ. ถ้าลักในเวลาที่เขาเหล่านั้นไม่มีอาลัยมิได้ ไม่พึงปรับอาบัติปาราชิก. แต่เมื่อเจ้าของภัณฑะให้นำภัณฑะมาคืน พึงให้ภัณฑะคืน อันนี้เป็นความชอบในเรื่องนี้ ท่านยกเรื่องพระภิกษุลักจีวรเป็นตัวอย่าง(วิ.มหา.2/175/109)

กาล ในบทมาติกามีได้กล่าวอะไรไว้ ส่วนในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา กล่าวไว้ว่า กาล คือ กาลที่ลัก. ด้วยว่า ภัณฑะนั้น ๆ บางคราวมีราคาพอสมควร บางคราวมีราคาแพง. เพราะฉะนั้น ภัณฑะนั้น

พระวินัยธรพึงปรับอาบัติตามราคาของในกาลที่พระภิกษุลัก. ท่านยกเรื่องช่างย่อมเป็นตัวอย่าง(วิ.มหา. 2/175/112)

ประเทศ ในบทมาติกาและในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา กล่าวไว้ว่า ประเทศ คือ ประเทศที่ลักก็ภณเฑาะนั้น พระภิกษุลักในประเทศใด พระวินัยธรพึงปรับอาบัติตามราคาของในประเทศนั้นนั่นแหละ ด้วยว่า ในประเทศที่เกิดของภณเฑาะ ภณเฑาะย่อมมีราคาพอสมควร ในประเทศอื่นย่อมมีราคาแพงท่านยกเรื่องโอ้น้ำเป็นตัวอย่าง. (วิ.มหา.2/175/112)

ราคา ในบทมาติกากล่าวไว้ว่า คำว่า เป็นปาราชิก มีอธิบายว่า ไปไม่เหลือกล่นจากชั่วแล้ว ไม่อาจจะเป็นของเซียวสดชื่นได้ แม้ฉนั้นใด พระภิกษุก็ฉนั้นนั่นแหละ ถือเอาทรัพย์อันหาไม่ได้ให้ ด้วยส่วนแห่งความเป็นขโมย หนึ่งบาทก็ดี ควรแก่หนึ่งบาทก็ดี เกินกว่าหนึ่งบาทก็ดี แล้วไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร เพราะเหตุฉนั้นจึงตรัสว่า เป็นปาราชิก

ส่วนในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา กล่าวไว้ว่า ราคา คือ ราคาของ. ด้วยว่า ภณเฑาะใหม่ ย่อมมีราคา ภายหลัง ราคาย่อมลดลงได้. เหมือนบาตรที่ระบอบใหม่ย่อมมีราคาถึง 8 หรือ 10 กหาปณะ ภายหลัง บาตรนั้น มีช่องทะลุหรือถูกหมุดและบมทำลาย ย่อมมีราคาน้อย ฉนั้น. เพราะฉนั้น พระวินัยธรไม่พึงตีราคาของด้วยราคาตามปกติเสมอไป ที่เดียวแล. ท่านยกเรื่องบาตรเป็นตัวอย่าง. (วิ.มหา.2/175/113)

การใช้สอยทรัพย์ ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกากล่าวไว้ว่า ฐานะว่า การใช้สอย คือ การใช้สอยภณเฑาะ. ด้วยว่าราคาของภณเฑาะมีมีดเป็นต้น ย่อมลดราคาลง แม้เพราะการใช้สอย. เพราะฉนั้น พระวินัยธรควรพิจารณาอย่างนี้ท่านยกเรื่องพระภิกษุลักมีดเป็นตัวอย่าง.(วิ.มหา.2/175/114) วินิตัตถุในสิกขาบทนี้มีจำนวนมาก มีปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎกสามารถหาอ่านทำความเข้าใจได้น่า บางส่วนมาแสดงพอเป็นตัวอย่างเท่านั้น

สรุป องค์ของพระภิกษุผู้ได้รับยกเว้น ไม่ต้องอาบัติคือ พระภิกษุผู้มีความสำคัญว่า เป็นของของตน,ถือเอาด้วยวิสาสะ, ถือเอาเป็นของขอยืม, ถือเอาทรัพย์อันแปรตครอบครอง, ถือเอาทรัพย์อันสัตว์ดิรัจฉานคุ้มครอง, มีความสำคัญว่าเป็นของบังสุกุล,พระภิกษุผู้วิกลจริต คือพระภิกษุบ้า ขาดสติสัมปชัญญะ, พระภิกษุผู้เป็นต้นบัญญัติสิกขาบทหรือผู้เป็นอาทิกัมมิกะ ได้แก่ พระธนิยะ ส่วนพระโบราณจารย์กล่าวว่าว่า พระวินัยธรผู้ฉลาดพึงสอบสวนฐานะ 5 ประการคือวัตถุ กาล ประเทศ ราคาและการใช้สอยเป็น ที่ 5 แล้วพึงทรงอรรถคดีไว้ ดังนี้

3.3 บ่อเกิดและที่มาของหุติยปาราชิก

หุติยปาราชิกเป็นสิกขาบทที่มีความสำคัญยิ่งในพระวินัย เนื่องจากเป็นหนึ่งในอาบัติร้ายแรงที่ทำให้พระภิกษุขาดจากความเป็นภิกษุทันที การบัญญัติหุติยปาราชิกมีที่มาจากเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 หลักการและเหตุผล กระบวนการในการบัญญัติหุติยปาราชิก

เหตุการณ์ที่นำไปสู่การบัญญัติหุติยปาราชิก การบัญญัติหุติยปาราชิกมีจุดเริ่มต้นจากเหตุการณ์ที่พระธนิยะกุมภการบุตร ได้ถือเอาไม้ของหลวงที่พระเจ้าพิมพิสารเก็บไว้เพื่อซ่อมพระนครมาสร้างกุฏิโดยมิได้รับอนุญาต เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนา เมื่อความทราบถึง

พระพุทธเจ้าจึงทรงเรียกประชุมสงฆ์และบัญญัติสิกขาบทนี้ขึ้น (วิ.มหา.2/39/1) นอกจากนี้จะพบว่า หลักการและเหตุผลในการทรงบัญญัติทุติยปาราชิก คือ

1. เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของสงฆ์
 - ป้องกันการแสวงหาลาภด้วยวิธีที่ไม่ชอบธรรม
 - รักษาความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน
 - สร้างความน่าเคารพนับถือแก่พระพุทธศาสนา
2. เพื่อความสอดคล้องกับกฎหมายบ้านเมือง
 - การกำหนดมูลค่าทรัพย์สินที่เป็นเกณฑ์ปาราชิก
 - การพิจารณาองค์ประกอบความผิดตามหลักกฎหมาย
 - การคำนึงถึงบริบททางสังคมและการปกครอง

ขณะเดียวกัน จะพบว่า กระบวนการบัญญัติและพัฒนากฎบัญญัติพระวินัยข้อนี้ (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร,2565) ได้อธิบายขั้นตอนการบัญญัติทุติยปาราชิกว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการที่รอบคอบและเป็นระบบ ดังนี้

1. การสอบสวนข้อเท็จจริง
 - ทรงไต่สวนผู้กระทำผิด
 - รับฟังพยานหลักฐานอย่างรอบด้าน
 - พิจารณาเจตนาและผลกระทบ
2. การประชุมสงฆ์
 - ทรงเรียกประชุมพระภิกษุสงฆ์
 - ชี้แจงเหตุผลและความจำเป็น
 - รับฟังความคิดเห็นของที่ประชุม
3. การบัญญัติสิกขาบท
 - กำหนดองค์ประกอบความผิด
 - ระบุโทษและผลของการละเมิด
 - วางหลักเกณฑ์การวินิจฉัย

นอกจากนี้ จะพบว่า คัมภีร์ดังกล่าวนี้ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพระวินัย โดย(พระครูพิสุทธธรรมาภรณ์,2563) ได้วิเคราะห์อิทธิพลของทุติยปาราชิกต่อการพัฒนาพระวินัยไว้ ดังนี้

1. ด้านหลักการ
 - การวางรากฐานการวินัยอภัยบาติ
 - การกำหนดมาตรฐานความประพฤติของสงฆ์
 - การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระวินัยกับกฎหมาย
2. ด้านการปฏิบัติ

- การพัฒนาระบบการพิจารณาความผิด
- การสร้างบรรทัดฐานในการลงโทษ
- การป้องกันการประทุพผิตในลักษณะเดียวกัน

3.3.2 การใช้และการตีความทฤษฎีปาราชิก

วิธีการการใช้และการตีความทฤษฎีปาราชิกเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลายมิติ เนื่องจากเป็นอาบัติร้ายแรงที่มีผลให้ขาดจากความเป็นภิกษุ (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2565) จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า หลักการตีความทฤษฎีปาราชิก (พระครูโสภณพุทธศาสตร์, 2564) ได้การวางหลักการตีความไว้ดังนี้

การพิจารณาองค์ประกอบความผิด

- วัตถุที่เป็นอาหาร (ทรัพย์ที่ถูกต้อง)
- เจตนาในการถือเอา
- การกระทำที่เป็นการถือเอา
- มูลค่าของทรัพย์

การวินิจฉัยเจตนา

- ความรู้สำนึกในการกระทำ
- ความตั้งใจในการถือเอา
- การรู้ว่าทรัพย์มีเจ้าของ

แนวทางการปรับใช้ในกรณีต่าง ๆ (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2565) ได้เสนอแนวทางการปรับใช้ทฤษฎีปาราชิกในสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

กรณีทรัพย์มีเจ้าของ

- การพิจารณาความเป็นเจ้าของ
- การกำหนดมูลค่าทรัพย์
- การวินิจฉัยการครอบครอง

กรณีทรัพย์ไม่มีเจ้าของหรือถูกทิ้ง

- การพิจารณาการละกรรมสิทธิ์
- การวินิจฉัยเจตนาของเจ้าของเดิม
- การตีความเรื่องการครอบครองปรปักษ์

ข้อยกเว้นและข้อพิจารณาพิเศษ (พระมหานาถ โพธิญาโณ, 2564) ได้วิเคราะห์ข้อยกเว้นและกรณีพิเศษในการตีความทฤษฎีปาราชิกไว้ดังนี้

กรณีไม่เจตนา

- การหยิบฉวยด้วยความสำคัญผิด
- การกระทำโดยพลั้งเผลอ

- การไม่รู้ว่ามีเจ้าของ

กรณีมีเหตุจำเป็น

- การกระทำเพื่อรักษาชีวิต

- การกระทำเพื่อป้องกันความเสียหายที่ร้ายแรงกว่า

- การกระทำตามหน้าที่หรือตามธรรมเนียมสงฆ์

การประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2563) ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีปาราชิกในบริบทสมัยใหม่ไว้ดังนี้

กรณีทรัพย์สินทางปัญญา

- การละเมิดลิขสิทธิ์

- การใช้ซอฟต์แวร์ละเมิดลิขสิทธิ์

- การคัดลอกผลงานทางวิชาการ

กรณีทรัพย์สินดิจิทัล

- การโจรกรรมข้อมูล

- การใช้ทรัพยากรดิจิทัลโดยไม่ได้รับอนุญาต

- การละเมิดความเป็นส่วนตัวทางดิจิทัล

3.3.3 การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิด

การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิดในกรณีทฤษฎีปาราชิกมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นอาบัติร้ายแรงที่มีผลให้ขาดจากความเป็นภิกษุทันที (พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร , 2565) หลักการวินิจฉัยความผิด พระพุทธเจ้าได้วางหลักการวินิจฉัยความผิดทฤษฎีปาราชิก (พระครูพิสุทธธรรมาภรณ์, 2564) ดังนี้

การพิจารณาองค์ประกอบภายนอก

- ลักษณะของการกระทำ

- มูลค่าของทรัพย์สินที่ถือเอา

- สถานที่และเวลาในการกระทำความผิด

- ความเป็นเจ้าของและการครอบครองทรัพย์สิน

การพิจารณาองค์ประกอบภายใน

- เจตนาในการกระทำ

- ความรู้สำนึกในการกระทำความผิด

- สภาพจิตใจขณะกระทำความผิด

กระบวนการสอบสวนและพิจารณา (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2565) ได้อธิบายขั้นตอนการสอบสวนและพิจารณาความผิดไว้ดังนี้

การรวบรวมพยานหลักฐาน

- การรับฟังคำให้การของผู้กระทำผิด

- การสอบปากคำพยาน

- การตรวจสอบวัตถุพยาน

- การพิจารณาพฤติการณ์แวดล้อม

การประชุมสงฆ์เพื่อวินิจฉัย

- การนำเสนอข้อเท็จจริง

- การรับฟังความเห็นของที่ประชุม

- การลงมติของสงฆ์

ผลของการวินิจฉัยและการลงโทษ (พระมหากษัตริย์ ธรรมมหาโส, 2564) ได้วิเคราะห์ผลของการวินิจฉัยและการลงโทษไว้ดังนี้

กรณีมีความผิดถึงขั้นปาราชิก:

- การขาดจากความเป็นภิกษุทันที

- การสิ้นสิทธิในการบวชซ้ำ

- ผลกระทบต่อกิจกรรมทางสงฆ์ที่เคยกระทำ

กรณีความผิดไม่ถึงขั้นปาราชิก

- การปรับอาบัติเบาตามควรแก่กรณี

- การกำหนดวิธีการแก้ไขอาบัติ

- การติดตามผลการปฏิบัติ

การป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดหตุยปาราชิก ได้มีผู้เสนอไว้ดังนี้
(กิตติศักดิ์ ปกติ, 2563)

มาตรการเชิงป้องกัน

- การให้การศึกษาและอบรมพระวินัย

- การสร้างความตระหนักในสำคัญของศีล

- การกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

มาตรการเชิงแก้ไข

- การจัดระบบดูแลและให้คำปรึกษา

- การติดตามพฤติกรรมของพระภิกษุ

- การสร้างกลไกป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

3.4 การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิด

3.4.1 บทลงโทษในทุติยปาราชิก

หากจะกล่าวถึง การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิดทุติยปาราชิก (การลักทรัพย์) ตามคัมภีร์สมันตปาสาทิกานั้น พบว่า การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิด ทุติยปาราชิก ซึ่งหมายถึงการลักทรัพย์ตามฐานความผิดที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ เป็นหนึ่งในประเด็นที่ได้รับการเน้นย้ำและให้ความสำคัญอย่างยิ่งในพระวินัยปิฎก โดยการลักทรัพย์เป็นหนึ่งในสี่ปาราชิก ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดศีลธรรมและพระวินัยที่ร้ายแรงที่สุด โดยมีบทลงโทษถึงการขาดจากความเป็นภิกษุ คัมภีร์สมันตปาสาทิกา ซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นนอร์รภกถาที่มีบทบาทในการอธิบายและตีความเนื้อหาของพระวินัยปิฎก ได้เสนอแนวทาง หลักการ วิธีการวินิจฉัย การใช้ และการลงโทษพระภิกษุได้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ เพราะเหตุนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักการวินิจฉัยและการลงโทษในแง่ของปรัชญาทางศีลธรรมที่ชัดเจนและสอดคล้องกับจริยธรรมของพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยพบว่า ทุติยปาราชิก หรือการลักทรัพย์ตามฐานความผิดที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ เป็นหนึ่งในปาราชิกที่มีบทลงโทษที่รุนแรงที่สุดในหมวดศีลของพระวินัย ซึ่งเป็นข้อห้ามขั้นพื้นฐานที่พระภิกษุจะต้องเคารพและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การลักทรัพย์ในบริบทของพระวินัยนั้นไม่ได้จำกัดเพียงแค่การครอบครองสิ่งของที่ไม่ได้รับอนุญาต แต่ยังรวมถึงการกระทำทุกอย่างที่นำไปสู่การถือครองสิ่งของหรือทรัพย์สินของผู้อื่นที่ไม่ได้เป็นของตน ความรุนแรงของทุติยปาราชิกสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของพระพุทธศาสนา ในการสร้างสังคมที่ปราศจากอวิชชาคือการเบียดเบียนและเคารพสิทธิของผู้อื่น ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ทุติยปาราชิกได้รับการอธิบายและตีความในลักษณะที่ครอบคลุม รวมถึงข้อกำหนดในการวินิจฉัยไว้ว่า พระภิกษุได้กระทำการลักทรัพย์หรือไม่ การวินิจฉัยนี้มีขั้นตอนที่รัดกุม โดยมีหลักฐาน พยาน และการพิจารณาตามเจตนาของพระภิกษุผู้กระทำ เพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินจักเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักการของพระวินัย นอกจากนี้ ก็พบว่า มีการกล่าวถึงขั้นตอนการวินิจฉัยการลักทรัพย์ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ไว้ต่อไปนี้

ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา การวินิจฉัยการลักทรัพย์ตามฐานความผิดที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ต้องผ่านกระบวนการที่ละเอียดและรัดกุมเพื่อให้แน่ชัดว่า พระภิกษุได้กระทำความผิดจริงและมีเจตนาในการลักทรัพย์จริง โดยกระบวนการนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนสำคัญ คือการพิจารณาเจตนา การตรวจสอบหลักฐาน และการสืบสวนพฤติกรรมของพระภิกษุผู้กระทำความผิด

การพิจารณาเจตนา คัมภีร์สมันตปาสาทิกากำหนดให้พิจารณาถึงเจตนาของพระภิกษุผู้ทำความผิด เป็นหลักในการวินิจฉัยความผิดของการลักทรัพย์ โดยการกระทำความผิดที่จะถือว่าเป็นทุติยปาราชิกนั้น พระภิกษุรูปนั้น จะต้องมีความเจตนาที่ชัดเจนในการถือครองทรัพย์สินที่ไม่ใช่ของตนเอามาเป็นของของตน เจตนาเป็นปัจจัยสำคัญที่แสดงถึงความผิดในเชิงศีลธรรม เนื่องจากพระพุทธศาสนาเน้นการพิจารณาที่เจตนาเป็นหลัก หากไม่มีเจตนาแล้ว การถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นหาถือว่าเป็นอาบัติปาราชิก หรือเป็นการละเมิดทุติยปาราชิกไม่

การตรวจสอบหลักฐาน คัมภีร์สมันตปาสาทิกากำหนดให้มีการตรวจสอบหลักฐานอย่างละเอียดและครบถ้วน เช่น กาล วัตถุ ราคา ประเทศ และการใช้สอย เป็นต้น เพื่อให้มั่นใจว่าการกล่าวหาานั้นมีน้ำหนักและเชื่อถือได้ หลักฐานที่ครบถ้วน ที่ใช้ในการวินิจฉัย รวมถึงคำพยาน

การสังเกตการณ์พฤติกรรม หรือข้อมูลอย่างอื่น ๆ ที่สามารถใช้ยืนยันว่า พระภิกษุรูปนั้นได้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์จริง ในกรณีที่ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน การวินิจฉัยจะต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันการตัดสินที่ผิดพลาด และต้องพิจารณาในด้านเจตนาเป็นหลักสำคัญตลอดถึงสถานการณ์ประกอบอย่างถี่ถ้วน

การสืบสวนพฤติกรรม คัมภีร์สมันตปาสาทิกาให้ความสำคัญกับการสืบสวนพฤติกรรมของพระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ โดยเน้นการสอบสวนจากบุคคลรอบข้างและการสังเกตพฤติกรรมของพระภิกษุรูปนั้น ย้อนหลังเพื่อให้มั่นใจว่า การกระทำนั้นเกิดขึ้นจริงและมีได้เป็นการกระทำโดยไม่รู้ตัวหรือบังเอิญการสืบสวนนี้มีเป้าหมาย เพื่อยืนยันความถูกต้องและความเป็นธรรมในการตัดสิน โดยถือว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมาของพระภิกษุรูปนั้นสามารถสะท้อนถึงเจตนาของพระภิกษุได้

สรุป การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิดทุติยปาราชิก ซึ่งหมายถึงการลักทรัพย์ตามฐานความผิดที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ เป็นหนึ่งในประเด็นที่ได้รับการเน้นย้ำและให้ความสำคัญอย่างยิ่งในพระวินยปิฎก โดยการลักทรัพย์เป็นหนึ่งในสี่ปาราชิก ซึ่งถือว่า เป็นการละเมิดศีลธรรมและพระวินัยที่ร้ายแรงที่สุด โดยมีบทลงโทษถึงการขาดจากความเป็นภิกษุ ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา การวินิจฉัยการลักทรัพย์ตามฐานความผิดที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ต้องผ่านกระบวนการที่ละเอียดและรัดกุมเพื่อให้แน่ชัดว่า พระภิกษุได้กระทำความผิดจริงและมีเจตนาในการลักทรัพย์จริง โดยกระบวนการนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนสำคัญ คือการพิจารณาเจตนา การตรวจสอบหลักฐาน และการสืบสวนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด.

3.4.2 การลงโทษทุติยปาราชิกตามคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

การลักทรัพย์หรือทุติยปาราชิก เป็นการละเมิดที่ร้ายแรงที่สุดที่ส่งผลให้พระภิกษุต้องขาดจากความเป็นภิกษุทันที โดยการลงโทษนี้มีจุดประสงค์ที่สำคัญ เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนาและรักษาความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน การลงโทษนี้ มิใช่เพียงแค่เป็นการกำจัดพระภิกษุผู้กระทำความผิดออกจากชุมชนสงฆ์ไม่ แต่ยังเป็นการสะท้อนถึงความเคร่งครัดในข้อพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ ส่วนคัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้กล่าวถึงขั้นตอนในการลงโทษพระภิกษุผู้ทำความผิดอย่างชัดเจน เพื่อให้การลงโทษเป็นไปตามหลักศีลธรรมและไม่ก่อให้เกิดความอับอายแก่พระภิกษุผู้ถูกลงโทษเกินความจำเป็น โดยการลงโทษนี้ มีความหมายในเชิงการตักเตือนและการสั่งสอนให้พระภิกษุผู้ถูกลงโทษสำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำ การขาดจากความเป็นภิกษุจึงถือว่าเป็นผลของการละเมิดศีลธรรมและพระวินัยที่รุนแรงและไม่สามารถกลับมาบวชเป็นพระภิกษุได้อีก

การลงโทษทุติยปาราชิกในคัมภีร์สมันตปาสาทิกานี้ มีแนวคิดนิติปรัชญาที่สำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงแนวทางในการรักษาความเป็นระเบียบและความศักดิ์สิทธิ์ในสังคมสงฆ์ หลักการเหล่านี้มุ่งเน้นที่การพิจารณาความยุติธรรมในเชิงศีลธรรมและการรักษาศีลธรรมสูงสุดของชุมชนสงฆ์

แนวคิดการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ การลงโทษพระภิกษุผู้ต้องอาบัติทุติยปาราชิก ที่รุนแรง และชัดเจน ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา มีเป้าหมายเพื่อป้องกันไม่ให้พระภิกษุรูปอื่นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน แนวคิดนี้ เน้นการป้องกันการกระทำผิดของพระภิกษุในอนาคต โดยขณะเดียวกัน

การสร้างบทลงโทษที่รุนแรง เพื่อให้เกิดความกลัวในการกระทำความผิด แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับหลักการในพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญกับการรักษาความบริสุทธิ์แห่งศีลของพระภิกษุสงฆ์และการหลีกเลี่ยงการกระทำความผิดครั้งต่อไปอย่างเคร่งครัด

แนวความคิดฟื้นฟูและสำนึกในศีลธรรม แม้ว่าการลงโทษพระภิกษุผู้ต้องอาบัติทุติยปาราชิกจะหมายถึงการขาดจากความเป็นภิกษุ แต่วัตถุประสงค์หลักคือการฟื้นฟูจิตสำนึกในศีลธรรมและการทำให้พระภิกษุผู้กระทำความผิดมีจิตสำนึกในความผิดของตน การลงโทษนี้จึงไม่ใช่เพียงการขจัดพระภิกษุผู้กระทำความผิดออกจากชุมชนสงฆ์ แต่เป็นการสั่งสอนให้พระภิกษุเข้าใจถึงผลกระทบของการละเมิดศีลธรรมและพระวินัย แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า การลงโทษพระภิกษุผู้ทำความผิดในพระพุทธศาสนา มิใช่เพียงแต่ลงโทษในเชิงกตัญญูเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงจิตใจและการส่งเสริมความรับผิดชอบของพระภิกษุรูปนั้นด้วย

การรักษาความศักดิ์สิทธิ์ ศักดิ์ศรี และความบริสุทธิ์ของชุมชนสงฆ์ แนวคิดการลงโทษทุติยปาราชิก ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา มีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ ศักดิ์ศรี และความบริสุทธิ์ของชุมชนสงฆ์ ซึ่งถือว่า เป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งของพระพุทธศาสนา การกำจัดพระภิกษุผู้กระทำความผิดออกจากชุมชนสงฆ์ จึงเป็นการปกป้อง ความเคารพ ความศรัทธาและความเชื่อมั่นของพุทธศาสนิกชน แนวคิดนี้ช่วยให้เกิดความมั่นคงตั้งมั่นและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาโดยรวม

สรุป การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิดทุติยปาราชิกหรือการลักทรัพย์ตามคัมภีร์สมันตปาสาทิกาเป็นการดำเนินการที่รอบคอบและเคร่งครัด โดยเน้นถึงการพิจารณาเจตนาและหลักฐาน รวมถึงกระบวนการที่มุ่งเน้นการรักษาความบริสุทธิ์ของศีลธรรม แนวคิดการลงโทษในกรณีนี้จึงมีลักษณะเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ การฟื้นฟูศีลธรรมและการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อให้สังคมสงฆ์มีความมั่นคงและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน

3.5 ทศนะเชิงจริยศาสตร์ของทุติยปาราชิก

ทุติยปาราชิก หรือการลักทรัพย์ เป็นอาบัติหนึ่งในสี่ปาราชิก ซึ่งเป็นข้อพระวินัยที่มีความสำคัญยิ่งและถือว่าร้ายแรงที่สุดในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยทุติยปาราชิก มีความหมายถึงการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการลักทรัพย์ ซึ่งถือเป็นการละเมิดหลักการศีลธรรมและจริยธรรมที่สำคัญในพระวินัยปิฎก พระภิกษุผู้ต้องอาบัติทุติยปาราชิกจะต้องขาดจากความเป็นภิกษุทันที ดังนั้น การศึกษาทศนะเชิงจริยศาสตร์ของทุติยปาราชิกนั้น จึงเป็นการศึกษาถึงการละเมิดศีลธรรมที่ลึกซึ้งทั้งในแง่ของแนวคิดจริยศาสตร์แบบพระพุทธศาสนาและในบริบทของการส่งผลกระทบต่อชุมชนสงฆ์และสังคมทั่วไป ความหมายของทุติยปาราชิกในเชิงจริยศาสตร์ ในทศนะเชิงจริยศาสตร์ การลักทรัพย์ถือว่า เป็นการกระทำที่ละเมิดหลักการพื้นฐานของการเคารพในทรัพย์สินและสิทธิของผู้อื่น การลักทรัพย์นั้นเป็นการกระทำที่แสดงถึงความไม่เคารพในความเป็นเจ้าของและความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเฉพาะในบริบทของพระพุทธศาสนา การลักทรัพย์ถือเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับอุดมคติทางศีลธรรม ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชนและการสร้างความสงบสุขในชุมชนสงฆ์และ

สังคมทั่วไป การกระทำลัทธิพรม มีใช้แต่เพียงเป็นการละเมิดสิทธิทางทรัพย์สินของผู้อื่นเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการขาดจริยธรรมและการขาดความรับผิดชอบในฐานะพระภิกษุ ซึ่งมีหน้าที่เป็นตัวอย่างและแบบอย่างทางศีลธรรมให้แก่สังคม การลัทธิพรมของพระภิกษุนั้น จึงถือเป็นการทำลายความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของพุทธศาสนิกชนในสถาบันพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความขัดแย้งกับหลักการศีล 227 ข้อแห่งพระวินัยปิฎกของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งประสงค์ต่อการส่งเสริมศีลธรรมและการควบคุมตนเองอย่างเคร่งครัดตามหลักพระธรรมวินัย

แนวคิดจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเน้นการปฏิบัติตามหลักศีลธรรม ที่มุ่งเน้นการลดทอนวิหิงสาคือการเบียดเบียนและส่งเสริมความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น แนวคิดจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา จึงมีลักษณะที่เน้นการปฏิบัติศีลธรรมและการฝึกฝนจิตใจเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างสงบสุข การลัทธิพรมถือว่า เป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับหลักการเหล่านี้โดยตรง เนื่องจาก การลัทธิพรมเป็นการแสดงถึงความเห็นแก่ตัวและการขาดความเคารพในทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งขัดกับหลัก อวิหิงสา คือความไม่เบียดเบียน ที่เป็นรากฐานที่สำคัญของจริยศาสตร์ ในพระบวรพุทธศาสนา ในทัศนะเชิงจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนา พุทธปาราชิกถือว่า เป็นการละเมิดพระวินัยขั้นพื้นฐานที่ไม่สามารถยอมรับได้ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัยนี้เพื่อปกป้องศีลธรรมในชุมชนสงฆ์และสร้างสรรค์บรรยากาศที่ปลอดภัยและเคารพในสิทธิของผู้อื่น พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายให้พระภิกษุสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ฆราวาส ดังนั้นการลัทธิพรมจึงเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับภารกิจนี้อย่างชัดเจน

ทัศนะเชิงจริยศาสตร์เชิงสังคมและผลกระทบของพุทธปาราชิก ในแง่เชิงสังคม การลัทธิพรมของพระภิกษุส่งผลกระทบต่อความศรัทธาและความเชื่อมั่นของสังคมต่อพระพุทธศาสนา การที่พระภิกษุกระทำการลัทธิพรม มีใช้แต่เพียงทำให้เกิดความผิดในเชิงจริยธรรมเท่านั้นไม่ แต่ยังทำให้เกิดผลกระทบในเชิงสังคม เนื่องจากพระภิกษุสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดีงามด้านศีลธรรมและจริยธรรม หากพระภิกษุกระทำการลัทธิพรมเสียเอง ความไว้วางใจของพุทธศาสนิกชนต่อชุมชนสงฆ์ก็ต้องถูกทำลายลง ซึ่งอาจนำไปสู่การเสื่อมสลายของศีลธรรมในสังคมโดยรวมในที่สุด

นอกจากนี้ ผลกระทบในเชิงจริยศาสตร์ยังรวมถึงการส่งผลให้เกิดความสงสัยในระบบศีลธรรมพระวินัย และกฎเกณฑ์ของพระพุทธศาสนา เนื่องจากการลัทธิพรมเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักการพื้นฐานของพุทธศาสนา ที่เน้นความบริสุทธิ์ทางด้านจิตใจและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การกระทำของพระภิกษุนั้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับบทบาทและหน้าที่ของคณะสงฆ์ที่มีต่อสังคม

การลงโทษและการฟื้นฟูศีลธรรมในกรณีพุทธปาราชิก การลงโทษพระภิกษุผู้ต้องอาบัติพุทธิปาราชิกนั้น เป็นการขาดจากความเป็นภิกษุทันที หรือการถูกขับออกจากชุมชนสงฆ์ ซึ่งเป็นการลงโทษที่รุนแรงและถือว่าไม่สามารถบวชกลับมาเป็นภิกษุอีก การลงโทษดังกล่าวนี้ มีจุดประสงค์เพื่อรักษาศีลธรรมและความบริสุทธิ์ของชุมชนสงฆ์ รวมถึงเป็นการส่งสัญญาณให้พระภิกษุรูปอื่น ๆ ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาพระธรรมวินัยของพระภิกษุสงฆ์ และป้องกันมิให้พระภิกษุต้องอาบัติอีก อย่างไรก็ตาม การลงโทษดังกล่าวยังมีนัยยะที่สำคัญในเชิงจริยศาสตร์ เพราะเป็นการฟื้นฟูศีลธรรมในชุมชนสงฆ์และรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์โดยรวม พระพุทธศาสนาเน้นการรักษา

ความสงบสุขในชุมชนและการรักษาความเคารพต่อผู้อื่น การที่พระภิกษุสงฆ์รักษาศีลธรรมที่เข้มงวด และการลงโทษแก่พระภิกษุผู้ต้องอาบัติ ในกรณีที่มีการละเมิดอย่างรุนแรงเช่นนี้ เป็นการสะท้อนถึงความมุ่งมั่น และตั้งใจมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามหลักการทางจริยธรรมของพุทธศาสนา

นอกจากนี้แล้ว อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดจริยศาสตร์เชิงนิติปรัชญาและทฤษฎีปาราชิก จากมุมมองเชิงนิติปรัชญา การลงโทษพระภิกษุผู้ต้องอาบัติทฤษฎีปาราชิกเป็นการควบคุมและรักษาความบริสุทธิ์ในชุมชนสงฆ์ ซึ่งเป็นการรักษาความยุติธรรมและศีลธรรมให้แก่ชุมชนสงฆ์ แนวคิดนี้มีความคล้ายคลึงกับการบังคับใช้กฎหมายในสังคมทั่วไปที่มุ่งเน้นการรักษาความสงบสุขและความยุติธรรมในชุมชนประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ แนวคิดนี้ยังเกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงนิติปรัชญาที่ว่าด้วยการฟื้นฟูและการมีจิตสำนึกในศีลธรรม กล่าวคือ การลงโทษพระภิกษุผู้ต้องอาบัติทฤษฎีปาราชิกเป็นการสร้างความสำนึกในจริยธรรมและความรับผิดชอบของพระภิกษุผู้กระทำผิด การลงโทษเช่นนี้จึงมิใช่แต่เพียงการขับออกจากชุมชนสงฆ์เท่านั้น แต่เป็นการทำให้พระภิกษุรูปนั้นเข้าใจถึงความสำคัญของการรักษาศีลธรรมและการเคารพในสิทธิของผู้อื่น แนวคิดจริยศาสตร์ในกรณีทฤษฎีปาราชิก ได้สะท้อนถึงการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ ศักดิ์ศรีและความเป็นระเบียบในสังคมสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นหนึ่งในจุดประสงค์หลักของการวางศีลธรรมในพระวินัยปิฎก การรักษาความศักดิ์สิทธิ์นี้ เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความมั่นคงและความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา และยังเป็นการค้ำจุนสังคมสงฆ์ให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมและพระวินัยที่เข้มงวดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเสื่อมสลายของสถาบันสงฆ์

สรุป จะเห็นได้ว่า ทศนะเชิงจริยศาสตร์ของทฤษฎีปาราชิกหรือการลักทรัพย์นั้น เป็นประเด็นที่สำคัญในพระวินัยปิฎกและในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา โดยเน้นให้เห็นถึงการกระทำที่ละเมิดหลักการจริยธรรมและความรับผิดชอบของพระภิกษุ ซึ่งมีบทบาทเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมให้แก่สังคม การลงโทษทฤษฎีปาราชิกที่รุนแรงในกรณีการลักทรัพย์สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการรักษาความบริสุทธิ์ในสังคมสงฆ์และการฟื้นฟูศีลธรรมให้แก่ชุมชน แนวคิดจริยศาสตร์ที่เน้นความสำคัญของการเคารพสิทธิของผู้อื่นและการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนสงฆ์ จึงเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยรักษาเสถียรภาพและความน่าเชื่อถือของพระพุทธศาสนาในสังคม ดังนั้นเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและโจทย์วิจัยที่ได้ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงได้นำประเด็นเหล่านี้ไปทำการวิเคราะห์ในบทต่อไป

3.6 สรุป

ทฤษฎีปาราชิก เป็นสิกขาบทที่ 2 ที่ทำให้ผู้ล่วงละเมิดขาดจากความเป็นภิกษุว่าด้วยเรื่องการถือเอาของของผู้อื่นที่เจ้าของเขายังไม่อนุญาตได้ราคาตามที่พระองค์กำหนดไว้ การบัญญัติสิกขาบทนี้ขึ้นมาเพื่อรักษาความเป็นระเบียบและความศักดิ์สิทธิ์ในสังคมสงฆ์ มุ่งเน้นความยุติธรรมในการรักษาศีลธรรมสูงสุดของชุมชนสงฆ์ เพื่อป้องกันไม่ให้พระภิกษุผู้กระทำความผิดในลักษณะเดียวกันในอนาคต เพื่อให้พระภิกษุเกิดความกลัวในการกระทำความผิด เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของศีลของพระภิกษุ เพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์และความบริสุทธิ์ของชุมชนสงฆ์ เพราะพระพุทธศาสนามีพระภิกษุเป็นหลัก หากพระภิกษุสงฆ์ผิดศีลเสียแล้ว พุทธศาสนิกชนขาดความศรัทธาความเชื่อมั่น ความเคารพนับถือ พระพุทธศาสนาจักดำรงมั่นถาวรสืบไปไม่ได้ ส่วนทศนะเชิงจริยศาสตร์ของทฤษฎี

ปาราชิก เน้นให้เห็นถึงการกระทำที่ละเมิดหลักการจริยธรรมและความรับผิดชอบของพระภิกษุ ซึ่งมีบทบาทเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมให้แก่สังคม การลงโทษทัณฑ์ปาราชิกที่รุนแรงในกรณีการลักทรัพย์ สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการรักษาความบริสุทธิ์ในสังคมสงฆ์และการฟื้นฟูศีลธรรมให้แก่ชุมชนสงฆ์ แนวคิดจริยศาสตร์ที่เน้นความสำคัญของการเคารพสิทธิของผู้อื่นและการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนสงฆ์ จึงเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยรักษาเสถียรภาพและความน่าเชื่อถือของพระพุทธศาสนาในสังคม จึงสรุปได้ 3 ประเด็นคือ 1) การใช้และการตีความทัณฑ์ปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ซึ่งเป็นการศึกษาและวิเคราะห์วิธีการตีความและการใช้สิกขาบททัณฑ์ปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกาที่มีความสำคัญในการวินิจฉัยเกี่ยวกับการละเมิดศีลในสังคมสงฆ์ โดยจะมีการพิจารณาถึงความหมายที่แท้จริงของทัณฑ์ปาราชิกและวิธีการที่คัมภีร์สมันตปาสาทิกากำหนดไว้อย่างชัดเจนในเรื่องนี้ 2) การวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุผู้ละเมิดตามคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เป็นประเด็นที่สำคัญที่จะช่วยให้เราเข้าใจถึงกระบวนการในการวินิจฉัยและการลงโทษพระภิกษุที่ได้ละเมิดทัณฑ์ปาราชิก โดยการวิเคราะห์จะเน้นไปที่กระบวนการในการพิจารณาตีความและวิธีการที่คัมภีร์สมันตปาสาทิกากำหนดในการลงโทษให้เป็นไปตามหลักการของพระพุทธศาสนา ซึ่งการลงโทษนี้จะมีทั้งผลกระทบต่อพระภิกษุผู้กระทำผิดเองและต่อชุมชนสงฆ์โดยรวม จึงจำเป็นต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบและชัดเจน 3) ทศนะเชิงจริยศาสตร์ของทัณฑ์ปาราชิก ซึ่งเป็นการศึกษาทศนะและหลักการทางจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทัณฑ์ปาราชิก โดยจะพิจารณาถึงบทบาทของทัณฑ์ปาราชิกในการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของสังคมสงฆ์และความบริสุทธิ์ของศีลของพระภิกษุ รวมถึงการป้องกันการกระทำผิดในลักษณะเดียวกันในอนาคต การวิเคราะห์ในประเด็นนี้จะมุ่งเน้นไปในการประยุกต์ใช้จริยธรรมในพระพุทธศาสนาและผลกระทบของการละเมิดต่อทั้งบุคคลและสังคม

บทที่ 4

วิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในทศตปิฎกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

ในการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักนิติปรัชญาที่สำคัญมาวิเคราะห์ควบคู่ไปกับการอธิบายและตีความทศตปิฎกที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักการทางพระวินัยกับหลักกฎหมายที่ใช้ในสังคมโลก โดยแบ่งประเด็นการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์ตามแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law)

แนวคิดกฎหมายธรรมชาติเน้นความชอบธรรมของกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักคุณธรรม และความเป็นจริงตามธรรมชาติ การวิเคราะห์พบว่า การบัญญัติทศตปิฎกได้สะท้อนแนวคิดนี้ โดยมีเป้าหมายสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อย ความยุติธรรม และความศักดิ์สิทธิ์ของสงฆ์ ตัวอย่างเช่น การบัญญัติข้อห้ามในการถือเอาทรัพย์สินที่เจ้าของไม่ได้ให้นั้น เกิดจากหลักธรรมชาติเกี่ยวกับสิทธิในการถือครองทรัพย์สินและการเคารพกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติที่เน้นความเป็นธรรมและความชอบธรรมในสังคม กฎหมายธรรมชาติเป็นแนวคิดที่ถือว่า กฎเกณฑ์ของความเป็นธรรมชาติซึ่งมิได้ถูกกำหนดโดยมนุษย์ หากแต่มีอยู่โดยธรรมชาติและสามารถรับรู้ได้ผ่านเหตุผลและศีลธรรม ในบริบทของพระพุทธศาสนา กฎหมายธรรมชาติสัมพันธ์โดยตรงกับหลักกรรม ซึ่งอธิบายว่า การกระทำของบุคคลจะส่งผลต่อสถานะและชีวิตของเขาโดยธรรมชาติ โดยไม่ต้องอาศัยการลงโทษจากอำนาจภายนอก พระวินัยของพระภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะในกรณีของทศตปิฎก ที่เกี่ยวข้องกับการลักทรัพย์ สะท้อนถึงแนวคิดนี้อย่างชัดเจน ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้อธิบายว่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นโดยพิจารณาตาม หลักเหตุและผล ศีลธรรม และความยุติธรรม มิใช่เพื่อการลงโทษเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ การกระทำของพระภิกษุที่ลักทรัพย์แสดงให้เห็นถึงความโลภ ซึ่งขัดต่อหลักศีลธรรมโดยธรรมชาติ ผลที่เกิดขึ้นคือ พระภิกษุรูปนั้นไม่สามารถดำรงอยู่ในสมณเพศได้ ตามหลักกฎหมายแห่งกรรมที่ว่า "ยาทีสวปะเต พิชฺฌ ตาทีสํ ลภเต ผลํ ผู้กระทำความผิดเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น"

4.1.1 ศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของกฎหมายธรรมชาติ

ศีลธรรมเป็นแก่นแท้ของหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา และเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของพุทธบริษัททุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่พระภิกษุสงฆ์ผู้ดำรงตนอยู่ภายใต้พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแล้ว บัญญัติขึ้นแล้ว ศีลธรรมมิได้เป็นเพียงหลักปฏิบัติที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อรักษาระเบียบวินัยของคณะสงฆ์เท่านั้น หากแต่เป็นกฎธรรมชาติที่สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างของความเป็นธรรมในสังคมสงฆ์โดยรวม การที่พระภิกษุสงฆ์ถูกกำหนดให้ดำรงตนอยู่ในกรอบของพระวินัย สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของศีลธรรมในฐานะหลักการที่ควบคุมและกำหนดมาตรฐานของสมณะเพศ ทศตปิฎก ซึ่งเป็นอาบัติที่หนัก ข้อที่สอง ได้รับการบัญญัติขึ้นเพื่อ

ตอบสนองต่อพฤติกรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อหลักศีลธรรมโดยตรง กล่าวคือ การลักทรัพย์ของพระภิกษุ ไม่เพียงเป็นการละเมิดศีลข้อที่สอง ซึ่งกำหนดให้เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ แต่ยังแสดงถึงความบกพร่องในศีลธรรมขั้นพื้นฐานของสมณะ ซึ่งทำให้พระภิกษุนั้นไม่สามารถดำรงตนเป็นภิกษุได้อีกต่อไป หากพิจารณาแนวคิดกฎหมายธรรมชาติในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า ศีลธรรมในพระวินัยนั้นมีได้ถูกกำหนดขึ้นโดยอำนาจของมนุษย์ หรือเป็นเพียงกฎเกณฑ์ทางสังคม หากแต่เป็นกฎที่ดำรงอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนหลักกรรมและผลของการกระทำของแต่ละบุคคล พระพุทธองค์มิได้ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นโดยไร้หลักการ แต่พระองค์ทรงพิจารณาตามหลักเหตุและผล เพื่อให้ข้อบัญญัติเหล่านี้สอดคล้องกับกฎแห่งกรรมและธรรมะอันเป็นสัจธรรมของโลก การกำหนดโทษของทุติยปาราชิก จึงมิได้เกิดจากอำนาจบังคับของคณะสงฆ์ แต่เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ กล่าวคือ ผู้ที่ประพฤติดังนั้น ย่อมไม่อาจดำรงอยู่ในเพศสมณะได้

คัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดนี้ว่า พระภิกษุที่ลักทรัพย์เป็นผู้ที่ขาดจากความเป็นภิกษุโดยอัตโนมัติ หากสวาสมิได้ ท่านเปรียบเหมือนใบไม้แก่เหลืองหลุดจากขั้ว ไม่อาจเข้ากันกับต้นเดิมได้อีก มิใช่เพราะมีผู้ใดกำหนดโทษให้ไม่ แต่เป็นเพราะการกระทำของพระภิกษุนั้นเองที่ทำให้สถานะของความเป็นภิกษุสิ้นสุดลง นี่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดกฎหมายธรรมชาติที่ว่า กฎแห่งศีลธรรมมิได้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพียงเพื่อการลงโทษ แต่เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่โดยตัวของมันเองตามหลักแห่งเหตุและผลในแง่ของหลักศีลธรรม ทุติยปาราชิกแสดงให้เห็นถึงมาตรฐานสูงสุดของการดำรงอยู่ในสมณะเพศ พระภิกษุผู้ลักทรัพย์ไม่เพียงแต่ละเมิดหลักกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น แต่ยังทำลายความไว้วางใจของสังคมต่อคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นรากฐานของศรัทธาในพระพุทธศาสนา หากปล่อยให้ผู้ที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ดำรงอยู่ในคณะสงฆ์ต่อไป ย่อมทำให้ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนลดลงและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยรวม การกำหนดโทษปาราชิกจึงมิได้เป็นเพียงบทลงโทษทางพระวินัย แต่เป็นกลไกที่ช่วยให้คณะสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างบริสุทธิ์ตามหลักกฎหมายธรรมชาติของพระพุทธศาสนา

สรุป ศีลธรรมจึงเป็นรากฐานของกฎหมายธรรมชาติในพระพุทธศาสนา และเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่กำหนดความเหมาะสมของบุคคลในการดำรงตนในสมณะเพศ ทุติยปาราชิกจึงมิใช่เพียงมาตรการลงโทษ แต่เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงกฎเกณฑ์ของศีลธรรมที่ดำรงอยู่โดยธรรมชาติว่า ผู้ที่ละเมิดหลักการนี้ ย่อมไม่อาจเป็นพระภิกษุได้อีกต่อไป

4.1.2 ความยุติธรรมในการพิจารณาความผิดทุติยปาราชิก

แนวคิดเรื่องความยุติธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักการทางศีลธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่ได้เน้นเพียงการกำหนดโทษทางพระวินัยให้กับผู้กระทำผิดเท่านั้น หากแต่ต้องพิจารณาถึงเจตนาและเหตุปัจจัยแวดล้อมของการกระทำอย่างรอบด้าน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในกระบวนการวินิจฉัย ความยุติธรรมในพระวินัยจึงแตกต่างจากกฎหมายบ้านเมืองที่อาศัยหลักฐานภายนอกเป็นหลัก หากแต่ให้ความสำคัญกับเจตนาและเงื่อนไขของการกระทำที่เกิดขึ้น

ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้อธิบายถึงหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาว่า พระภิกษุรูปหนึ่งจะต้องอาบัติปาราชิกหรือไม่ โดยมีใช้การใช้กฎเกณฑ์แบบตายตัว แต่เป็นการพิจารณาตามหลักเหตุผลและองค์ประกอบของพฤติกรรมเป็นสำคัญ

การลักทรัพย์ในทางพระวินัยไม่ใช่เพียงการกระทำที่ถูกลงโทษ ผลิตจากข้อกำหนดทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นการละเมิดศีลธรรมที่เป็นรากฐานของชีวิตสมณะอย่างร้ายแรง หากพระภิกษุรูปใดมีพฤติกรรมดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่า จิตใจของพระภิกษุรูปนั้นยังข้องอยู่กับกิเลส และไม่อาจดำรงตนอยู่ในสมณะเพศได้ต่อไป อย่างไรก็ตาม การตัดสินว่า พระภิกษุรูปใดกระทำผิดจริงหรือไม่นั้น จำเป็นต้องอาศัยการไต่สวนจากคณะสงฆ์โดยพิจารณาทั้งเจตนาและสภาพของวัตถุที่ถูกลักเป็นต้น หากทรัพย์สินที่ถูกหยิบยืมไปไม่มีเจ้าของที่แน่ชัด หรือหากพระภิกษุเข้าใจผิดว่า เป็นของที่ตนมีสิทธิใช้ การกระทำดังกล่าวอาจไม่ถือเป็นการลักทรัพย์ตามนิยามของพระวินัย เช่นเดียวกัน หากพระภิกษุตั้งใจจะลักทรัพย์ แต่ยังไม่ได้กระทำการจนสำเร็จ หรือมูลค่าของทรัพย์สินที่ถูกลักไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด ย่อมไม่อาจถือว่าต้องอาบัติปาราชิกได้โดยสมบูรณ์ แนวทางการวินิจฉัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพิจารณาความผิดมิได้อาศัยเพียงข้อบัญญัติในพระวินัยเท่านั้น หากแต่ต้องคำนึงถึงบริบทและองค์ประกอบของการกระทำ ความผิดอย่างรอบด้าน หลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดกฎหมายธรรมชาติที่เชื่อว่า กฎเกณฑ์ของความถูกต้องมิได้เกิดจากอำนาจของผู้ปกครองหรือองค์กรใด ๆ แต่เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่โดยธรรมชาติและสามารถเข้าใจได้ผ่านหลักเหตุและผล ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาก็มิได้ตีความพระวินัยในลักษณะที่เป็นกฎตายตัวไม่ แต่เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรม โดยคำนึงถึงทั้งข้อเท็จจริงและหลักศีลธรรมที่เป็นรากฐานของพระวินัยนั้น ๆ

การบัญญัติหุติยปาราชิกสำหรับพระภิกษุผู้ลักทรัพย์จึงมิใช่เพียงมาตรการลงโทษที่มีไว้เพื่อกำจัดผู้ที่ประพฤติดอกจากคณะสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเป็นหลักการที่สะท้อนให้เห็นถึงกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติของศีลธรรมที่ว่า ผู้กระทำความผิดเช่นใด ย่อมได้รับผลของกรรมเช่นนั้น หากพระภิกษุมีพฤติกรรมที่ขัดต่อหลักการของสมณะ ย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ในสถานะดังกล่าวได้โดยปริยาย การบัญญัติหุติยปาราชิกจึงเป็นไปเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่ในแนวทางที่ถูกต้อง มิใช่เป็นการกำหนดบทลงโทษเพื่อข่มขู่หรือควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุโดยอำนาจของคณะสงฆ์แต่อย่างใด ความยุติธรรมในพระวินัยจึงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการพิจารณาด้วยหลักเหตุผล เพื่อให้แน่ใจว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่า กระทำผิดนั้นสมควรได้รับผลตามพระวินัยจริงหรือไม่ คณะสงฆ์จึงต้องทำหน้าที่ตรวจสอบอย่างรอบคอบ และให้โอกาสพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาได้แสดงพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อเท็จจริงก่อนการตัดสินใดๆ การดำเนินในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นระบบของกระบวนการวินิจฉัยอาบัติที่มีได้เป็นเพียงกฎระเบียบที่ถูกกำหนดขึ้นโดยมนุษย์เท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับกฎธรรมชาติและความยุติธรรมในระดับสากล

สรุป หุติยปาราชิกจึงมิใช่เพียงข้อบัญญัติที่มุ่งลงโทษผู้กระทำผิด แต่เป็นกลไกที่ช่วยรักษาสมดุลของคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและบริสุทธิ์ ความยุติธรรมในพระวินัยจึงมิใช่เพียงแนวคิด

ที่กำหนดขึ้นตามอำนาจของคณะสงฆ์เท่านั้น หากแต่เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับกฎแห่งกรรมและกฎธรรมชาติที่เป็นหลักสากลของความเป็นธรรมในทุกสังคม

4.1.3 เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการบัญญัติทุติยปาราชิก

การบัญญัติพระวินัยในพระพุทธศาสนาเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่ลึกซึ้งกว่าการควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์เพียงอย่างเดียว หากพิจารณาถึงหลักการของพระวินัยจะพบว่า พระพุทธองค์มิได้ทรงบัญญัติสิกขาบทโดยปราศจากเหตุผล แต่ทุกสิกขาบทที่พระองค์ทรงบัญญัติขึ้นล้วนมีรากฐานมาจาก ศีลธรรม ความยุติธรรม และเหตุผล อันเป็นหลักสากลที่ควบคุมความเป็นระเบียบของสังคมสงฆ์และความเป็นปกติสุขของพุทธศาสนิกชนโดยรวม ทุติยปาราชิกเป็นตัวอย่างหนึ่งของกฎเกณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักการเหล่านี้อย่างชัดเจน การที่พระภิกษุผู้ลัทธิภิกษุต้องพ้นจากสมณเพศ มิได้เป็นเพราะอำนาจของพระพุทธองค์หรือคณะสงฆ์ หากแต่เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ กล่าวคือ บุคคลที่ไม่สามารถรักษาความบริสุทธิ์ทางศีลธรรม ย่อมไม่อาจดำรงอยู่ในสมณะเพศได้ นี่จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงหลักการทางกฎหมายธรรมชาติที่ว่า "กลยาณการี กลยาณิ ปาปการี จ ปาปกั" ผู้กระทำความผิด ย่อมได้รับผลที่ดี ผู้กระทำความชั่ว ย่อมได้รับผลที่ชั่ว"

เหตุผลสำคัญที่ทำให้ทุติยปาราชิกถูกกำหนดขึ้นเป็นอาบัติขั้นร้ายแรงสุดนั้น มิได้เกิดจากแนวคิดที่มุ่งลงโทษอย่างรุนแรงเพื่อข่มขู่หรือกำจัดพระภิกษุที่กระทำความผิด หากแต่เป็นมาตรการที่ถูวางขึ้นเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่ตัวบุคคล แก่ชีวิตของมนุษย์และแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้พระภิกษุดำรงอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันเคร่งครัด การเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงการครองผ้าเหลืองหรือปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็นสถานะที่ต้องอาศัยความบริสุทธิ์แห่งจิตใจและการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย พระภิกษุที่ลัทธิภิกษุแสดงให้เห็นถึงจิตที่ยังขาดจากความสำเร็จและขาดจากความเคารพในสิทธิของผู้อื่น ซึ่งเป็นลักษณะที่ขัดต่อศีลธรรมของสมณะอย่างร้ายแรง ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา อธิบายถึงเหตุผลเบื้องหลังการบัญญัติทุติยปาราชิกว่า หากไม่มีมาตรการที่เข้มงวดในการปกป้องศีลธรรมของคณะสงฆ์ ความเสื่อมศรัทธาของประชาชนต่อพระพุทธศาสนาย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หากคณะสงฆ์ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการกำหนดว่า ผู้ใดสมควรดำรงอยู่ในเพศบรรพชิต ย่อมทำให้เกิดปัญหาภายใน และเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมใช้สถานะของตนแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ พระวินัยจึงเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดขอบเขตของความเป็นภิกษุให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้ที่ครองสมณะเพศสามารถปฏิบัติตามแนวทางที่บริสุทธิ์และเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชน ในแง่ของเหตุผลทางศีลธรรม ทุติยปาราชิกเป็นบทบัญญัติที่ช่วยให้พระภิกษุทั้งหลายตระหนักถึงผลแห่งการกระทำของตนเอง กล่าวคือ พระวินัยมิได้เป็นเพียงข้อกำหนดทางสังคมที่คณะสงฆ์ใช้ควบคุมกันเอง หากแต่เป็นกลไกที่สอดคล้องกับกฎแห่งกรรมและศีลธรรมที่ดำรงอยู่โดยธรรมชาติ พระภิกษุที่ลัทธิภิกษุเป็นผู้ที่ขาดจากความบริสุทธิ์แห่งศีลโดยตัวของเขาเอง มิใช่เพราะมีผู้ใดตัดสินโทษให้ การที่พระภิกษุ

ถูกปรับอาบัติปาราชิกจึงมิใช่เพียงบทลงโทษ แต่เป็นการสะท้อนถึงสภาพจิตใจของพระภิกษุผู้นั้นว่า มีอาการอยู่ในสมณเพศได้อีกต่อไป

การบัญญัติหุติยปาราชิกยังสะท้อนให้เห็นถึงความยุติธรรมในกระบวนการทางพระวินัย โดยหลักการของความยุติธรรมในพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงการกำหนดบทลงโทษที่แน่นอนตายตัว แต่ต้องอาศัยกระบวนการพิจารณาที่อิงหลักเหตุผลเป็นสำคัญ พระวินัยจึงมิใช่เพียงกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ แต่เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงผลของการกระทำที่ส่งผลโดยตรงต่อตัวผู้กระทำเอง ระบบพระวินัยจึงมีความสมดุลระหว่างหลักศีลธรรมและเหตุผล ทำให้กฎเกณฑ์ที่ถูกบัญญัติขึ้นมิใช่สิ่งที่ขัดต่อความเป็นธรรม แต่เป็นสิ่งที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุผลที่สอดคล้องกับหลักการทางจริยศาสตร์เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าการบัญญัติหุติยปาราชิกมีลักษณะสอดคล้องกับหลักการนี้โดยตรง เพราะมิได้เป็นกฎที่ถูกกำหนดขึ้นเพียงเพื่อควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุ แต่เป็นกฎที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่ว่า กฎธรรมชาติมีอยู่โดยตัวของมันเอง และการกระทำโดยอ้อมก่อให้เกิดผลของการกระทำนั้น กล่าวคือ การที่พระภิกษุลักทรัพย์และต้องอาบัติปาราชิก มิใช่เพราะคณะสงฆ์เป็นผู้กำหนดให้เขาต้องพ้นจากสมณเพศ แต่เป็นเพราะพฤติกรรมของเขาเองที่ทำให้สถานะของความเป็นภิกษุสิ้นสุดลง นี่คือหลักการที่เป็นแก่นแท้ของกฎหมายธรรมชาติในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความแตกต่างจากระบบกฎหมายบ้านเมืองที่อาจใช้บทลงโทษเพื่อลงอาญาหรือเพื่อให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิด

สรุป เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการบัญญัติหุติยปาราชิกก็คือการรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและความเป็นธรรม มิใช่เพื่อควบคุมหรือใช้อำนาจลงโทษผู้กระทำความผิด หากแต่เป็นมาตรการที่ช่วยให้คณะสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในฐานะผู้สืบทอดพระธรรมวินัย การบัญญัติพระวินัยจึงเป็นการสร้างกรอบทางศีลธรรมที่ช่วยให้คณะสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างบริสุทธิ์ และทำให้พุทธศาสนิกชนมีความมั่นใจในความบริสุทธิ์ของผู้ที่ดำรงตนเป็นสมณะ ซึ่งจะนำไปสู่การดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงสืบไป

4.1.4 สรุป

จากการวิเคราะห์ข้างต้น หุติยปาราชิกไม่ได้เป็นเพียงข้อกำหนดทางพระวินัยที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์ในเชิงกฎหมายของคณะสงฆ์เท่านั้น หากแต่มีรากฐานมาจากหลักศีลธรรมที่ดำรงอยู่โดยธรรมชาติ และเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงหลักกฎหมายธรรมชาติในพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน การที่พระภิกษุผู้ลักทรัพย์ต้องพ้นจากสมณเพศมิได้เกิดจากอำนาจของคณะสงฆ์ที่กำหนดโทษขึ้นเพื่อควบคุมผู้กระทำความผิด แต่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากหลักธรรมชาติของศีลธรรมที่ว่า ผู้ที่ขาดจากความบริสุทธิ์ย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ในสถานะของผู้ปฏิบัติธรรมได้ กฎเกณฑ์ดังกล่าวมิได้ถูกกำหนดขึ้นเพียงเพื่อการลงโทษ หากแต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงผลแห่งกรรมที่ผู้กระทำความผิดได้รับโดยอัตโนมัติ ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับหลักกฎหมายธรรมชาติที่ถือว่า ความเป็นธรรมต้องสอดคล้องกับหลักเหตุผล

ในมิติของศีลธรรม การกำหนดให้การลักทรัพย์เป็นอาบัติปาราชิกสะท้อนถึงคุณค่าของความซื่อสัตย์และความบริสุทธิ์ที่จำเป็นต่อการดำรงตนในสมณเพศ พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่ควรเป็น

แบบอย่างของความเคร่งครัดในศีลธรรม หากปล่อยให้พระภิกษุผู้ที่ประพฤติผิดยังคงดำรงอยู่ในคณะสงฆ์ ย่อมทำให้ระบบพระพุทธศาสนาเกิดความเสื่อมโทรม และเป็นภัยต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน พระวินัยในข้อนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงข้อกำหนดที่เกิดจากอำนาจภายนอกที่กดดันให้พระภิกษุต้องปฏิบัติตาม แต่เป็นมาตรการที่ช่วยให้พระภิกษุผู้ปฏิบัติดีได้ตระหนักว่า การรักษาศีลเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับหลักศีลธรรมที่แท้จริง

ในด้านความยุติธรรม พระพุทธศาสนามีได้ใช้แนวคิดของกฎหมายที่เป็นไปในลักษณะของการบังคับใช้แบบเด็ดขาด แต่ให้ความสำคัญกับเจตนาและองค์ประกอบของการกระทำความผิดเป็นสำคัญ คัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้อธิบายว่า การพิจารณาอาบัติปาราชิกต้องกระทำโดยคณะสงฆ์ และต้องพิจารณาเงื่อนไขของความผิดที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นเจตนาในการกระทำ สภาพของทรัพย์สินที่ถูกลัก และบริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง หากการกระทำของพระภิกษุไม่มีเจตนาในการละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น หรือการครอบครองทรัพย์สินไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหายอย่างแท้จริง การตัดสินให้พระภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติปาราชิกย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ การใช้พระวินัยจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม มิใช่การบังคับใช้กฎหมายโดยขาดการพิจารณาอย่างสมเหตุสมผล

ในแง่ของเหตุผล พระพุทธศาสนาไม่ได้มองว่า กฎเกณฑ์ของพระวินัยเป็นเพียงข้อกำหนดที่ต้องยอมรับโดยปราศจากเหตุผล หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นโดยมีตรรกะรองรับที่สอดคล้องกับกฎธรรมชาติและหลักกรรม การลักทรัพย์เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความโลภและการเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งขัดต่อหลักของการดำรงชีวิตที่ปราศจากกิเลส พระพุทธองค์จึงมิได้กำหนดพระวินัยขึ้นเพียงเพื่อลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิด แต่เพื่อเป็นแนวทางในการปกป้องคณะสงฆ์และรักษาความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนาโดยรวม หลักการนี้สะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายธรรมชาติในพระพุทธศาสนาไม่ได้ถูกบัญญัติขึ้นโดยอำนาจของผู้ใด แต่เป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติของศีลธรรมและเหตุผลที่ยึดโยงกับผลของกรรม

ทศุปาราชิกจึงเป็นมากกว่าบทลงโทษทางพระวินัย แต่เป็นระบบที่สะท้อนถึงกฎหมายธรรมชาติที่ดำรงอยู่ในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีศีลธรรมเป็นรากฐาน มีความยุติธรรมเป็นกลไกในการพิจารณา และมีเหตุผลเป็นหลักในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ การที่พระภิกษุผู้ลักทรัพย์ต้องพ้นจากสมณเพศจึงไม่ใช่เพราะคณะสงฆ์เป็นผู้กำหนดโทษให้ แต่เป็นเพราะการกระทำของเขาเองที่ทำให้สถานะของเขาเปลี่ยนแปลงไปตามกฎธรรมชาติของศีลธรรมและกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถฝืนหรือเปลี่ยนแปลงได้ นี่คือนัยที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายธรรมชาติ ศีลธรรม ความยุติธรรม และเหตุผล ที่เป็นรากฐานของระบบพระวินัยในพระพุทธศาสนา และเป็นหลักการที่ทำให้คณะสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและบริสุทธิ์ตามแนวทางของพระธรรมวินัยสืบไป

4.2 วิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง(Positive Law)

แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับกฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นและมีผลบังคับใช้ในสังคมในการวิเคราะห์พบว่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติทศพิธราชกิจโดยคำนึงถึงสภาพสังคมในยุคนั้นอย่างชัดเจน เช่น การกำหนดมูลค่าทรัพย์สินที่ถือเป็นความผิดปาราชิกสะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักเกณฑ์จากกฎหมายบ้านเมืองมาใช้ในการตีความและการวินิจฉัยอาบัติ สะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างพระวินัยและระบบกฎหมายในสังคมทั่วไปได้อย่างเหมาะสม กฎหมายบ้านเมืองเป็นกฎเกณฑ์ที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยอาศัยหลักความยุติธรรมและเหตุผลในการพิจารณาความผิดและกำหนดบทลงโทษ ในขณะที่พระวินัยในพระพุทธศาสนาเป็นสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้นเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ กำกับพฤติกรรมของพระภิกษุให้สอดคล้องกับหลักศีลธรรม แม้ไม่มีอำนาจบังคับเช่นกฎหมายบ้านเมือง แต่มีมาตรการลงโทษที่เข้มงวด เช่น ทศพิธราชกิจซึ่งเป็นอาบัติที่ส่งผลให้พระภิกษุพ้นจากสมณเพศโดยสิ้นเชิง ทั้งสองระบบมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการพิจารณาความผิด โดยกฎหมายบ้านเมืองใช้กระบวนการพิจารณาคดีและศาลยุติธรรม ขณะที่พระวินัยใช้คณะสงฆ์ในการไต่สวนและตัดสินโทษ ในกรณีของทศพิธราชกิจ ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกากำหนดให้พิจารณาองค์ประกอบของความผิด เจตนา และผลของการกระทำ ซึ่งสะท้อนถึงแนวทางที่คล้ายคลึงกับระบบกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้น แม้พระวินัยจะไม่ใช่มติกฎหมายในเชิงอำนาจรัฐ แต่มีโครงสร้างที่สอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมายในการรักษาระเบียบขององค์กรที่ตนดูแล

4.2.1 กฎหมายและการตีความในทศพิธราชกิจ

กฎหมายในระบบบ้านเมืองมิได้เป็นเพียงกฎเกณฑ์ตายตัวที่สามารถบังคับใช้ได้โดยปราศจากการพิจารณา แต่ต้องอาศัยกระบวนการตีความเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการบังคับใช้ เนื่องจากข้อกฎหมายที่บัญญัติขึ้นนั้นไม่อาจครอบคลุมทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างสมบูรณ์ การตีความกฎหมายจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้กฎหมายเหล่านั้นสามารถปรับใช้กับกรณีที่เกิดขึ้นได้ โดยยึดหลักเหตุและผลเป็นสำคัญ ในระบบกฎหมายบ้านเมือง ผู้พิพากษาและนักกฎหมายมีบทบาทในการตีความบทบัญญัติต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของแต่ละคดี ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับที่พบในพระวินัยของพระพุทธศาสนา

พระวินัย แม้จะเป็นสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น แต่ก็มิได้เป็นกฎเกณฑ์ที่ตายตัวเช่นเดียวกัน คัมภีร์สมันตปาสาทิกามีบทบาทสำคัญในการตีความพระวินัยเพื่อให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของข้อบัญญัติเหล่านั้น พระพุทธโฆษาจารย์ได้อธิบายขยายความพระวินัย โดยเฉพาะในกรณีของทศพิธราชกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการลักทรัพย์ว่า การพิจารณาว่า พระภิกษุรูปใดต้องอาบัติปาราชิกหรือไม่นั้นมิได้พิจารณาเพียงการกระทำภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการตีความที่คำนึงถึง เจตนา เหตุปัจจัย และองค์ประกอบของความผิดมีวัตถุ กาล ประเทศ ราคา การใช้สอย เป็นต้น ในกระบวนการพิจารณาตีความหลักทรัพย์ของกฎหมายบ้านเมือง ศาลจะต้องพิจารณาว่า ผู้กระทำผิดมีเจตนาทุจริตหรือไม่ หากไม่มีเจตนา เช่น หยิบของผิดโดยไม่ตั้งใจ หรือเข้าใจผิดว่า ทรัพย์สินนั้นเป็นของตนเอง ศาลอาจลดโทษหรือไม่ถือว่า ผู้กระทำต้องรับผิดทางกฎหมาย ในลักษณะเดียวกัน คัมภีร์สมันตปาสาทิกาก็อธิบาย

ว่า หากพระภิกษุหยาบของโดยเข้าใจผิด หรือมิได้มีเจตนาที่จะครอบครองทรัพย์นั้นโดยมิชอบ ก็อาจไม่ต้องอาบัติปาราชิก หลักการนี้แสดงให้เห็นว่า ทั้งสองระบบกฎหมายต่างต้องอาศัยกระบวนการตีความที่คำนึงถึง เหตุและเจตนา มากกว่าการใช้กฎเกณฑ์ที่ตายตัว

สรุป การตีความในพระวินัยจึงเป็นกระบวนการที่คล้ายคลึงกับกฎหมายบ้านเมือง เพราะมิได้ยึดถือเพียงตัวบทของข้อบัญญัติ หากแต่ต้องอาศัยเหตุผลในการพิจารณาความผิดอย่างรอบด้าน การพิจารณาเหตุปาราชิกจึงต้องใช้หลักการตีความที่ให้ความสำคัญกับ เจตนา องค์ประกอบของการกระทำผิด และข้อเท็จจริงของแต่ละกรณี เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการวินิจฉัยความผิดของพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหา

4.2.2 วิธีการพิจารณาความผิดในเหตุปาราชิกกับกฎหมายบ้านเมือง

ในระบบกฎหมายบ้านเมืองและพระวินัยของคณะสงฆ์ วิธีการพิจารณาความผิดเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นขั้นตอนที่ช่วยให้การวินิจฉัยความผิดเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ทั้งสองระบบมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการไต่สวน ตรวจสอบ และวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้แน่ใจว่า ผู้กระทำผิดได้รับโทษที่เหมาะสม และผู้บริสุทธิ์ไม่ถูกลงโทษโดยมิชอบ หลักการพื้นฐานของการพิจารณาคดีในกฎหมายบ้านเมืองและกระบวนการวินิจฉัยอาบัติในพระวินัยจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเน้นการใช้หลักฐาน การสอบสวนข้อเท็จจริง และการพิจารณาองค์ประกอบของความผิดในกฎหมายบ้านเมือง เมื่อบุคคลถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิด เช่น การลักทรัพย์ ศาลจะต้องดำเนินการพิจารณาคดีโดยอาศัยกระบวนการยุติธรรมที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งประกอบด้วย การไต่สวน การรวบรวมหลักฐาน และการนำเสนอพยานบุคคลเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่า ผู้ถูกกล่าวหา มีความผิดจริงหรือไม่ การพิจารณาคดีต้องคำนึงถึงหลักนิติศาสตร์ เช่น หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาเป็น ผู้บริสุทธิ์ และหลักพยานหลักฐานที่ต้องมีน้ำหนักเพียงพอในการตัดสินความผิด ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดของกระบวนการพิจารณาที่เน้นเหตุผลและความเป็นธรรม ในพระวินัย กระบวนการวินิจฉัยอาบัติ ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คณะสงฆ์ต้องดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยอาศัยหลักการพิจารณาองค์ประกอบของความผิด เช่น วัตถุที่ถูกลัก ต้องเป็นของมีเจ้าของโดยชอบธรรม พระภิกษุต้องรู้ว่าทรัพย์นั้นมีเจ้าของครอบครอง ทรัพย์มีราคา 5 มาสก หรือเกินกว่า ต้องมีภยจิต (คิดจะลัก) และการกระทำต้องสำเร็จลุล่วง ซึ่งหากองค์ประกอบเหล่านี้ไม่ครบถ้วน อาจไม่ถือว่า พระภิกษุต้องอาบัติปาราชิก กระบวนการวินิจฉัยความผิดในพระวินัยจึงต้องอาศัยการไต่สวนอย่างละเอียดเช่นเดียวกับกระบวนการยุติธรรมทางโลก

นอกจากนี้ วิธีการพิจารณาความผิดในพระวินัยยังมีการกำหนดกระบวนการสอบสวนอย่างเป็นระบบ คล้ายกับกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ตัวอย่างเช่น คัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้ระบุถึงการไต่สวนพยานบุคคลเพื่อประกอบการวินิจฉัย หากพระภิกษุถูกกล่าวหาว่า กระทำอาบัติปาราชิก คณะสงฆ์ต้องพิจารณาคำให้การของพยาน ตรวจสอบข้อเท็จจริง และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจง เช่นเดียวกับในศาลที่ต้องให้สิทธิแก่จำเลยในการต่อสู้คดี หลักฐานและพยานต้องมีน้ำหนักเพียงพอในการชี้ให้เห็นว่า พระภิกษุกระทำผิดจริง ไม่ใช่เพียงคำกล่าวหาหรือข้อสันนิษฐานที่ขาดหลักฐานรองรับ

อีกประเด็นที่สำคัญคือ หลักการของเหตุหรือเจตนา ในการกระทำผิด ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทั้งกฎหมายบ้านเมืองและพระวินัยให้ความสำคัญ ในกฎหมายบ้านเมือง ศาลต้องพิจารณาว่า ผู้กระทำผิดมีเจตนาทุจริตหรือไม่ หากไม่มีเจตนา เช่น หยิบของผิดโดยไม่ตั้งใจ หรือมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สิน ศาลอาจไม่ถือว่าเป็นความผิด หรืออาจลดโทษให้เบาลง ในลักษณะเดียวกัน พระวินัยก็กำหนดให้พิจารณาเจตนาในการตัดสินอาบัติปาราชิก เช่น หากพระภิกษุหยิบของโดยไม่ตั้งใจว่า เป็นของที่สามารภใช้ได้ หรือหากทรัพย์สินนั้นไม่มีเจ้าของโดยแท้จริง อาจไม่ถือว่าเป็นการลักทรัพย์ตามนิยามของพระวินัย

สรุป วิธีการพิจารณาความผิดในกฎหมายบ้านเมืองและพระวินัยจึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ในหลายด้าน ทั้งในแง่ของกระบวนการไต่สวน หลักฐานที่ใช้พิจารณา บทบาทของพยาน และการคำนึงถึงเจตนาและเหตุแห่งการกระทำ แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า พระวินัยของพระพุทธศาสนาเป็นระบบที่มีมาตรฐานทางกฎหมายที่เป็นธรรม ไม่ต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางโลก

4.2.3 บทบาทของพยานในการพิจารณาคดีและพระวินัย

พยานและหลักฐานเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการพิจารณาความผิด ทั้งในระบบกฎหมายบ้านเมืองและในพระวินัยของพระพุทธศาสนา ในกฎหมายบ้านเมือง พยานมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ศาลสามารถวินิจฉัยคดีอย่างเป็นธรรม โดยพยานอาจเป็นผู้ที่เห็นเหตุการณ์โดยตรง หรือเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคดี พยานหลักฐานที่นำเสนอในกระบวนการพิจารณาคดีต้องผ่านการตรวจสอบถึงความน่าเชื่อถือ เพื่อให้มั่นใจได้ว่า คำให้การของพยานไม่เป็นเท็จหรือถูกบิดเบือน ในหลายกรณี ศาลอาจใช้พยานบุคคลร่วมกับหลักฐานทางกายภาพ เช่น วัตถุของกลาง หรือพยานเอกสาร เพื่อประกอบการตัดสินว่า ผู้ถูกกล่าวหามีความผิดจริงหรือไม่

ในพระวินัย กระบวนการวินิจฉัยอาบัติของพระภิกษุก็ให้ความสำคัญกับพยานอย่างมาก โดยเฉพาะในกรณีของทุติยปาราชิก ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้อธิบายถึงบทบาทของพยานในการพิจารณาความผิดของพระภิกษุว่า หากมีผู้กล่าวหาพระภิกษุว่า กระทำอาบัติปาราชิก คณะสงฆ์ต้องตรวจสอบคำกล่าวหาเหล่านั้นโดยพิจารณาหลักฐานและพยานที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่มีพยานรู้เห็นการกระทำผิดของพระภิกษุโดยตรง คณะสงฆ์สามารถใช้พยานนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาโทษ อย่างไรก็ตาม หากไม่มีพยานที่เป็นบุคคลภายนอก คณะสงฆ์อาจต้องใช้คำให้การของพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาเอง หรือใช้พยานแวดล้อมที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยสิ่งที่น่าสังเกตคือ ระบบพระวินัยมีแนวทางการใช้พยานที่แตกต่างจากกฎหมายบ้านเมืองในบางแง่มุม กล่าวคือ ในบางกรณี การที่พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหายอมรับผิดโดยสมัครใจอาจถือเป็นหลักฐาน ที่เพียงพอในการตัดสินคดีโดยไม่จำเป็นต้องมีพยานบุคคลอื่นเพิ่มเติม การรับสารภาพของพระภิกษุเป็นสิ่งที่มีความหนักในการพิจารณาความผิด เนื่องจากพระวินัยมุ่งเน้นการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกของพระภิกษุเป็นหลัก ขณะที่ในกฎหมายบ้านเมือง แม้ผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพ แต่ศาลก็ยังต้องใช้หลักฐานอื่นประกอบเพื่อให้แน่ใจว่า การรับสารภาพนั้นมีได้เกิดจากการถูกบังคับหรือข่มขู่ ส่วนคัมภีร์สมันตปาสาทิกายังได้กล่าวถึงประเภทของพยานที่สามารถใช้ในการวินิจฉัยอาบัติของพระภิกษุ

โดยพยานสามารถแบ่งออกได้เป็นพยานที่เห็นเหตุการณ์โดยตรง พยานที่ได้ฟังจากบุคคลอื่น และพยานที่เป็นพยานแวดล้อมที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคดี กระบวนการใช้พยานในพระวินัยจึงมีลักษณะคล้ายกับกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ที่ต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยานและน้ำหนักของหลักฐานประกอบด้วย

สรุป บทบาทของพยานในพระวินัยและกฎหมายบ้านเมืองจึงมีความคล้ายคลึงกันในแง่ของการเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตรวจสอบและพิจารณาความผิด แต่ในขณะเดียวกันก็มีความแตกต่างในแง่ของหลักเกณฑ์การใช้พยานและวิธีการวินิจฉัยความผิด โดยเฉพาะในกรณีของพระวินัยที่ให้ความสำคัญกับจิตสำนึกและความสมมติของพระภิกษุผู้กระทำผิดในสิกขาบทนั้นๆ ควบคู่ไปกับการใช้พยานหลักฐานเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี

4.2.4 เหตุและปัจจัยในการวินิจฉัยโทษทุติยปาราชิก

ในกระบวนการยุติธรรมของกฎหมายบ้านเมืองและพระวินัย เหตุและปัจจัยของการกระทำผิดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาว่า ผู้ถูกกล่าวหามีความผิดจริงหรือไม่ กฎหมายบ้านเมืองมิได้ตัดสินลงโทษบุคคลเพียงเพราะมีข้อกล่าวหา แต่ต้องอาศัยการพิจารณาเหตุและปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เช่น แรงจูงใจของผู้กระทำผิด สถานการณ์ที่เกิดขึ้น และผลกระทบที่ตามมา ศาลจะต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่า การกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นจริงโดยมีหลักฐานสนับสนุนที่เพียงพอ ก่อนที่จะมีการตัดสินให้บุคคลนั้นได้รับโทษตามกฎหมาย

ในลักษณะเดียวกัน พระวินัยของพระพุทธศาสนากำหนดให้คณะสงฆ์ต้องพิจารณา เหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของพระภิกษุ ก่อนที่จะตัดสินว่า เขาต้องอาบัติปาราชิกหรือไม่ ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาอธิบายว่า การวินิจฉัยโทษทุติยปาราชิกมิได้ขึ้นอยู่กับข้อกล่าวหาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยองค์ประกอบของความผิด เช่น พระภิกษุต้องรู้ว่า ทรัพย์สินนั้นมีเจ้าของครอบครอง ทรัพย์สินมีราคา 5 มาสก หรือเกินกว่า ต้องมีโดยจิต (คิดจะลัก) ทรัพย์สินที่ถูกลักต้องมีเจ้าของ และการกระทำต้องสำเร็จสมบูรณ์ หากองค์ประกอบเหล่านี้ไม่ครบถ้วน พระภิกษุอาจไม่ต้องอาบัติปาราชิก ประเด็นเรื่องเจตนาและสถานการณ์แวดล้อม เป็นหัวใจสำคัญในการพิจารณาความผิดทั้งในกฎหมายบ้านเมืองและพระวินัย ในกฎหมายบ้านเมือง ศาลต้องพิจารณาว่า ผู้ต้องหาเจตนากระทำผิดจริงหรือไม่ หากไม่มีเจตนา เช่น หยิบของผิดโดยเข้าใจว่าเป็นของตนเอง หรือได้รับทรัพย์สินมาโดยไม่รู้ว่าเป็นของผู้อื่น ผู้ต้องหาอาจได้รับการยกเว้นโทษหรือได้รับโทษที่เบากว่า ในพระวินัยก็มีหลักการที่คล้ายคลึงกัน หากพระภิกษุหยิบของโดยเข้าใจผิด หรือได้รับของโดยที่เจ้าของเต็มใจให้ อาจไม่ถือว่าเป็นการลักทรัพย์ตามนิยามของทุติยปาราชิกอีกประเด็นที่สำคัญคือ การพิจารณาว่า การลงโทษพระภิกษุต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่แน่นอน มิใช่เพียงเพราะมีการกล่าวหา ส่วนคัมภีร์สมันตปาสาทิกาอธิบายว่า คณะสงฆ์ต้องดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนที่จะตัดสินให้พระภิกษุต้องอาบัติปาราชิก ในบางกรณี แม้จะมีผู้กล่าวหาพระภิกษุว่า ได้กระทำความผิดจริง แต่หากไม่มีหลักฐานหรือพยานที่เพียงพอ คณะสงฆ์ไม่สามารถตัดสินลงโทษพระภิกษุได้ทันที หลักการนี้สะท้อนถึงแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมที่ต้องคำนึงถึง ข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน และความเป็นธรรม

สรุป การวินิจฉัยโทษหุติยปาราชิกจึงมิใช่เพียงการตัดสินลงโทษโดยอาศัยข้อกล่าวหาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพิจารณาเหตุและปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง อาทิ เจตนา ข้อเท็จจริง และองค์ประกอบของความผิด ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับที่พบในระบบกฎหมายบ้านเมือง การตัดสินลงโทษพระภิกษุจึงต้องเป็นไปโดยความระมัดระวังและเป็นธรรม เพื่อให้แน่ใจว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาได้รับการพิจารณาอย่าง รอบด้านและได้รับผลของการตัดสินที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

4.2.5 สรุป

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถเห็นได้ว่าพระวินัย โดยเฉพาะหุติยปาราชิก มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับกฎหมายบ้านเมืองในหลายแง่มุม ทั้งในด้านกระบวนการพิจารณาความผิด วิธีการตีความ บทบาทของพยาน และการพิจารณาเหตุและปัจจัยของการกระทำ แม้ว่าพระวินัยจะมีใช้กฎหมายที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อบังคับใช้กับประชาชนโดยทั่วไป แต่มีโครงสร้างที่สามารถเปรียบเทียบได้กับระบบกฎหมายบ้านเมืองที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม หุติยปาราชิกเป็นตัวอย่างของบทบัญญัติทางพระวินัยที่กำหนดโทษร้ายแรงสุดต่อพระภิกษุผู้กระทำความผิด ซึ่งสะท้อนถึงหลักการที่ว่า "กฎหมายมีไว้เพื่อรักษาความเป็นระเบียบของสังคม เช่นเดียวกับพระวินัยที่มีไว้เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์"

ลักษณะสำคัญที่ทำให้พระวินัยของสงฆ์และกฎหมายบ้านเมืองมีความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การพิจารณาความผิดและการลงโทษ กฎหมายบ้านเมืองใช้หลักฐาน พยาน และการตีความกฎหมายในการตัดสินโทษผู้กระทำความผิด เช่นเดียวกับพระวินัยที่ต้องพิจารณาองค์ประกอบของอาบัติก่อนวินิจฉัยว่า พระภิกษุรูปใดต้องปาราชิก แม้ในกฎหมายบ้านเมือง โทษของการลักทรัพย์อาจแตกต่างกันไปตามระดับความร้ายแรงของคดี แต่ในพระวินัย การลักทรัพย์ในกรณีที่เข้าข่ายหุติยปาราชิกถือเป็นความผิดร้ายแรงที่ทำให้พระภิกษุพ้นจากสมณเพศโดยอัตโนมัติ โครงสร้างของพระวินัยจึงมีความเป็นระบบ และสามารถเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมของกฎหมายบ้านเมืองในเชิงหลักการ นอกจากนี้ ทั้งสองระบบยังมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การรักษาระเบียบและความยุติธรรมในสังคมของตน กฎหมายบ้านเมืองมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของพลเมืองโดยกำหนดข้อห้ามและบทลงโทษเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลละเมิดสิทธิของผู้อื่น ขณะที่พระวินัยมุ่งรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ เพื่อให้พระภิกษุสามารถปฏิบัติตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง พระพุทธองค์มิได้ทรงกำหนดพระวินัยเพียงเพื่อควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น แต่เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของสมณะให้สอดคล้องกับหลักศีลธรรมอันสูงส่ง

เมื่อพิจารณาโดยรวม จะเห็นได้ว่า พระวินัยมีลักษณะเป็นระบบกฎหมายของคณะสงฆ์ที่สะท้อนถึงหลักการของกฎหมายบ้านเมืองอย่างชัดเจน โดยทั้งสองระบบต่างมีโครงสร้างการพิจารณาความผิดที่เป็นระบบ และมีเป้าหมายเพื่อรักษาความเป็นระเบียบของสังคมให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและเป็นธรรม แม้ว่าพระวินัยจะไม่มีมาตรการบังคับใช้ในเชิงอำนาจรัฐ แต่การที่พระภิกษุผู้กระทำความผิดต้องพ้นจากสมณเพศโดยอัตโนมัติ ก็เป็นกลไกของการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพไม่ต่างจากการลงโทษทางกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้น หุติยปาราชิกจึงสามารถมองได้ว่าเป็นกลไกทาง

กฎหมายภายในของคณะสงฆ์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักการยุติธรรมในสังคมสงฆ์และความเป็นระเบียบในสังคมสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

4.3 วิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีทัศนะเชิงวิพากษ์วิพากษ์ (Critical Legal Theory)

แนวคิดนี้มองว่า กฎหมายมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจและโครงสร้างทางสังคม จากการศึกษาพบว่า ทุติยปาราชิกได้ถูกบัญญัติเพื่อรักษาเสถียรภาพและความบริสุทธิ์ของสงฆ์ โดยในขณะเดียวกันก็เป็นการป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจหรือสถานะความเป็นสงฆ์ในการแสวงหาผลประโยชน์ที่มีขอบสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของกฎหมายในฐานะเครื่องมือป้องกันความเหลื่อมล้ำทางอำนาจและการป้องกันการละเมิดสิทธิในสังคมสงฆ์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในตุติยปาราชิกของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ไม่เพียงแต่สะท้อนหลักธรรมและจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหลักกฎหมายและปรัชญากฎหมายที่ถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการสังคมโดยรวมอีกด้วย การศึกษานี้จึงช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อการตีความพระธรรมวินัยในบริบทของสังคมยุคปัจจุบัน นิติปรัชญาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของกฎหมาย ความยุติธรรม และอำนาจที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคม ในขณะที่จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาหลักแห่งความดีและคุณค่าทางศีลธรรม การพิจารณาตุติยปาราชิกในแง่ของนิติปรัชญาและจริยศาสตร์จึงต้องวิเคราะห์ทั้งแนวคิดความยุติธรรม เจตนา และอำนาจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการลงโทษพระภิกษุผู้กระทำความผิดพระวินัยของพระพุทธศาสนามีได้เป็นเพียงกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงแนวคิดเชิงลึกเกี่ยวกับความยุติธรรมในเชิงจริยศาสตร์และกฎแห่งกรรม การพิจารณาความผิดของพระภิกษุผู้ลักทรัพย์จึงไม่ได้พิจารณาเพียงผลลัพธ์ของการกระทำ แต่ยังคงคำนึงถึง เจตนา ความดี และอำนาจของพระวินัยในการรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ เมื่อพิจารณาจากมุมมองนิติปรัชญาและจริยศาสตร์แล้ว ตุติยปาราชิกจึงมิใช่เพียงกฎข้อบังคับที่มีโทษร้ายแรง แต่เป็นเครื่องมือที่สะท้อนถึงแนวคิดทางกฎหมายและจริยธรรมที่พระพุทธองค์ใช้กำหนดกรอบพฤติกรรมของพระภิกษุให้สอดคล้องกับเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

4.3.1 เจตนาในฐานะปัจจัยสำคัญของการตัดสินในตุติยปาราชิก

ในหลักนิติปรัชญา เจตนาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาความผิด เพราะการกระทำเดียวกันอาจมีความหมายที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและความตั้งใจของผู้กระทำในกฎหมายบ้านเมือง การพิจารณาคดีอาญาไม่ได้พิจารณาเพียงแค่ผลลัพธ์ของการกระทำเท่านั้น แต่ยังต้องตรวจสอบว่า ผู้กระทำมีเจตนาที่จะกระทำความผิดจริงหรือไม่ หากไม่มีเจตนา เช่น หยิบของผิดโดยเข้าใจว่าเป็นของตน หรือได้รับทรัพย์สินมาโดยมิได้มีเจตนาทุจริต ผู้กระทำอาจได้รับการยกเว้น

โทษ หรือได้รับโทษที่เบาลง หลักการนี้ถูกนำมาใช้ในหลายระบบกฎหมายทั่วโลกเพื่อให้แน่ใจว่า การลงโทษนั้นเป็นธรรมและสมเหตุสมผล

ในพระวินัย เจตนาเป็นหัวใจสำคัญ ดังพุทธภาษิตที่ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ วทามิ เจตยิตวา กมมํ กโรมิ กาเยน วาจาเยน มนสา ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า เจตนานั้นแล เป็นกรรม เมื่อมีเจตนาแล้ว บุคคลย่อมทำกรรมทางกาย วาจาและใจ”(37/1281/422) การตัดสินว่า พระภิกษุจะต้องอาบัติปาราชิกหรือไม่ ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาอธิบายว่า การลักทรัพย์ของพระภิกษุจะถือว่าเข้าข่ายหุติยปาราชิกก็ต่อเมื่อพระภิกษุนั้นมีเจตนา ที่จะถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นโดยมิชอบ หากไม่มีเจตนา แม้ว่าจะมีการกระทำที่คล้ายกับการลักทรัพย์ ก็อาจไม่ถือว่าต้องอาบัติปาราชิก ตัวอย่างเช่น หากพระภิกษุหยิบของโดยเข้าใจผิดคิดว่า เป็นของที่สามารถใช้ได้ หรือได้รับของจากผู้อื่นโดยไม่ได้มีเจตนาจะถือเอาเป็นของตนเอง กรณีเช่นนี้อาจไม่เข้าข่ายหุติยปาราชิก การพิจารณาเจตนา ในพระวินัยจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับหลักกฎหมายบ้านเมืองที่ต้องตรวจสอบว่า ผู้กระทำความผิดมีเจตนาแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบหรือไม่ ข้อแตกต่างที่สำคัญคือ ในกฎหมายบ้านเมือง แม้ว่าจะไม่มีเจตนา แต่หากผลของการกระทำก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น ผู้กระทำผิดก็ต้องรับผิดชอบในบางกรณี ขณะที่ ในพระวินัย หากขาดซึ่งเจตนาแล้ว พระภิกษุอาจไม่ต้องอาบัติปาราชิกเลย เพราะการพิจารณาอาบัติ ในพระพุทธศาสนาได้พิจารณาผลลัพธ์ของการกระทำเป็นหลัก แต่พิจารณาที่เจตนาและสภาพจิตใจของพระภิกษุผู้กระทำเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ในมิติของจริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา การมีเจตนาในการลักทรัพย์ถือเป็นการละเมิดศีลโดยตรง ศีลของพระภิกษุมิใช่เพียงกฎเกณฑ์ที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมภายนอก แต่เป็นแนวทางที่ช่วยขัดเกลาจิตใจในจิตใจ การที่พระภิกษุตั้งใจลักทรัพย์แสดงให้เห็นว่า จิตของเขายังข้องอยู่กับความโลภและความเห็นแก่ตัว ซึ่งขัดต่ออุดมการณ์แห่งสมณะ ดังนั้น การพิจารณาหุติยปาราชิกจึงมิใช่เพียงการพิจารณาว่า พระภิกษุกระทำความผิดจริงหรือไม่ แต่ยังเป็นการวินิจฉัยถึงสภาพจิตของพระภิกษุว่า เขายังคงมีคุณสมบัติของความเป็นสมณะอยู่หรือไม่

สรุป เจตนาเป็นหัวใจของการพิจารณาความผิดทั้งในพระวินัยและกฎหมายบ้านเมือง แต่ในพระวินัย เจตนาไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางกฎหมายในการวินิจฉัยความผิดเท่านั้น แต่ยังเป็นตัวชี้วัดภาวะจิตใจของพระภิกษุและความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น การตัดสินโทษหุติยปาราชิกจึงมิใช่เพียงการลงโทษผู้กระทำผิด แต่เป็นกลไกที่ช่วยรักษาความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไป

4.3.2 ความดีและคุณธรรมในกระบวนการพิจารณาความผิด

หลักการเกี่ยวกับความดีและคุณธรรม เป็นหัวใจสำคัญของจริยศาสตร์ และมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดกฎหมายในสังคม แนวคิดทางกฎหมายจำนวนมากมิได้ตั้งอยู่บนหลักเหตุผลเชิงตรรกะเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงอิงอยู่บน ค่านิยม ศีลธรรม และความดีงามของสังคมนั้น ๆ ด้วย ในกฎหมายบ้านเมือง หลายระบบมีการกำหนดบทบัญญัติที่สะท้อนถึง อุดมคติของความดีและความยุติธรรม เพื่อให้กฎหมายมิใช่เพียงเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ แต่ยังเป็นแนวทางในการปลูกฝังค่านิยมที่ดีในสังคม

ในพระวินัย หลักการนี้ปรากฏให้เห็นชัดเจน โดยเฉพาะในกรณีของทุติยปาราชิก การกำหนดโทษให้พระภิกษุที่ลักทรัพย์ต้องพ้นจากสมณเพศ มิใช่เพียงเพราะการกระทำความผิดเป็นสิ่งผิดในทางกฎหมายของคณะสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเป็นเพราะการลักทรัพย์เป็นพฤติกรรมที่ขัดต่ออุดมการณ์ของสมณะอย่างรุนแรง พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ที่ต้องละทิ้งทรัพย์สินทางโลก มุ่งสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณ และประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างแก่พุทธศาสนิกชน การที่พระภิกษุมีพฤติกรรมลักทรัพย์จึงแสดงให้เห็นว่า เขาสูญเสียความเป็นสมณะโดยเนื้อแท้ มิใช่เพียงเพราะละเมิดกฎเกณฑ์ของคณะสงฆ์ แต่เพราะพฤติกรรมของเขาขัดต่อความดีและคุณธรรมที่ควรดำรงอยู่ในหมู่สมณะ แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการพิจารณาทุติยปาราชิกไม่ได้เป็นไปเพื่อการลงโทษเชิงกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นกระบวนการ คัดกรองและรักษาคุณภาพของคณะสงฆ์ เพื่อให้พระภิกษุที่ประพฤติผิดมีอาจดำรงอยู่ในคณะสงฆ์ได้ การรักษาความดีของคณะสงฆ์จึงเป็นวัตถุประสงค์หลักของพระวินัย แตกต่างจากกฎหมายบ้านเมืองที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ การพิจารณาความผิดในพระวินัยมิได้มองเพียงแค่บทลงโทษ แต่ยังต้องคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อความดีของคณะสงฆ์และศรัทธาของพุทธศาสนิกชน หากปล่อยให้พระภิกษุที่ลักทรัพย์ยังคงดำรงตนอยู่ในสมณเพศ ย่อมส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาโดยรวม ทำให้ศรัทธาของประชาชนเสื่อมถอย และเป็นอันตรายต่อสถาบันศาสนาในระยะยาว ด้วยเหตุนี้พระวินัยจึงมิได้ใช้มาตรการลงโทษที่เป็นไปในลักษณะของการคุมขังหรือการชดใช้ทรัพย์สินเหมือนในกฎหมายบ้านเมือง แต่ใช้การถอดถอนสถานะของผู้กระทำความผิดออกจากคณะสงฆ์ ซึ่งถือเป็นมาตรการที่รุนแรงแต่มีความสมเหตุสมผลในเชิงจริยศาสตร์

สรุป พระวินัยมีลักษณะเป็นระบบกฎหมายที่สะท้อนถึงอุดมคติของความดีและคุณธรรม ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายบ้านเมืองที่มุ่งเน้นความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นหลัก ทุติยปาราชิกมิได้เป็นเพียงบทลงโทษ แต่เป็นกลไกที่ช่วยรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ และทำให้พระพุทธศาสนา ยังคงดำรงอยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมต่อการเป็นแนวทางปฏิบัติของมนุษย์ ดังนั้น การพิจารณาความผิดในพระวินัยจึงมิใช่เพียงการวินิจฉัยทางกฎหมาย แต่เป็นการรักษามาตรฐานของศีลธรรมและคุณธรรมในหมู่สมณะ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของระบบพระวินัย

4.3.3 การตัดสินใจในพระวินัยกับอำนาจที่อยู่เบื้องหลัง

ในระบบกฎหมายบ้านเมือง การตัดสินใจคดีความเป็นกระบวนการที่ขึ้นอยู่กับอำนาจของ รัฐ ศาล และองค์กรที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย อำนาจเหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นโดยกลไกทางการเมือง และกฎหมายที่มีบทบาทในการกำหนดโครงสร้างของสังคม การตัดสินใจโทษของบุคคลหนึ่งในระบบกฎหมายบ้านเมืองจึงเป็นไปตามกระบวนการที่ถูกกำหนดขึ้นภายใต้อำนาจของสถาบันรัฐ

ในทางตรงกันข้าม การตัดสินใจในพระวินัยมิได้ขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐหรือองค์กรภายนอก หากแต่เป็นไปตามหลักการที่มีรากฐานมาจากพระธรรมวินัยและกฎแห่งกรรม ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา อธิบายว่า การที่พระภิกษุต้องอาบัติปาราชิกมิใช่เพราะมีบุคคลใดเป็นผู้ตัดสินให้เป็นเช่นนั้น แต่เป็นเพราะพฤติกรรมของพระภิกษุเองที่ขัดต่อพระวินัย และทำให้สถานะของตนในฐานะสมณะสิ้นสุดลง

โดยธรรมชาติ กล่าวอีกนัยหนึ่ง อำนาจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินในพระวินัยมิใช่อำนาจของบุคคลหรือองค์กร แต่เป็นอำนาจของกฎแห่งธรรมชาติที่ดำรงอยู่ในตัวของมันเอง หลักการนี้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างกฎหมายบ้านเมืองที่ใช้หลักการบังคับใช้ทางสังคม กับ พระวินัยที่อาศัยหลักแห่งธรรมชาติและกรรมเป็นเกณฑ์ในการกำหนดโทษ ในระบบกฎหมายบ้านเมือง แม้ว่าบุคคลหนึ่งจะกระทำผิดจริง แต่หากไม่มีการพิจารณาคดีหรือตัดสินโทษอย่างเป็นทางการ บุคคลนั้นก็ยังคงมีสถานะที่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายอยู่ แต่ในพระวินัย หากพระภิกษุกระทำผิดที่เข้าข่ายทุติยปาราชิก แม้ว่าจะไม่มีใครเป็นผู้กล่าวหา สถานะของพระภิกษุรูปนั้นก็ย่อมสิ้นสุดลงเองโดยธรรมชาติ อีกแง่มุมหนึ่งที่สำคัญคือ บทบาทของคณะสงฆ์ในการพิจารณาอาบัติ ในระบบกฎหมายบ้านเมือง ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่รัฐเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินความผิดของบุคคล ขณะที่ในพระวินัย คณะสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบและวินิจฉัยว่า พระภิกษุรูปใดต้องอาบัติปาราชิกหรือไม่ แต่ถึงแม้ว่าคณะสงฆ์จะมีบทบาทในการพิจารณาโทษ คณะสงฆ์มิได้เป็นผู้มีอำนาจกำหนดโทษ แต่เป็นเพียงผู้ชี้ให้เห็นว่า พระภิกษุนั้นต้องอาบัติปาราชิกโดยอัตโนมัติ ซึ่งเป็นแนวคิดที่แตกต่างจากระบบกฎหมายทั่วไปที่อำนาจของการตัดสินขึ้นอยู่กับสถาบันที่มีอำนาจบังคับใช้ หลักการนี้เชื่อมโยงกับแนวคิดเชิงนิติปรัชญาที่เห็นว่า กฎหมายมิใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้บังคับเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่โดยธรรมชาติ ในทัศนะของกฎหมายธรรมชาติ การกระทำผิดย่อมมีผลของมันเองโดยไม่จำเป็นต้องมีผู้กำหนดโทษ ตัวอย่างเช่น หากบุคคลหนึ่งกระทำความผิดศีลธรรมในทางลับ แม้จะไม่มีใครล่วงรู้หรือกล่าวโทษ แต่ผลของกรรมย่อมตกอยู่กับเขาเอง ในพระวินัยก็เช่นกัน พระภิกษุที่กระทำผิดทุติยปาราชิก มิใช่ว่า จะต้องอาศัยการตัดสินของคณะสงฆ์เสมอไป แต่สถานะความเป็นภิกษุของเขาสิ้นสุดลงเองทันที เมื่อลงมือกระทำความผิดนั้น

สรุป อำนาจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินในพระวินัยมิได้มาจากบุคคลหรือสถาบันใด แต่เป็นอำนาจของพระธรรมวินัยที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ แนวคิดนี้ทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างอำนาจที่มาจากรัฐในกฎหมายบ้านเมือง กับอำนาจที่มาจากหลักธรรมในพระวินัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างของคัมภีร์ธรรมที่ถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติมากกว่าที่จะถูกกำหนดโดยมนุษย์

4.3.4 กรรมและผลของการกระทำในมิติของพระวินัย

หลักกรรมเป็นแนวคิดสำคัญในพระพุทธศาสนาที่อธิบายว่า การกระทำของบุคคลย่อมนำไปสู่ผลที่เหมาะสมกับการกระทำนั้น หลักการนี้แตกต่างจากแนวคิดเรื่องการลงโทษในกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งมุ่งเน้นการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลผ่านบทลงโทษที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสถาบันรัฐ กฎหมายบ้านเมืองมุ่งหมายให้การลงโทษเป็นมาตรการที่ใช้บังคับกับผู้กระทำผิดเพื่อป้องปรามไม่ให้เกิดอาชญากรรมในอนาคต แต่ในพระวินัย การลงโทษมิใช่สิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมพระภิกษุ หากแต่เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติจากการกระทำของพระภิกษุผู้กระทำผิด ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา การพิจารณาอาบัติปาราชิกสะท้อนให้เห็นว่า พระภิกษุที่กระทำผิด มิใช่เพราะมีผู้ใดเป็นผู้กำหนดโทษให้แก่พระภิกษุ แต่เป็นเพราะการกระทำของพระภิกษุนั้นเองที่ทำให้สถานะ

ของท่านเปลี่ยนแปลงไปโดยอัตโนมัติ กล่าวคือพระภิกษุที่ลัทธิพรมย้อมขาดจากความเป็นสมณะในทันที มิใช่เพราะถูกลงโทษโดยคณะสงฆ์ แต่เพราะพระภิกษุได้กระทำการที่ทำให้สถานะของตนในฐานะภิกษุสิ้นสุดลงเอง หลักการนี้สอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาที่ว่า กรรมเป็นเครื่องชี้วัดผลของการกระทำ โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการลงโทษจากภายนอก เมื่อเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายบ้านเมือง การลงโทษในทางโลกเป็นกระบวนการที่ต้องผ่านการพิจารณาของศาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนที่บทลงโทษจะถูกบังคับใช้ แต่ในพระวินัย ผลของการกระทำผิดเกิดขึ้นในทันทีโดยอัตโนมัติ โดยไม่มีการรอลงอาญาหรือการไต่สวนเชิงกระบวนการยุติธรรมทางโลก พระภิกษุที่กระทำทุจริตปาราชิกจึงมีอาจขออุทธรณ์ หรือใช้ข้อแก้ตัวเพื่อหลีกเลี่ยงผลของการกระทำได้ เพราะโทษของท่านเกิดขึ้นจากกฎแห่งกรรม มิใช่จากอำนาจของมนุษย์

อีกแง่มุมหนึ่งที่สำคัญคือ การพิจารณาว่า พระภิกษุที่ลัทธิพรมย้อมต้องอาบัติปาราชิกนั้น มิใช่เป็นเพียงการกำหนดโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของคณะสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงให้เห็นว่า ความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์เป็นสิ่งที่ต้องรักษาไว้อย่างเข้มงวด การที่พระภิกษุผู้ทำผิด มีอาจกลับเข้าสู่สมณเพศได้อีก หมายความว่า โทษของพระภิกษุมิใช่เพียงการถูกขับออกจากคณะสงฆ์ แต่เป็นผลของกรรมที่พระภิกษุก่อขึ้นเอง ซึ่งทำให้ท่านสูญเสียโอกาสในการดำรงตนในฐานะภิกษุไปตลอดชีวิต

สรุป การลงโทษในพระวินัยมิใช่สิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นโดยอำนาจของมนุษย์ แต่เป็นผลของการกระทำที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายบ้านเมืองที่การลงโทษขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้มีอำนาจหรือกลไกทางกฎหมาย แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในพระพุทธศาสนา การกระทำของบุคคลเป็นตัวกำหนดชะตากรรมของเขาเอง มิใช่การตัดสินจากภายนอก ดังนั้น การลงโทษในทุจริตปาราชิกจึงเป็นมากกว่าการกำหนดโทษเพื่อควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุ แต่เป็นกลไกที่สะท้อนถึงกฎแห่งกรรมที่พระพุทธศาสนาถือว่า เป็นกฎธรรมชาติที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้

4.4 สรุป

ทุจริตปาราชิกมิใช่เพียงบทบัญญัติทางพระวินัยที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น แต่ยังเป็นกฎเกณฑ์ที่สะท้อนถึงแนวคิดของนิติปรัชญาและจริยศาสตร์ในหลายแง่มุม โดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง ความยุติธรรม อำนาจที่อยู่เบื้องหลัง เจตนา และกฎแห่งกรรม แนวคิดนิติปรัชญาเชิงวิพากษ์ชี้ให้เห็นว่า การพิจารณาความผิดมิได้ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างตายตัวเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อม ความยุติธรรม และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมโดยรวม ทุจริตปาราชิกมีโครงสร้างที่สะท้อนถึงหลักการดังกล่าว โดยมีได้พิจารณาเพียงการกระทำภายนอกของพระภิกษุที่ลัทธิพรมย้อมเท่านั้น แต่ยังต้องพิจารณาถึง เจตนา องค์ประกอบของอาบัติ และผลกระทบที่มีต่อคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางกฎหมายที่ให้ความสำคัญกับ หลักเหตุและผลในการพิจารณาความผิด ในมิติของจริยศาสตร์ ทุจริตปาราชิกแสดงให้เห็นว่า ความยุติธรรมมิได้เป็นเพียงการกำหนดโทษเพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคล แต่ยังต้องพิจารณาถึงคุณธรรมและความดีของสังคมโดยรวม การที่พระภิกษุที่ลัทธิพรมย้อมต้องพ้นจากสมณเพศโดยอัตโนมัติ มิได้เป็นเพียงบทลงโทษที่ใช้รักษาความเป็น

ระเบียบของคณะสงฆ์ แต่เป็นกลไกที่ช่วยรักษาความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนาในระยะยาว อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ อำนาจที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินในพระวินัยมีได้มาจากมนุษย์ แต่เป็นอำนาจของพระธรรมวินัยและกฎแห่งกรรม ในขณะที่กฎหมายบ้านเมืองใช้สถาบันศาลและรัฐเป็นผู้ตัดสินความผิดของบุคคล พระวินัยถือว่า พระภิกษุผู้กระทำความผิดย่อมได้รับผลของการกระทำของตนเองโดยอัตโนมัติ กล่าวคือ พระภิกษุที่ลักทรัพย์ย่อมพ้นจากสมณเพศทันที มิใช่เพราะมีใครเป็นผู้ตัดสิน แต่เพราะการกระทำของพระภิกษุนั้นทำให้สถานะของท่านสิ้นสุดลงโดยธรรมชาติ นี่คือแนวคิดที่แตกต่างจากระบบกฎหมายทั่วไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมิติของกฎแห่งกรรมที่ทำงานโดยอัตโนมัติ มิใช่โดยอำนาจของสถาบันทางโลก

ดังนั้น ทุติยปาราชิกจึงมิใช่เพียงกฎข้อบังคับที่กำหนดขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมของพระภิกษุ แต่เป็นระบบที่สะท้อนถึงหลักการพื้นฐานของนิติปรัชญาและจริยศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญกับ เจตนา ความดี ความยุติธรรม และกฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาแตกต่างจากระบบกฎหมายทั่วไป การพิจารณาตุติยปาราชิกจึงมิใช่เพียงการตัดสินความผิดของบุคคล แต่เป็นการรักษามาตรฐานของพระธรรมวินัย และเป็นกลไกที่ช่วยให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและบริสุทธิ์สืบไป.

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

การศึกษาวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในหุติยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกานี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีหลักนิติปรัชญา 2. เพื่อศึกษาหุติยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา 3. เพื่อวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในหุติยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า หลักนิติปรัชญาที่สะท้อนในพระวินัยนั้นมีความเกี่ยวข้องกับหลักการทางกฎหมายและคุณธรรมอย่างชัดเจน ผลการวิเคราะห์ตามคำถามวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1.1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎีหลักนิติปรัชญาพบว่า นิติปรัชญา เป็นวิชาการว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริงเกี่ยวกับกฎหมายหรือธรรมชาติ การศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีและปรัชญาแห่งกฎหมาย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับโครงสร้าง การใช้ และบทบาทของกฎหมาย รวมถึงการให้เหตุผลทางกฎหมายและการตีความที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดของกฎหมาย ให้ความสำคัญกับหลักธรรมชาติและหลักคุณธรรมในการตีความและวินิจฉัยกฎหมาย โดยเน้นว่ากฎหมายควรมีความยุติธรรมและสะท้อนถึงความถูกต้องชอบธรรมของสังคม ทฤษฎีพื้นฐานด้านนิติปรัชญามีหลายมิติที่ให้ความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับความหมายและบทบาทของกฎหมายในสังคม ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติดมองว่า กฎหมายควรมีความสอดคล้องกับหลักคุณธรรม ในขณะที่ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองเน้นให้เห็นถึงความชอบธรรมในการปฏิบัติตามกฎหมายที่รัฐกำหนด ส่วนทัศนะเชิงวิพากษ์มองว่า กฎหมายมักถูกใช้เพื่อสนับสนุนอำนาจของกลุ่มชนชั้นสูงในสังคม ทั้งนี้การศึกษานิติปรัชญาจึงเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการวิพากษ์และปรับปรุงระบบกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นธรรมและความต้องการของ สังคม ในยุคปัจจุบัน สำนักคิดต่างๆยึดหลักว่า ธรรมะ ศีล หรือหลักธรรม นับเป็นหลักสำคัญที่สูงที่สุด ที่นำมาแก้ปัญหาทางนิติศาสตร์ ดังคำกล่าวที่ว่า ถ้ามีปัญหาทางนิติศาสตร์ ให้ถือหลักธรรมศาสตร์ หรือ หลักธรรม หรือความถูกต้องเป็นหลักสำคัญที่สูงที่สุด

5.1.2 การศึกษาหุติยปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกาพบว่า หุติยปาราชิกสะท้อนหลักกฎหมายธรรมชาติ หลักกฎหมายบ้านเมือง และแนวคิดเชิงวิพากษ์อย่างชัดเจน โดยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระวินัยและระบบกฎหมายทางโลก ทั้งยังเป็นการสะท้อนถึงความเหมาะสมในการกำหนดโทษและวินิจัยความผิดในบริบทของพระพุทธศาสนา ส่วนคัมภีร์สมันตปาสาทิกาเป็นคัมภีร์อรรถกถาที่มีความสำคัญในพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งแต่งขึ้นโดยพระพุทธโฆษาจารย์ในศรีลังกา ที่ได้รวบรวมเนื้อหาจากพระวินัยปิฎกและอธิบายหลักการทางพระวินัยในเชิงลึก เพื่อเป็นคู่มือสำหรับพระสงฆ์และผู้สนใจในการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา ความสำคัญของคัมภีร์นี้ไม่ได้จำกัดเพียงการอธิบายหลักการทางปฏิบัติของพระภิกษุเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการพัฒนาของ

กฎหมายทางศาสนาและนิติปรัชญาพุทธศาสนาในสังคมด้วย โดยเฉพาะเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วย ทุจริตปาราชิกจากการศึกษาพบว่า ทุจริตปาราชิกและกฎหมายอาญาว่าด้วยทรัพย์ มีรากฐานของการ คัมภีรสังคีติในทรัพย์สินร่วมกัน แต่มีความแตกต่างในแง่ของวัตถุประสงค์และการบังคับใช้ โดยพระ วินัยมีความเข้มงวดมากกว่าเนื่องจากมุ่งรักษาความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ ในขณะที่กฎหมายมุ่ง รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม การบัญญัติสิกขาบทนี้ขึ้นมา เพื่อรักษาความเป็นระเบียบ และความศักดิ์สิทธิ์ในสังคมสงฆ์ มุ่งเน้นความยุติธรรมในเชิงศีลธรรมและการรักษาศีลธรรมสูงสุดของ ชุมชนสงฆ์ เพื่อป้องกันไม่ให้พระภิกษุผู้อื่นกระทำผิดในลักษณะเดียวกันในอนาคต เพื่อให้พระภิกษุ เกิดความกลัวในการกระทำผิด เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของศีลของพระภิกษุ เพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ และความบริสุทธิ์ของชุมชนสงฆ์ เพราะพระพุทธศาสนาของเรานั้นมีพระภิกษุเป็นหลัก หากพระภิกษุ สงฆ์ผิดศีลเสียเองแล้ว พุทธศาสนิกชนขาดความศรัทธาความเชื่อมั่นความเคารพนับถือ พระพุทธศาสนาก็จกดำรงมั่นถาวรสืบไปได้ ส่วนทัศนะเชิงจริยศาสตร์ของทุจริตปาราชิก เน้นให้เห็น ถึงการละเมิดหลักการจริยธรรมและความรับผิดชอบของพระภิกษุ ซึ่งมีบทบาทเป็นแบบอย่างทาง ศีลธรรมให้แก่สังคม การลงโทษทุจริตปาราชิกที่รุนแรงในกรณีการลักทรัพย์สะท้อนถึงความมุ่งมั่นใน การรักษาความบริสุทธิ์ในสังคมสงฆ์และการฟื้นฟูศีลธรรมให้แก่ชุมชน แนวคิดจริยศาสตร์ที่เน้นความ เคารพสิทธิของผู้อื่นและการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนสงฆ์ จึงเป็นหลักสำคัญที่ช่วยรักษา เสถียรภาพและความน่าเชื่อถือของพระพุทธศาสนาในสังคม

5.1.3 ผลการวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในทุจริตปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา พบว่า ทุจริตปาราชิกสะท้อนหลักกฎหมายธรรมชาติ หลักกฎหมายบ้านเมือง และแนวคิดเชิงวิพากษ์ อย่างชัดเจน โดยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระวินัยและระบบกฎหมายทางโลก ทั้งยังเป็นการ สะท้อนถึงความเหมาะสมในการกำหนดโทษและวินัยจรรยาบรรณในบริบทของพระพุทธศาสนา และ เป็นหนึ่งในสี่ประเภทของอาบัติขั้นร้ายแรงในพระวินัยของพระภิกษุ หากพระภิกษุทำผิดในข้อเหล่านี้ จะถือว่าขาดจากความเป็นภิกษุและไม่สามารถอุปสมบทใหม่ได้ ส่วนคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เป็นอรรถก ถาพระวินัยปิฎก อธิบายความหมาย รายละเอียด และเหตุผลของพระวินัย โดยแสดงให้เห็นถึง หลักการทางศีลธรรมและกฎหมายในพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาของทุจริต ปาราชิกในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

- **หลักความชอบธรรมของกฎเกณฑ์ในพระวินัย** คัมภีร์สมันตปาสาทิกาอธิบายว่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของพระสงฆ์และสร้างระเบียบในสังคมสงฆ์ ซึ่งพระวินัยไม่ได้เป็นเพียงกฎหมายเคร่งครัด แต่เป็นแนวทางที่สะท้อนถึง ศีลธรรม ความยุติธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

- **หลักศีลธรรมและความยุติธรรมในพระวินัย** พระบัญญัติทุจริตปาราชิกมุ่งรักษาหลัก ความบริสุทธิ์ (Sila) และคุณธรรม (Dhamma) ของพระภิกษุ การบัญญัติทุจริตปาราชิกสะท้อนแนวคิดเรื่อง ความยุติธรรมเชิงคุณธรรม ซึ่งต่างจากกฎหมายทั่วไปที่อาจมุ่งเน้นเพียงบทลงโทษ หลักนิติปรัชญา ในที่นี้ มุ่งให้พระภิกษุพิจารณาความผิดในมิติของจิตสำนึก มากกว่าการลงโทษทางกายภาพ

- **หลักการป้องกันและรักษาสังคมสงฆ์** กฎหมายทั่วไปมักมุ่งเน้นการลงโทษผู้ทำความผิด แต่พระวินัยโดยเฉพาะทศปาฐิกามุ่งเน้นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหา หากไม่มีบทบัญญัตินี้ อาจเกิดความเสื่อมเสียต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ดังนั้น กฎของพระวินัยจึงเป็นกฎหมายเชิงศีลธรรม (Moral Law) ที่มุ่งรักษาระเบียบและความมั่นคงของสังคมสงฆ์

- **ความสัมพันธ์ระหว่างพระวินัยกับกฎหมายทางโลก** แม้พระวินัยมีลักษณะเฉพาะของสงฆ์ แต่สามารถมองว่าเป็นกฎหมายในบริบทของคณะสงฆ์ แต่ก็ยังมีความแตกต่างจากกฎหมายทางโลกที่อาศัยอำนาจรัฐ แต่พระวินัยอาศัยศรัทธาและวินัยภายในของผู้ปฏิบัติ ซึ่งทศปาฐิกเป็นตัวอย่างของกฎหมายที่อิงกับหลักศีลธรรมมากกว่าหลักการลงโทษ

สรุปภาพรวมของหลักนิติปรัชญาในทศปาฐิก หลักนิติปรัชญาของทศปาฐิกในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา สะท้อนแนวคิดที่ว่า กฎหมายควรสอดคล้องกับศีลธรรมและความยุติธรรม กฎเกณฑ์นี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อการลงโทษอย่างเดียว แต่เน้นการรักษาความบริสุทธิ์และป้องกันความเสื่อมเสียในสังคมสงฆ์ ทศปาฐิกจึงเป็นตัวอย่างของกฎหมายเชิงคุณธรรม ที่ช่วยให้พระภิกษุรักษาพระวินัยโดยอาศัยหลักการทางศีลธรรม มากกว่าการบังคับใช้โดยอำนาจภายนอก

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาหลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในทศปาฐิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา สะท้อนให้เห็นว่า พระวินัยมิใช่เพียงข้อบัญญัติที่พระพุทธรเจ้าทรงกำหนดขึ้นเพื่อจัดระเบียบสังคมสงฆ์เท่านั้น หากแต่มีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับแนวคิดกฎหมายธรรมชาติและหลักกรรมในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ พระพุทธรองค์ได้บัญญัติพระวินัยขึ้นด้วยความละเอียดรอบคอบตามหลักเหตุผลและศีลธรรม มิได้มุ่งเน้นเพียงการลงโทษพระภิกษุผู้ทำผิดเพียงอย่างเดียว แต่ยังมุ่งเน้นที่การปกป้องความบริสุทธิ์ของคณะสงฆ์ โดยถือว่า การละเมิดข้อกำหนดนั้นเป็นการแสดงออกของจิตใจที่ยังไม่หลุดพ้นจากกิเลสและสิ่งที่เป็นอกุศล ดังนั้น ผลของการกระทำผิดดังกล่าวจึงเกิดขึ้นจากธรรมชาติ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ซึ่งชี้ให้เห็นชัดว่า อำนาจในการตัดสินโทษพระภิกษุผู้ลักทรัพย์ มิได้เป็นของบุคคลหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากการกระทำผิดนั้น ๆ เอง อันเป็นการเน้นย้ำว่า พระวินัยสะท้อนถึงหลักการทางธรรมชาติที่เป็นสากล มิใช่แค่กฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้นโดยองค์กรภายนอก วินัยในบริบทของพระพุทธศาสนา หมายถึงการจัดวางระบบชีวิตให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ และเน้นที่การสร้างจิตสำนึกในการประพฤติปฏิบัติ มากกว่าการกำหนดโทษจากอำนาจภายนอก

นอกจากนี้ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้หลายชิ้นที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพระธรรมวินัยและหลักกฎหมายทางโลก โดยเฉพาะในประเด็นการลักทรัพย์ ซึ่งเป็นประเด็นหลักในทศปาฐิกที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า พระวินัยและกฎหมายบ้านเมืองมีหลักการที่คล้ายคลึงกันในการกำหนดโทษและความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์ โดยเน้นไปที่การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม (พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ และคณะ, 2563)

หลักนิติปรัชญาที่สะท้อนอยู่ในทศปาฐิกมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งเป็นหลักที่ให้ความสำคัญกับคุณธรรมและความชอบธรรมของกฎหมาย (พระธรรมปิฎก

(ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) โดยปรากฏชัดเจนในการตีความและวินิจฉัยความผิดในพระวินัยที่เน้นเจตนา และมูลค่าของทรัพย์สินที่ถูกละเมิดเป็นองค์ประกอบสำคัญ การกำหนดองค์ประกอบของความผิดนี้ มีความสอดคล้องกับกฎหมายอาญาสากลที่ต้องคำนึงถึงเจตนาและองค์ประกอบของความผิดเช่นกัน (พระมหาสุพัตร วชิราวุธ และเสฐียร ทั้งทองมะดัน, 2558) หลักการตามทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง ที่พบในทศตวรรษที่สิบแปดยังแสดงถึงการรับอิทธิพลจากกฎหมายที่ใช้ในสังคมในยุคพุทธกาล การศึกษาวิเคราะห์พบว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้หลักเกณฑ์จากกฎหมายบ้านเมืองในขณะนั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดบทลงโทษและการวินิจฉัยความผิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในการบัญญัติพระวินัย (พระมหาเสรีชน นริสโร และคณะ, 2558)

ขณะเดียวกัน แนวคิดเชิงวิพากษ์ในทางนิติปรัชญาก็มีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์ทศตวรรษที่สิบแปด โดยแสดงให้เห็นว่า กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้นมีเป้าหมายเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบหรือการแสวงหาประโยชน์ส่วนตนของบุคคลที่มีสถานะพิเศษในสังคมสงฆ์ ซึ่งสะท้อนถึงการตระหนักในปัญหาความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ และการละเมิดสิทธิของผู้อื่นที่อาจเกิดขึ้นในสังคม (อภิโชค เกิดผล, 2565) ที่ได้ศึกษานิติปรัชญาในทศตวรรษที่สิบแปด โดยได้ชี้ว่า พระวินัยมีลักษณะเป็นระบบกฎหมายของสงฆ์ที่ช่วยรักษาความสงบเรียบร้อย และส่งเสริมการพัฒนาตนของพระภิกษุแต่ละรูป การบัญญัติพระวินัยขึ้นมาในสังคมสงฆ์นั้น มิได้มีวัตถุประสงค์เพียงควบคุมพฤติกรรมภายนอก แต่ยังมุ่งขัดเกลากายใจภายในของพระภิกษุให้มีความบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น และผลการศึกษา ยังสะท้อนให้เห็นถึงมิติของทัศนะเชิงวิพากษ์ในเชิงนิติปรัชญา กล่าวคือ พระวินัยที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกามีได้อาศัยเพียงอำนาจหรือกลไกของรัฐในการตัดสินโทษ แต่มีรากฐานจากอำนาจของกฎธรรมชาติดั้งเดิมที่บุคคลต้องยอมรับผลจากการกระทำของตนเองโดยอัตโนมัติ การวินิจฉัยความผิดจึงมิได้อาศัยการตีความจากองค์กรสงฆ์หรือบุคคลภายนอกเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังคงคำนึงถึงสภาพจิตใจ เจตนา และเหตุผลของพระภิกษุผู้กระทำเป็นสำคัญ การให้ความสำคัญกับเจตนาและสภาพจิตใจในการวินิจฉัยความผิดนี้ สอดคล้องกับงานศึกษาของ (พระมหานาถ โพธิญาณ, 2564) พบว่า คัมภีร์สมันตปาสาทิกา ท่านได้วางแนวทางในการตีความพระวินัยบนพื้นฐานของหลักพุทธจริยศาสตร์ที่เน้นความบริสุทธิ์ของจิตใจเป็นสำคัญ

ดังนั้น ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักนิติปรัชญามาใช้ในการตีความพระธรรมวินัย โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่สังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยให้การวินิจฉัยปัญหาใหม่ ๆ ในสังคมสามารถทำได้ถูกต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยนี้ไม่เพียงแต่เป็นการยืนยันความสอดคล้องระหว่างพระธรรมวินัยกับกฎหมายสากล แต่ยังเป็นการขยายขอบเขตความรู้ทางวิชาการในการศึกษาพระวินัยในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์และประยุกต์ใช้พระธรรมวินัยให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันและอนาคตต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิเคราะห์หลักนิติปรัชญาในพระวินัยปิฎกเพิ่มเติม โดยเฉพาะในสิกขาบทอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอ

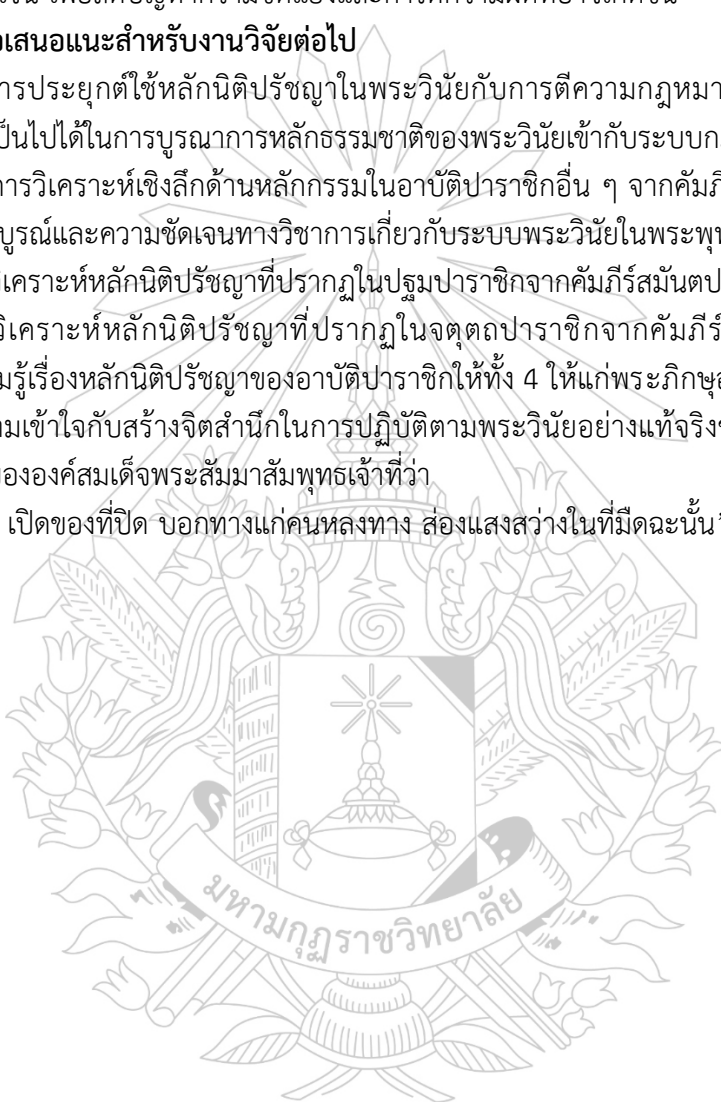
2. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเปรียบเทียบหลักพระธรรมวินัยกับกฎหมายสากล เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการอบรมและให้ความรู้แก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้เข้าใจหลักพระวินัยอย่างชัดเจนและถูกต้องในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง
2. ควรมีการจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติในการวินิจฉัยอาบัติที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ทันสมัยและชัดเจน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและการตีความผิดที่อาจเกิดขึ้น

5.3.4 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อไป

1. การประยุกต์ใช้หลักนิติปรัชญาในพระวินัยกับการตีความกฎหมายของรัฐสมัยใหม่ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการบูรณาการหลักธรรมชาติของพระวินัยเข้ากับระบบกฎหมายร่วมสมัย
2. การวิเคราะห์เชิงลึกด้านหลักกรรมในอาบัติปาราชิกอื่น ๆ จากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์และความชัดเจนทางวิชาการเกี่ยวกับระบบพระวินัยในพระพุทธศาสนา
3. วิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในปฐมปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกาและ
4. วิเคราะห์หลักนิติปรัชญาที่ปรากฏในจตุตถปาราชิกจากคัมภีร์สมันตปาสาทิกา เพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องหลักนิติปรัชญาของอาบัติปาราชิกให้ทั้ง 4 ให้แก่พระภิกษุอย่างต่อเนื่อง และเพื่อยกระดับความเข้าใจกับสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติตามพระวินัยอย่างแท้จริงของพระภิกษุสงฆ์ตามเจตนารมณ์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า
“หนายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง ส่องแสงสว่างในที่มืดมนนั้น”

บรรณานุกรม

1. พระไตรปิฎก

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย* 2500 เล่ม 1, 2. กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. เล่ม 1,2,11, 37 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. เล่ม 1,2,11,37 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ

- พระธรรมปิฎก. (2543). *รู้จักพระไตรปิฎกเพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้*. กรุงเทพมหานคร: เติสันเพรสโปรดักส์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2526). *พุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่และสังคมไทยในอนาคต* พิมพ์ครั้งที่ 1. คณิต ณ นคร. (2553). *กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ, .วิญญูชน.
- วิทย์ วิศุทเททย์. (2529). *ปรัชญาทั่วไป*. สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
2. ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์
- พระมหานาถ โพธิญาโณ (ไปทาสาย). (2565). *วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์สมันตปาสาทิกาตามหลักพุทธจริยศาสตร์*. หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิโชค เกิดผล. (2565). *นิติปรัชญาในตติยปาวารชิก*. หลักสูตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาเสรีชน นริสโร (พันธ์ประโคน), ชมกร เศรษฐบุตร และชาติรี อุตสาหกรรมย์. (2558). *การป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อวิกฤติศรัทธาของชาวพุทธตามหลักนิติปรัชญา*. บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาพุทธศาสตรบัณฑิต, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุพัตร วชิราวุธ และเสฐียร ทั้งทองมะดัน. (2558). *คัมภีร์สมันตปาสาทิกาอรรถโยชนา ภาคที่*

1 : *การแปลและศึกษาวิเคราะห์*. บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาพุทธศาสนมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:นครราชสีมา.

พริยา กุลทอง. (2563). *อิทธิพลของความคิดทางพุทธศาสนากับความผิดอาญาสมัยรัตนโกสินทร์*.

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บุญชนัญญา กรัศกายพันธ์. (2559). *การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสนับสนุนหลักการประโยชน์*

สาธารณะในกฎหมายมหาชนของไทย. หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ ,
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

3. วารสารและเอกสารอื่น ๆ

กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2563). *การตีความทฤษฎีปาราชิกในยุคดิจิทัล*. วารสารนิติศาสตร์, 49(3), 234-256.

พระครูพิสุทธธรรมาภรณ์(ทองสะคม) ดร.สหชาติ พันทีนเกษม ประพาน. (2563). *กรณีศึกษาหลัก*

อทินนาทานกับการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยการครอบครองปรปักษ์. วารสาร
มจร. เลย์ปริทัศน์, 1(1).

พระครูพิสุทธธรรมาภรณ์. (2563). *การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีปาราชิกในฐานะรากฐานพระวินัย*.

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 16(2), 78-92.

พระครูโสภณพุทธิศาสตร์. (2564). *หลักการตีความอาบัติในพระวินัยปิฎก*. วารสารมหาจุฬานาค

รทรรศน์, 8(8), 123-142.

พระมหาต้นธวัชวัฒน์ สมนจิตโน (ถั่วป่า) และ ฐิติวัชส์ หมั่นกิจ. (2566). *นิติศาสตร์ในพระวินัยปิฎก*

ว่า พระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นหลักในการประพุดิตนในสังคมสงฆ์. วารสารมณี
เชษฐาราม, 5(1).

พระมหานาถ โพธิญาณ. (2564). *การวิเคราะห์ข้อยกเว้นในทฤษฎีปาราชิก*. วารสารบัณฑิตศึกษา

ปริทรรศน์, 17(2), 45-62.

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (2565). *กระบวนการบัญญัติสิกขาบทในพระวินัยปิฎก*. วารสารมหาจุฬา

นาครทรรศน์, 9(1), 45-60.

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (2565). *การตีความและการปรับใช้ทฤษฎีปาราชิกในสังคมสมัยใหม่*.

วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 12(1), 78-95.

- พระมหาพรหม ธรรมหาโส. (2564). การวิเคราะห์ที่มาของทฤษฎีปาราลิสิกในพระวินัยปิฎก. วารสารพุทธศาสตร์ ศึกษา, 12(1), 1-15.
- พุทธทาสภิกขุ. (2530). พุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่และสังคมไทยในอนาคต. ปาจารย์สาร, 14(3), 147-148.
- รองพล เจริญพันธ์. (2528). นิติปรัชญา. วารสารหมอความยุติธรรม, 11, 3-6.
- รองพล เจริญพันธ์. (2530). นิติปรัชญา. วารสารหมอความยุติธรรม, 11.
- วรเจตน์ ภาคิรัตน์. (2565). แนวทางการปรับใช้พระวินัยในสังคมร่วมสมัย. วารสารนิติศาสตร์, 50(2), 167-188.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2563). วิเคราะห์เหตุผลในการบัญญัติทฤษฎีปาราลิสิก. วารสารนิติศาสตร์, 49(2), 167-185.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2563). วิเคราะห์เหตุผลในการบัญญัติทฤษฎีปาราลิสิก. วารสารนิติศาสตร์, 49(2), 167-185.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2528). คำอธิบายความรู้เบื้องต้นทางนิติปรัชญา. เอกสารประกอบการศึกษาวิชานิติปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2564). นิติปรัชญาเป็นการศึกษาที่ลึกซึ้งกว่าการศึกษากฎหมายทั่วไป. เอกสารประกอบการศึกษาวิชานิติปรัชญา.
- จรัญ โฆษณานันท์. (260). นิติปรัชญา ในกฎหมายไทยกับอำนาจนิยมเชิงศีลธรรม. (เอกสารประกอบการศึกษา วิชานิติปรัชญา).
- ทวีป ศรีน่วม. (2567). ประมวลกฎหมายอาญา สถาบันนิติธรรมาลัย. นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต เนติบัณฑิตไทย.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2560). เอกสารประกอบการศึกษาวิชานิติปรัชญา ชั้นตรีภาคเรียนที่ 1 บทนำ ทฤษฎี. คณะกรรมการบริหารทางวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2560). เอกสารประกอบการศึกษาวิชานิติปรัชญา ชั้นปริญญาตรี ภาคหนึ่ง บทนำ ทางทฤษฎี. (หน้าที่ 119/153 พ.ศ. 2560).
- พระมหาหมขวินทร์ ปุริสสุตโตโม. (2557). วิชาเปรียบเทียบคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน (เอกสารประกอบการสอน คณะศาสนาและปรัชญา). บัณฑิตวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย.

รองพล เจริญพันธุ์. (2528). *นิติปรัชญา*. เอกสารประกอบการศึกษาวิชานิติปรัชญา มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

วิชณุ เครืองาม. (2528). *คำอธิบายความรู้เบื้องต้นทางนิติปรัชญา*. เอกสารประกอบการศึกษาวิชานิติ
ปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

4. ภาษาอังกฤษ

Aquinas, T. (1265–1274). *Summa Theologica*. Benziger Bros. (English trans.).

Finnis, J. (1980). *Natural Law and Natural Rights*. Oxford University Press.

Friedmann, W. (1967). *Legal Theory*. Columbia University Press, New York.

Hart, H. L. A. (1961). *The Concept of Law*. Oxford University Press.

Paton, G. W. (1964). *A Text Book of Jurisprudence*. The English Language Book
Society Et Oxford University Press.

Perelman, C. (1963). *The Idea of Justice and the Problem of Argument*. Routledge.

Posner, R. A. (1977). *Economic Analysis of Law*. Little, Brown and Company.

Russell, B. (1912). *The Problems of Philosophy*. Williams and Norgate.

Unger, R. M. (1986). *The Critical Legal Studies Movement*. Harvard University Press.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	พระมหาสุพร พริ้วเอียด
วัน เดือน ปี เกิด	๒๙ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕
สถานที่เกิด	อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
ประวัติการศึกษา	จบประถมศึกษา โรงเรียนธรรมเถียร จ.พัทลุง จบ นักระรมเอก สำนักเรียน คณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี จบ เปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียน วัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	646 คณะ 2 วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	-

